سُونهن وِرُونهن

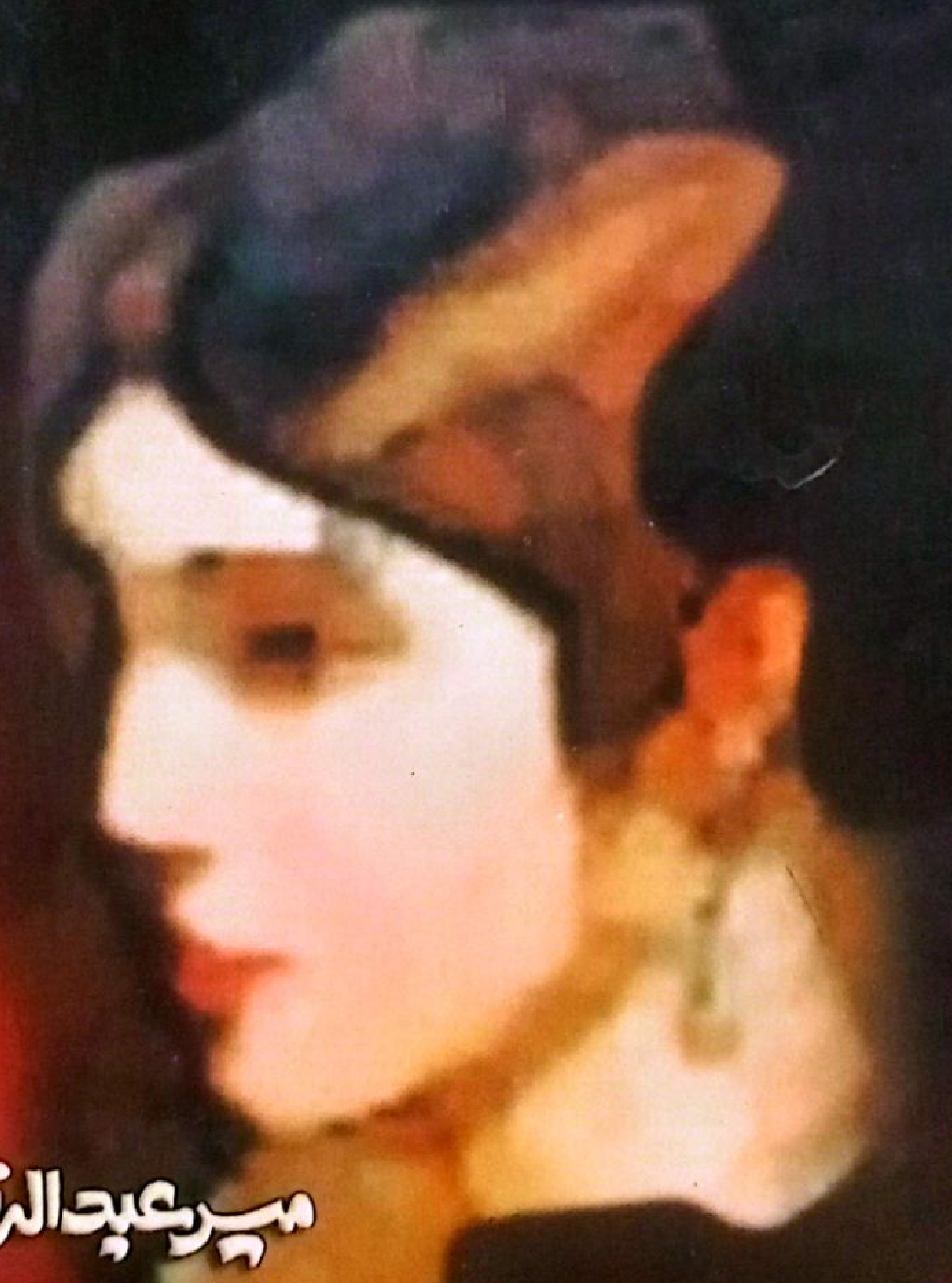

مير عبدالرسول مير

روشني

Soorih Sindhi Adab

جي لهوارو لوڪ وهي ، تون اوچو وهه اويار

0344 3919786

0300 3404488

Sahib Khan "SOORIH" Mirani

مير عبدالرسول "مير" هن زماني جي نوجوانن شاعرن مان هڪ 'ڪافي گو شاعر' آهي. مون کي سندس ڪافيون 'زبان ۽ خيالن' جي ڪري بيحد پسند آهن. مير صاحب جون ڪافيون ريڊيو تان گهڻو وقت کان ٻُڌندو اچان.

حقيقت ۾ آئون جيڪا سنڌي زبان صحيح سمجهان ٿو، اُهائي مير صاحب جي زبان آهي.

مخدوم محمد زمان
"طالب المولىٰ"

SOORIH SINDHI ADAB

سُونهن وِرونهن

(شاعري)

SOORIH SINDHI ADAB

مير عبدالرسول 'مير'

روشني پبليڪيشن
ڪنڊيارو
2007ع

Roshni Book No. 363

ڪتاب جو نالو: سُونهن ورونهن
شاعر: مير عبدالرسول 'مير'
سهڪار: سنڌ ويژن، سنڌ
ٽائيٽل: منور ابڙو

ڇاپو پهريون: © روشني 2007ع
ڪمپوزنگ: حبيب قادر قريشي
روشني ڪمپوزر اينڊ پرنٽرز، حيدر چوڪ، حيدرآباد.
ڇپيندڙ: فائين ڪميونيڪيشن، حيدرآباد،
ڇپرائيندڙ: روشني پبليڪيشن، ڪنڊيارو، سنڌ
قيمت: 200.00 روپيا

SOONH VIROONH

by: **Mir Abdul Rasool 'Meer'**
Co-operation by: **Sindh Vision Sindh**
Titile by: **Munwar Abro**

Composed by: Habib Qadir Qureshi.
Roshni Composer and Printer, Hyder Chowk, Hyderabad
Printed by: Fine Communication, Hyderabad, Sindh.
Published by: Roshni Publication, Kandiaro
First Edition © Roshni 2007

SOORIH SINDHI ADAB

اسٽاڪسٽ

شاهه لطيف ڪتاب گهر - حيدرآباد
پٽائي ڪتاب گهر، گاڏي کاتو - حيدرآباد
سڪندري بڪ ڊيپو - ڪپرو
ڪاٺياواڙ اسٽور - اردو بازار، ڪراچي
رابيل ڪتاب گهر - لاڙڪاڻو
رهبر بڪ اڪيڊمي، رابعه سينٽر - لاڙڪاڻو
نيشنل بڪ ڊيپو، بندر روڊ - لاڙڪاڻو
نوراني بڪ ڊيپو، بندر روڊ - لاڙڪاڻو
سليم نيوز ايجنسي، نيو بس اسٽينڊ - دادو
جنيد بوڪ ڊيپو - دادو
مرچو لال بوڪ ڊيپو - بدين
رحيم بڪ ڊيپو، بدين
عزيز ڪتاب گهر - پنراج روڊ، سکر
ڪتاب مرڪز - فيريئر روڊ، سکر
الفتح نيوز ايجنسي، مهراڻ مرڪز - سکر
نيشنل بڪ اسٽال، پنج گلو چوڪ، خيرپور ميرس
تهذيب نيوز ايجنسي، پنج گلو چوڪ - خيرپور ميرس
قاسميه لائبريري - ڪنڊيارو
اشرف بڪ اسٽال، نوابشاهه
مڪتبه عزيزيه، کهڙا
محمد يوسف ميمڻ نيوز پيپر ايجنٽ، مورو

سُونهن - سٽاءُ

مهاڳ: ست - سئن - امداد حسيني 31-7

جوئي آهيان سوئي آهيان - مير عبدالرسول "مير" 42-32

□ بيت 64-43

□ وايون 88-65

□ ڪافيون 134-89

□ غزل 188-135

□ گيت 200-189

□ نظم 234-201

□ ٽه سٽا- چؤسٽا 250-235

مون کي تنهنجون سارون سهڻا! - محمود مغل 253-251

سونهري سٽون سرجيندڙ "مير" مختيار ملڪ 256-254

SOORIH SINDHI ADAB

ريءَ
راتين جي ناهه ڪي،
سودو سيني سُمهن
لاتائين لطيف چئي
مٿان دلين
دُونهن

ڪاٿي پيئي وِرُونهن
ٿيو مڙوئي
ميندرو

شاهه لطيف

سچل
سنڌ
سونهن
جي
تالي

۽ اسڪرپٽ جي صورت ۾ پڙهي آهي. هن جي شاعري، هن جي واتان ٻڌڻ جو هڪ الڳ نشو آهي!

"مير" مدهوشي ۾ گذري زندگي،
هوش هاٿي ڏارجي چاجي ڪري!

"مير" مدهوشيءَ جي ڳالهه به پوري هوش ۾ ڪري. ايئن ئي هن جي شاعري نشو ٽوڙيندڙ به آهي. "مير" جون هڪ شاعر جي حيثيت ۾ ذميواريون به وڏي وڃن ٿيون، جن مان هڪ بنيادي ذميواري پنهنجي ٻوليءَ ڏانهن آهي:

تون ڪنڌ تون ڪتارو،
ٻيجل ۾ تون وسين ٿو.

شاعري فن آهي يا مقصد؟ ڇڙو ٽيڪنڪ آهي يا ٻولي؟ يا رڳو جذبا ۽ احساس آهي؟ ڇا فن ۽ مقصد الڳ شيون آهن؟ تند، ڪتاري، ڪنڌ وانگر هڪ ناهن!

تند ڪتارو ڪنڌ، ٿيئي پرتا پاڻ ۾.

(شاهه)

جيستائين خيال، گهاڙيٽو ۽ معنيٰ هڪ نه ٿا ٿين، تيستائين ڪابه تخليق جنم نه ٿي وٺي سگهي، جيستائين سُر ۽ سر جو سنگم نه ٿو ٿئي، تيستائين ڪا پيتا، ڪا قرباني اگهامي به نه ٿي! شاعريءَ لاءِ بنيادي معيار ته اهوئي آهي ته اُها يا ته شاعري آهي يا شاعري ناهي! ۽ جڏهن اسان پوري سچائيءَ سان اُن کي شاعري چئون ٿا ته اُن سچائيءَ جو ثبوت خود اها شاعري آهي، شاعري جيڪا آزاديءَ جو گيت ئي ته آهي:

اهڙو ڏينهن به اچڻو آهي
آزاديءَ جو!
تنهنجي منهنجي آزادي،
ڳائڻ وارين جي آزادي،
ساري ڌرتيءَ جي آزادي!

ٽُبڪي ڪي پرتوِيءَ ۾ ڦهلائڻ، پرتويءَ کي ٽبڪي ۾ سمائڻ، شاعريءَ

۽ اسڪرپٽ جي صورت ۾ پڙهي آهي. هن جي شاعري، هن جي واتان ٻڌڻ جو هڪ الڳ نشو آهي!

"مير" مدهوشي ۾ گذري زندگي،
هوش هاٿي ڌارجي ڇاجي ڪري!

"مير" مدهوشيءَ جي ڳالهه به پوري هوش ۾ ٿو ڪري. ايئن ئي هن جي شاعري نشو ٽوڙيندڙ به آهي. "مير" جون هڪ شاعر جي حيثيت ۾ ذميواريون به وڏي وڄن ٿيون، جن مان هڪ بنيادي ذميواري پنهنجي ٻوليءَ ڏانهن آهي:

تون ڪنڌ تون ڪتارو،
ٻيجل ۾ تون وسين ٿو.

شاعري فن آهي يا مقصد؟ ڇڙو ٽيڪنڪ آهي يا ٻولي؟ يا رڳو جذبا ۽ احساس آهي؟ ڇا فن ۽ مقصد الڳ شيون آهن؟ تند، ڪتاري، ڪنڌ وانگر هڪ ناهن!

تند ڪتارو ڪنڌ، ٿيئي پرتا پاڻ ۾.

(شاهه)

جيستائين خيال، گهاڙيتو ۽ معنيٰ هڪ نه ٿا ٿين، تيستائين ڪابه تخليق جنم نه ٿي وٺي سگهي، جيستائين سُر ۽ سِر جو سنگم نه ٿو ٿئي، تيستائين ڪا پيتا، ڪا قرباني اڳهامي به نه ٿي! شاعريءَ لاءِ بنيادي معيار ته اهوئي آهي ته اُها يا ته شاعري آهي يا شاعري ناهي! ۽ جڏهن اسان پوري سچائيءَ سان اُن کي شاعري چئون ٿا ته اُن سچائيءَ جو ثبوت خود اها شاعري آهي، شاعري جيڪا آزاديءَ جو گيت ئي ته آهي:

اهڙو ڏينهن به اچڻو آهي
آزاديءَ جو!
تنهنجي منهنجي آزادي،
ڳائڻ وارين جي آزادي،
ساري ڌرتيءَ جي آزادي!

ٽُبڪي کي پرتويِءَ ۾ ڦهلائڻ، پرتويءَ کي ٽبڪي ۾ سمائڻ، شاعريءَ

جو ڪارنامو آهي. شاعر تنهنجي، منهنجي، ڳائڻ وارين، ساريءَ ڌرتيءَ جي آزاديءَ جا سپنا ڏسي ٿو ۽ ساري سپ چمار اُنهن سپنن جي ساڀيان لاءِ جيءَ جاکوڙ ڪري ٿو ۽ ائين شاعريءَ جو اعليٰ ترين مقصد بہ متعين ٿئي ٿو تہ ان مقصد کي ماڻڻ لاءِ اَميو اُتساهہ پڻ ملي ٿو.

هوئنئن شاعري هڪ ڏکيو فن بہ آهي، جيڪو ڏات کان سواءِ ٺلهو ڍانڊو آهي، بوتو آهي ساهہ کان سواءِ! ۽ ڏات جيڪا وديعت ٿئي ٿي ۽ ڪن ڀاڳن وارن کي ملي ٿي.

”عشق نہ پڇي ذات“ وانگر، پر جيئن:

نينهن نياپي نہ ٿئي، سڏين سيڻ نہ هون.

تيئن شاعريءَ ۾ مسلسل محنت/ رياضت لازمي آهي، شاهہ سائين ان ڏس ۾ ”وهڻ“ ۽ ”لهڻ“ جي ڳالهہ ڪري ٿو:

”ڏات نہ آهي ذات تي، جو وهي سو لهي.“

شاعري هڪ اهڙو تخليقي عمل آهي، جيڪو پوري ڏيان- گيان سان ئي سرانجام ڏيئي سگهجي ٿو. ان لاءِ ڏات ۽ ڏانءُ جو سنگم لازمي آهي.

مير عبدالرسول ”مير“ جي شاعريءَ ۾ اسان کي مختلف صنفون ملن ٿيون. جيئن گيت، بيت، وائي، ڪافي، غزل، نظم، آزاد نظم ۽ ٽيڙو...! هڪڙي ڀير ۽ ”مير“ مون کان پڇيو، ”امداد! توکي ڪهڙي صنف پسند آهي؟“ مون ٺڙ ٺپ وراڻيو، ”صنف نازڪ“ ۽ ان تي اسان جو گڏيل ٽهڪ ٻُريو هو ڪمري ۾. ڪيس چيو ”منهنجي لاءِ شاعريءَ جي هر صنف نازڪ آهي“ ڇاڪاڻ تہ هر صنف جا پنهنجا لوازمات آهن، پنهنجون تقاضائون آهن، رڳو غزل لاءِ ئي مخصوص ناهي تہ اهائي هڪ ”شرم ٻوٽي“ آهي ۽ ٻيون سڀ صنفون ”بي شرم ٻوٽيون“ آهن! حميد شهيد هالائيءَ جي شعري مجموعي ”پيار جا پوپٽ ۽ چاهت جا گلاب“ جي مهاڳ ۽ ذوالفقار راشديءَ جي شعري مجموعي ”اڏ لڪيون سٿون“ جي مهاڳ ۾ غزل تي گهڻو ڪجهہ لکيو اٿم، جيڪو هتي ورجائڻ نہ ٿو چاهيان، مون لاءِ، اوهان لاءِ، ”مير“ لاءِ ۽ خود غزل لاءِ سٺو ايئن ٿيندو تہ ”مير“ جي غزل جي حوالي سان ڳالهہ ڪجي. مختصر بحر ۾ غزل جو هي تجربو ڏسو:

جاڙ ڪري ويو،
جيئري جوڀن.

تو لئہ اُجرو،
دل جو درپن.

هتي هڪ ڳالهہ پڌري ڪري ڏاريان تہ غزل بابت مون کي تحفظات آهن. پر ان جو مطلب، مان غزل جو مخالف آهيان، قطعي ناهي، مون پاڻ بہ غزل لکيا آهن. بلڪ موجوده دور جي سيني شاعرن غزل لکيو آهي، پر انهن مان گهڻن جي سڃاڻپ رڳو غزل گو شاعر واري نہ آهي، اُهي ڪنهن بہ هڪڙي صنف جا محتاج نہ آهن. هونئن صحيح معنيٰ ۾ غزل جي دور جي شروعات سچل سرمست رح کان ٿئي ٿي. پر سچل کي بہ صرف غزل گو شاعر نہ ٿو مڃيو وڃي:

ملڪ جا مالڪ پيا هنِ، تون وڃان بيٺين بڻي،
هَي! ڪنهين هن حال ۾، توکي وڏو هستيءَ هٽي.

پر ان کي بہ ڪافي لکيو ويو، سچل غزل کي ڪافيءَ جي ويجهو آندو. اِهو اُهو غزل هو، جيڪو ڪافيءَ وانگر ڳائي پيو ويو هو. لکيو نہ ويو هو. تاجل بيوس "پيغام" ۾ وائي، ڪافيءَ تي لکندي غزل نما ڪافي، يا ڪافي نما غزل جهڙي ڪنهن جنس کان نابري واري آهي، مسلسل غزل کان بہ شايد هُو انڪار ڪري! غزل توڙي ڪافيءَ يا مجموعي شاعريءَ جي حوالي سان ان موضوع تي گهڻو ڪجهہ لکي سگهجي ٿو. پر ايترو چوڻ ضروري آهي تہ ڪافيءَ تي غزل جو ۽ غزل تي ڪافيءَ جو اثر سياويڪ آهي. "مير" جي غزل جي حوالي سان، يا هن جي ڪافيءَ جي حوالي سان. ائين چوڻ ۾ ڪوبہ اهم نہ آهي تہ هو ڪافيءَ جو ڪامياب شاعر ان ڪري بہ آهي جو هو غزل جو بہ ڪامياب شاعر آهي. هن جي غزل ۽ ڪافيءَ جي نسبت سان بہ ساڳي ڳالهہ ڪري سگهجي ٿي، پر هن غزل کي غزل ۽ ڪافيءَ کي ڪافي رهڻ ڏنو آهي. هن عروضي ڪافيءَ جي روايت کي بہ برقرار رکيو آهي، ان هوندي بہ هُو رڳو غزل گو يا ڪافيار شاعر نہ آهي.

شاعريءَ ۾ آرٽ/ فن يقيناً اهميت لهڻي، پر ان جو مطلب اهو پٽيءَ

ڪينهي ته اهو سماج/ زندگيءَ ڪان ڪٽيل ۽ پولار ۾ ٽنگيل آهي! فرق رڳو اهو آهي ته آرٽ/ فن- زندگيءَ/ سماج کي اڇاترو نه، بلڪ گهرائيءَ سان ڏسي/ ڪٺي ٿو:

ڪُھ تو ڪاڳر ڪوريين، ويٺو وڃائين مس،
ڏور تنائين ڏس، اکر جنائين جُڙيا.

(شاهه)

شاعري خيال ۽ جذبا به آهن ته ٽيڪنڪ به ۽ ٻوليءَ وسيلي ئي اُهي ظهور پذير ٿين ٿا، يا ٻولي انهن وسيلي! نه رڳو خيال پاروٿو نه هجي، ٽيڪنڪ جڙتو نه هجي ۽ ٻولي "ٻي" نه هجي، بلڪ سيڪجهه پنهنجو هجي، مگيل نه هجي. اصلي هجي، تخليقي هجي. شاعريءَ جو جواز به هجي، ڪارڻ به هجي، بلڪ ائين جيئن پاڻ کي ياد نه رکڻ جو ڪارڻ توکان وسري وڃڻ آهي:

ياد ناهيان پاڻ کي،
توکان جو وسري ويس!

(پر نصير مرزا "مير" کي نه ٿو وساري ۽ "امرتا غزل رنگ" جي آمهاڳ ۾ "مير" جي غزل جو (ڪنهن حوالي سان) ذڪر ڪري ٿو پر "امرتا غزل رنگ" جي سهيڙيندڙ فقير محمد ڍول کان "مير" جو غزل ڏيڻ وسري وڃي ٿو!)

خود شاعر وٽ به شعر چوڻ جو جواز موجود هئڻ گهرجي، توڙي جو هُو ان جواز کان ڪٿي واقف نه به هجي، ڇاڪاڻ ته هُو وجداني ڪيفيت ۾ شعر چوي ٿو. لاشعوري شعوريت/ شعوري لاشعوريت واري ان لمحاتي ڪيفياتي سرچشمي جو منڍ ڪٿي آهي؟ ان جي خبر ڪنهن کي به ناهي! خود شاعر کي به نه:

سونهن کي سينگارجي ڇاجي ڪري،
عطر گل تي هارجي ڇاجي ڪري!

سادگي بي ساختگي شاعريءَ جو مکيه ڳڻ- سڳڻ آهي، جيڪو جڙتو يا هٿرادو طور نه ٿو اچي سگهي.

تنهنجي هڪڙيءَ ناز نظر ۾،
ڇڻ ڪونين سمايا آهن.

”مير“ سان منهنجي پهرين ملاقات، وسيم سومري جي غزل- مجموعي جي مهورت پيري، نوابشاهه ۾ ٿي هئي ۽ مون کي پنهنجو شعر هانوَتي هُريو هو:

پهريون پيرو ملڻ، پهريون پيرو نه لڳو،
چو الائي ته اينٿن پاسِيو توکي مون کي.

ان رات فنڪشن کان پوءِ ڪچهري ڪندي، ڳالهه ڦري ”ڪافيءَ“ تي ٿي ڍري. ڪافيءَ جو ڪوتا اتهاس ۾ پد، ان جو ماضي، حال ۽ مستقبل. ”مير“ جي پرپٽ واقفيت به ڪافيار شاعر طور ئي ٿي هئي، پر مهاڳ لکڻ لاءِ پهرين ”مير“ غزلن وارو پاڳو مون کي ڏنو. KTN واري مشاعري ۾، جنهن ۾ اسين پهريون پيرو گڏ هئاسين. ”مير“ غزل ئي پڙهيو هو. (منهنجو سؤٽ شبير ”هاتف“ جيڪو پاڻ به غزل جو شاعر آهي، چوندو آهي ته ”مشاعرو معنيٰ غزل!“ اها راءِ روايتي ٽائيپ مشاعري لاءِ ته صحيح ٿي سگهي ٿي، جنهن ۾ ”آهه- واهه“ جو شور هوندو آهي، پر اسان جي دور ان روايت کي به ٽوڙيو ۽ نيون روايتون قائم ڪيون ۽ مشاعرن ۾ گيت، بيت، وايون، نظم، آزاد نظم... به پيش ٿيڻ لڳا.) ڪيس هن شعر تي ڏاڍو داد مليو ۽ اهو شعر مون کي ياد رهجي ويو:

پيڏيءَ کان هيٺ پاڻي آ،
درياهه شاهه ۾ آهيان!

سنڌوءَ تي، مهراڻ تي، اباسين تي، شينهن درياهه تي، انهيءَ ڏونئري ڏينهن ڏاڙي تي-اهو شعر، اهي به ستون، اهي ڪل نَو لفظ، گهٽو ڪجهه چئي وڃن ٿا ۽ اهڙو شعر اهوئي شاعر لکي سگهي ٿو، جنهن جي اکين جو پاڻي مري نه چڪو هوندو آهي ۽ اهو اصول پوري شاعريءَ سان لاڳو سمجهڻ کپي. اهو اک جو پاڻ ئي شاعر جي روح کي سيراب ڪندو آهي ۽ هو پنهنجي شاعريءَ وسيلي ٻڌندڙن/ پڙهندڙن جي روح کي سيراب ڪندو آهي. اها بنيادي ڳالهه شاعريءَ جي پرک ۾ اسان جي واهر ڪري سگهي ٿي ته جيڪڏهن شاعر جي اکين ۾ پاڻي نه آهي ته پوءِ انهن ۾ ڪوبه عڪس نه جهلڪندو. انهيءَ غزل جو هڪ ٻيو دل کي ڇهندڙ شعر:

توڏي اچان پيو ٿو مان،
تنهنجي ئي راهه ۾ آهيان.

شاعري ”توڏي اچڻ“ ۽ ”تنهنجي راهه ۾ هجڻ“ وارو عمل آهي، اهائي وات- سوات شاعر اسان کي ڏسي ٿو. اسين اها وات- سوات نٿا ڏسون/ وٺون ته ڏوهه ڪنهن جو؟ ميار ڪنهن تي؟ لا ڪيٽي لطيف اسان اوائن لاءِ ئي چيو آهي:

اڄا تون اَوات، واٽان پاسي ويسري،
سُونهي ٿي سُوات، ته منجهان دل دڳ لهين.

مٿي جيڪي ”درياهه شاهه“ ۽ ”تنهنجي راهه“ وارا شعر ڏنا اٿم، اُهي غزل جا شعر آهن، ان غزل جو فارميٽ/ گهاڙيٽو مختلف ۽ منفرد آهي، ان ڪري نه ته ان گهاڙيٽي/ وزن ۾ يا غزل جي زبان ۾، انهيءَ زمين ۾ ڪنهن شعر نه چيو آهي، بلڪ ان ڪري ته اهڙو ڪو بحر وزن ئي ڪونهي ۽ اهو ”مير“ جو ايجاديل/ تخليقيل آهي. ”مير“ ٽيڪنڪ جي تجربي جو جوکم ڪنيو آهي، رائج بحر وزن ۾ ته اهڙا ڪوڙ تجربا ڪيا ويا آهن. مثلاً مڪمل وزن بدران اڌ وزن ڪتب آڻڻ، يا ڪو/ ڪي رڪن گهٽائي/ وڌائي ڇڏڻ، اهڙا تجربا ڪرڻ ڪين. ان ڏس ۾ ماترڪ ڇند تي آڌارڪ غزل جو خاص طور تي ذڪر ڪرڻ ٿو گهران. پر ان ڏس ۾ انتهائي خبرداريءَ ۽ ذميواريءَ کان ڪم وٺڻ گهرجي. انهن شعرن کي ماترڪ ڇند تي آڌارڪ ان ڪري نه ٿو چيم جو ان غزل ۾ اکر حذف ڪرڻ جي عروضي رعايت ورتايل آهي، نه ته:

توڏي اچان پيو ٿو مان

۽

درياهه شاهه ۾ آهيان

چوڏهن ماترائن جون سٽون آهن، جڏهن ته

تنهنجي ئي راهه ۾ آهيان،

۽

پيڏيءَ کان هيٺ پاٿي آ.

وارين سٽن ۾ ”ئي“ بدران ”ئـ“ ۽ ”کان“ بدران ”ڪ“ ڪرڻو پوندو. ظاهر آهي ته اهڙي تجربي لاءِ بحر وزن جي ڄاڻ ضروري آهي ۽ شاعر توڙي شاعريءَ لاءِ اها ڄاڻ Plus point آهي.

شاعر کي اوريجنل هئڻ گهرجي ۽ تجربي جو جوکم کڻڻ جو ساهس رکندو هجي، پنهنجا گهاڙيٽا (Forms) تخليق ڪري سگهي، جيئن "مير" جي هڪ غزل جا چند بند:

هر سائبانُ آستانُ ٿي نہ سگهي ٿو،
هر آستانُ گلستانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

هت رات ٿي مگر، ڪٿي تہ ڏينهن بہ هوندو،
سورج ڪڏهن بہ لامڪانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

تون بيوفا ڪٿي هجين بہ، "مير" کي ليڪن،
اهڙو ڪڏهن بہ ڪو گمانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

مٿئين غزل جو گهاڙيٽو/ بحر/ وزن سنڌي شاعريءَ ۾ آهي ئي ڪونہ! يقيناً اهو سيڪجھ "مير" جو ايجاديل آهي، جيڪو سنو سنوڻ آهي. مون کي "مير" جي شعرن ۾ لفظن جي بيهڪ مان اندازو ٿئي ٿو تہ "مير" کي عروض جي چڱي ڄاڻ آهي، حقيقت ۾ شاعر جي سرشت ۾ بحر، وزن، ماترڪ ڇند، ردم، سر، لئي... موجود هوندي آهي. سوال ان جي ورتائڻ جو آهي. شاعر جي سهج سڀاءَ جو آهي. مهارت جو آهي. ڏانوَ جو آهي، پر اهو سيڪجھ ڏات کان پوءِ آهي. ڏات ۽ ڏانءُ سنڌيءَ جا ٻہ اهڙا لفظ/ اصطلاح آهن، جيڪي ڪنهن بہ شاعر جي شاعريءَ جي پرک/ وياکيان جو بنيادي ماڻ آهن. "مير" پنهنجي ڪنهن غزل ۾ ڏات کي ماکي ۽ فن کي مصري چيو آهي. مون کي خبر ناهي تہ ايئن هن قافئي نباهڻ لاءِ ڪيو آهي يا واقعي هو ڏات کي ماکي ۽ فن کي مصري سمجهي ٿو! هڪ ڏاتار کي پنهنجي ڏات آڏار وهہ کي امرت ڪرڻ جي سگهہ هوندي آهي. ڏات رڳو ماکي ناهي ۽ فن رڳو مٺاڻ جو ڇاٽو ناهي، بلڪ وهہ- وٽو بہ آهي، هڪ شاعر، هڪ ڏاتار اهو وهہ- وٽو هارڻ بدران پيئي ٿو:

"عاشق زهر پياڪ، وهہ ڏسي وهسن گهڻو"

۽ ايئن هو سقراط جي پر پاري ٿو ۽ جڳ کي امرت آڇي ٿو، سقراط

کي جڏهن فرار ٿيڻ لاءِ چيو ويو، تڏهن هن نابري واري "ايٿنز ۾ ڪو ته سچ جو ساٿ ڏئي!" سنڌ به هڪ ايٿنز ئي ته آهي، جتي زندگيءَ کي زهر ڪيو ويو آهي! ڇا هڪ شاعر ان وهه کي امرت ڪرڻ واري فرض کان آگاهه آهي؟ پوري قوم جي نگهوسار ٿيڻ جو خطرو پيدا ٿي پيو آهي! شاعر نه رڳو ان خطري کان آگاهه هئڻ ڪپي، بلڪ پنهنجي ذات ۽ ڏانوَ سان ان خطري مان قوم کي پار اُڪارڻ لاءِ مسلسل سرگرم عمل به رهڻ ڪپي ۽ ان لاءِ اکين ۾ پاڻي هجڻ واري ڳالهه مان مٿي ڪري آيو آهيان. درد جي ڳالهه هتي ٿو ڪريان. اکين ۾ پاڻي، دل ۾ درد ۽ اهو به ڌرتيءَ جو درد. جيستائين ناهي، تيستائين ذات- ڏانءُ مڪمل ناهي:

درد نه جنهن ۾ ڌرتيءَ جو آ،
ڏانءُ اڌورو، ذات اڌوري!

ڇاڪاڻ ته هر شاعر جي سڃاڻپ ان جو ساڻيهه آهي:

سڄي لوڪ مون کي سڃاتو تڏهن،
جڏهن سنڌ جي ڳالهه ٿي او پرين!

هڪ شاعر مختلف وقتن، حالتن، ماحول، موڊ ۽ ڪيفيتن ۾ شعر تخليق ڪري ٿو. هو ذهن ۾ سرجيل تخليق کي پني تي لکي نه لکي، ان کي منظر عام تي آڻي نه آڻي، ڇپائي نه ڇپائي، اهو سڀ هن جي مرضيءَ تي منحصر آهي، پر هن جي شاعريءَ تي لکڻ واري لاءِ ٻي ڪا به واهه ناهي، سواءِ ان تي لکڻ جي! مون "مير" جو ڪلام مختلف حالتن، ماحول، موڊ ۽ ڪيفيت ۾ پڙهيو آهي. مختلف شهرن ۽ پهرن ۾ اهو ڏٺو آهي. ان تي مارڪنگ ڪئي آهي. مختلف پنن تي نوٽس ورتا اٿم، پوءِ انهن کي هڪ هنڌ سهيڙڻ به منهنجي لاءِ ڏکيو ٿي پيو. ڪي گم به ٿيا ويا. شميشير جي اها ڳالهه صحيح آهي ته هڪ شاعر لاءِ ڇپجڻ، بلڪ ڇپجندو رهڻ لازمي آهي. ڇو ته ان کي پڙهي هڪ راءِ جڙي ٿي ۽ شاعر تائين پهچي ٿي ۽ هُو پنهنجي پڙهندڙن/ ساٿارين/ نقادن جي راءِ کان آگاهه ٿئي ٿو. لکت ۾ توڙي زباني طور تي ائين هن جي شاعريءَ جي ملهه- ڪٿ ٿيندي آهي، جيڪا شاعر لاءِ اهم ٿي سگهي ٿي ۽ هُو پنهنجي پڙهندڙن جو هڪ سڃاڻ حلقو پيدا ڪري سگهي ٿو.

'روح رهاڻ'، 'سهڻي' ۽ 'مهراڻ' ان ڏس ۾ هڪ انتهائي اهم ڪردار ادا ڪيو آهي. انهن رسالن ۾ خطن وارو ڀاڱو به اوڏي دلچسپيءَ سان پڙهيو ويندو هو، جيڏا ٻيا ڀاڱا. ايئن هڪ تنقيدي لهجو اُسريو ۽ اختلاف راءِ رکڻ ۽ برداشت ڪرڻ جو ماحول جُڙيو ۽ مجموعي طور تي ادب جمود جي شڪار ٿيڻ کان نه رڳو بچي ويو، پر ان دور جي شاعرن پنهنجي لوڪ- ڪلاسيڪل اتهاس سان رشتو جوڙي نيون روايتون پڻ قائم ڪيون، پر هاڻي حالتون ٻيون آهن، اڄ نه "روح رهاڻ" آهي نه ئي "سهڻي"- ان سچي صورتحال کي جيڪڏهن خواجه سليم احمد جي لفظن ۾ بيان ڪجي ته سنو ٿيندو. اهي لفظ هن پنهنجي هڪ اخباري ادبي صفحي لاءِ ورتل انٽرويو ۾ چيا هئا، جڏهن مون هن کان نه لکڻ جو ڪارڻ پڇيو هو، تڏهن جواب ۾ هن نه لکڻ جو ڪارڻ ڪنهن Collective Purpose جو نه هجڻ ڄاڻايو هو! شاعريءَ، ادب ۾ اجتماعي مقصد جو نه هجڻ، ان جي تباهيءَ جو وڏو ڪارڻ آهي، نتيجو؟ جن شاعرن وڏا وڏا بت ڊاٺا، خود انهن جا بت ڪڙا ڪيا ويا!

سنڌي ادب جا ٻيا سڀ مسئلا حل ٿيل فرض ڪيا ويا ۽ واحد مسئلو صرف اهو وڃي رهيو ته لطيف کان پوءِ وڏي ۾ وڏو شاعر ڪير آهي؟ سياسي سازش کي پرکڻ ۽ وائکي ڪرڻ بدران، ادبي سياسي سازش جو چار وڃايو ويو! ادارن کي تباهه ڪيو ويو، سنڌ جي مفادن تي ذاتي ۽ گروهي مفادن کي ترجيح ڏني وئي، ادب کي سياست جي تابع ڪرڻ جي فتويٰ صادر فرمائي وئي! ايئن ادب جي مزاحمتي ۽ مدافعتي قوت کي ڪمزور ڪرڻ واري ڌارين جي ايجنڊا، ڄاتي اڄاتي، تڪميلي مرحلي ۾ اچي وئي. اهو دور ون يونٽ کان پوءِ وارو آهي. انهيءَ ئي دور ۾ مير عبدالرسول "مير" لکڻ جو آغاز ڪيو ۽ هن مجموعي کي سهيڙڻ تائين ۽ ان کان پوءِ به لکندو رهيو آهي. جڏهن ته انهيءَ دور ۾ ڪيترن شاعرن يا ته لکڻ ڇڏي ڏنو يا وري پنهنجي نظرين ۽ آدرشن تي نظر ثاني ڪيائون. ڪي وري شهنشاهه غزل، بادشاهه غزل، شهزاده غزل بڻجي/ بڻائجي ويا. جڏهن ته شهنشاهتون ۽ بادشاهتون، تاج ۽ تخت شاعرن جي نوڪر ۾ هوندا آهن.

مير عبدالرسول "ملير" پيشور شاعر نه آهي، بلڪ ڪرت جي لحاظ کان هُو سائنس جو ماڻهو آهي. فزڪس جو پروفيسر آهي ۽ هن وقت گورنمينٽ

سچل سرمست سائنس ڪامرس، آرٽس ڊگري ڪاليج نوابشاهه جو پرنسپال آهي. فزڪس ۽ شاعري جو توڙي ٻين علمن ۽ شاعريءَ جو پاڻ ۾ ڪهڙو تعلق آهي؟ اهو هڪ الڳ موضوع آهي.

”مير“ آڌو سنڌ ۽ سنڌوءَ ڪان سواءِ شاعريءَ جو ڪوبہ ڪارج ناهي:

نہ ڪا سنڌ جنهن ۾ نہ سنڌو هجي،
اهو شعر يا شاعري ڇا ڪبي!

اڄڪلهہ غزل سنڌي شاعريءَ جي مقبول ترين صنف آهي. غزل جا ڍار مجموعا اچي رهيا آهن. ڪتابي سلسلن جا غزل نمبر اچي رهيا آهن. هڪ ايڊيٽر ڪي شاعري ڏنم، هن نہ ڇپي، ڪارڻ؟ ان ڪتابي سلسلي ۾ پهرين غزل ڇپيا آهن ۽ منهنجي ڏنل شاعريءَ ۾ غزل نہ هو. اڄرج ٿيندو اٿم تہ هن ڌرتيءَ تي سڀ ڪان وڌيڪ ڏڪٽي جنس غزل گو شاعر آهن. پوءِ ڇاهي ”گُلَ“ سان ”دِلِ“ يا ”بادَلَ“ سان ”منزِلِ“ جو قافيو ئي ڇو نہ آڻيندا هجن! حرڪات ۽ سڪنات، تذڪير ۽ تانيث جي فرق ڪان اڻڄاڻ ئي ڇو نہ هجن!

عروض ڪي سنڌ ۾ آئي، اڍائي سؤ سالن ڪان مٿي عرصو ٿي چڪو آهي، عروض سان ئي غزل جي صنف سنڌ ۾ وارد ٿي. منهنجي راءِ ۾ غزل هڪ صنف بہ آهي تہ رويو بہ. پر شاعرن جو ”غزل“ سان ڪهڙو رويو رهيو؟ سهل پسنديءَ وارو؟ فيشن پرستيءَ وارو؟ يا تقليد وارو؟ احساس برتريءَ وارو يا احساس ڪمتريءَ وارو؟ فارسيت يا اڙدوئيت وارو؟ انهيءَ تي الڳ بحث ڪجي تہ بهتر!

سچل ڪان ”مير“ تائين پهچندي پهچندي غزل جي گهاڙيٽي ۾ تجربا ٿيا آهن تہ ان ۾ نوان نوان موضوع بہ آيا آهن، ”مير“ غزل ڪي زندگيءَ جي ويجهو آندو آهي:

ڪُتن جي غريبن تي ساڳي اُها ٻچ،
وڏيرن جا وانا مٿيا ڪين آهن!

هاڻي جيڪڏهن ڪير ائين چئي تہ اهو غزل جو موضوع ئي ناهي، نثر جو آهي، تقرير جو آهي، نعريبازي آهي يا ڪو موضوع ئي نہ آهي تہ اسين ڇا ٿا ڪري سگهون! ممڪن آهي تہ تغزل جو روح پٽڪو بہ ڇالو ٿي وڃي. جڏهن تہ

حميد شهيد هالائيءَ منهنجي نظمن ۾ لاڪيٽي لطيف جي بيتن ۾ به تغزل جو ڏس ڏنو آهي. ايئن هن تغزل کي محدود مان ڪڍي لامحدود ڪري ڇڏيو آهي. اشاري ڪنائي ۾ خوبصورت تخليق ڪرڻ ئي فن/ آرٽ جي منتها آهي، اهو ڳڻ مجموعي شاعريءَ لاءِ آهي، نه ڪي ڪنهن مخصوص صنف لاءِ!

متئين شعر لاءِ ڪير ائين چئي ته اهو ته سڌو سنئون چيل آهي. بنان ڪنهن اشاري ڪنائي جي! ته اها به ان شعر جي هڪ خوبي ٿي سگهي ٿي. مان ايئن نه ٿو چوان ته اهو ان شعر جو پهريون تاثر آهي، پر مان اهو ٿو چوان ته ان ظاهري سطح ڪان هيٺ لهڻ جي، گهري وڃڻ جي ذميواري به پوري ڪرڻ جڳائي. مثلاً ان شعر ۾ جيڪا حقيقت بياني آهي، منظر آهي، ٻولي آهي، ان تي به ڌيان ڏيڻ کپي، ان ۾ هڪ لفظ آهي ”وانا“- ٿي سگهي ٿو ته اهو لفظ اڳ ۾ به ڪنهن ڪتب آندو هجي. اهو شڪار جو اصطلاح آهي، سو به سوئر جي شڪار جو. سوئر کي هٿن سان وڻڻ وارا. پر ان شعر ۾ شڪار ”ماڻهو“ آهي. غريب، هٿين خالي ۽ ڪتن جي ٻچ! ماڻهوءَ تي ڪتن جي ٻڇ قديم ترين ۽ خوفناڪ سزا! هڪ انتهائي انساني تذليل، جيڪا هر دور ۾ روا رکي وئي آهي. تڏهن ڪان جڏهن ڪتو انسان جو دوست بڻيو آهي. آمريڪا (وڏيرو) عراق (غريب) سان به اهوئي ته ڪجهه ڪري رهيو آهي. ان جا وانا آهن ۽ شڪار آهي ماڻهو.

”مير“ اهڙي سمنه مليم، جڏهن مان سنڌي شاعريءَ مان مايوس ٿي رهيو هئس. ساڻس ملي ۽ سندس شاعري پڙهي، مون کي نئون اتساهه مليو، جڏهن ته ”مير“ به شايد ان ساڳي پيڙا مان گذري رهيو هو:

اي پيٽائي! سنڌ جي،
شاعري ڪاڏي وئي!

ظاهر آهي ته اهو سوال مجموعي شاعريءَ جي حوالي سان ڪيل آهي ۽ پيٽائيءَ ڪان ڪيل آهي، پر ان جو جواب اسان کي ڏيڻو آهي. اهڙو سوال اسان مان گهڻن جي ذهن ۾ آهي؟ آهي به ته ڪنهن پڇڻ جو ست ساريو آهي؟ اهڙا سوال جيڪي نقاد کي پڇڻ ۽ ان جا جواب لهڻ کپن، اهي شاعر ٿو اُٿاري. ڪارڻ؟ نقاد ناهي، نقاد جو ڪم به شاعر جي ذمي آهي. مون هڪ مشاعري جي حوالي سان چيو هو ته سنڌي شاعري مَقام بدان مُقام ۾ پهچي وئي آهي! ان تي

هڪ بحث ڇڙي پيو. ڪنهن مون کي صحيح چيو. ڪنهن غلط! تاج بلوچ چيو "سنڌي شاعري نه پر. امداد جي شاعري مُقام ۾ پهچي وئي آهي!" جڏهن ته هو "سوجهرو" ۾ منهنجي شاعري ڇپيندو رهيو ۽ پوءِ به هن مون کان شاعري گهري هئي. تاج پاڻ به پوري سنڌي ادب لاءِ ان کان به اُگري ڳالهه ڪئي آهي ته "سنڌي ادب زوال پذير قدرن جي ور چڙهي ويو آهي. "مير" ته اڃا به چينڊڙ لهجي ۾ ڳالهه ڪئي آهي:

شاعري ڪاڏي وئي!

اتو پتو ئي ڪونهي ته شاعري وئي ڪاڏي؟! جڏهن ته شاعري اتي ئي هئي اسان سان گڏ انهيءَ ڪمري ۾:

ڪڪڙن هنيا دس،
ڪاري رات اُماس وئي!
جاڳايو تو جُوءِ کي، جيئڙا هجئي جس،
ڪاري رات اُماس وئي!

هڪ شاعر جو اوجاڳو جُوءِ کي جاڳائڻ لاءِ آهي. شاعر ان لاءِ جيئڙي کي جس ٿو ڏئي، پر مان هر ان شاعر کي جس ٿو ڏيان، جيڪو پنهنجي ذميواريءَ کي سمجهي ۽ نڀائي ٿو. شاعر راتيون جاڳي ڪرٽا ڪرٽا شاعري ٿو تخليقي، جيڪا ڏيهه/ ڏيهن تي ڏينهن ٻٽجي اُجاگر ٿئي ٿي ۽ اهو سڀ "عشق" کان سواءِ ممڪن ناهي:

سوا عشق جي زندگي ڇا ڪبي،
اکين کان سوا، روشني ڇا ڪبي.

اسين پنهنجي شاعرن مان ٻولي، موضوع، تخيل، صنف، گهاڙيٽي... جي ڏس ۾ ذميواريءَ جي توقع رکون ٿا. "مير" کي پنهنجي شاعريءَ بابت مون ڏاڍو ڪانشس ڏٺو آهي. هڪ شاعر جو پنهنجي شاعريءَ بابت ڪانشس هئڻ سياويڪ آهي. ان ڪري به "مير" جو شاعريءَ سان ناتو ڪٿي به ڇڄو ناهي!

پلا توڪان ڪئن مان جدا ٿي سگهان ٿو،
ڏٺو ٿئي ته پاڻيءَ کان پاڻي ڇڄو آ!

”مير“ جي لهجي ۽ ٻوليءَ تي الڳ سان لکڻ گھرجي، خاص طور تي هن وٽ جيڪو خيرپوري لهجو ۽ خيرپوري ٻولي آهي، جنهن ۾ سچل سرمست جي لهجي ۽ ٻوليءَ جو سواد ۽ سڳنڌ آهي:

حالت منهنجي هانءَ جي،
جيئن ڪا اڌ ڪٺي-
جا ڪئون هوءَ رُٺي!
سانوڻ گذري ويو الا،
هڪ نه بوند وُٺي،
جا ڪئون هوءَ رُٺي!

جڏهن اسين شاعريءَ ۾ لهجي (Diction) جي ڳالهه ڪريون ٿا، تڏهن ٻولي، سياءُ، اسلوب، ايڪسپريشن، لفظن جي چونڊ، اصطلاح... ايستائين جو بيهڪ جون نشانيون به ان ۾ اچي وڃن ٿيون، ٻولي، جنهن ۾ ماءُ لولي ٿي ڏئي، سا ته آهي ئي، پر ان جو جيڪو Diction آهي، جيڪو رس- چس آهي، جيڪا جهيلار آهي، جيڪي ساهيون، اپساهيون آهن. سُر جو چڙهڻ/ ڪٽڻ آهي، پيار پاٻوهه آهي، انهيءَ گھر جي توڙي تر جي ٻولي، لهجي يا Diction جو شاعريءَ ۾ اچڻ سياويڪ آهي. هونئن ته سنڌي ٻوليءَ جي هر لهجي ڪي ورتائڻ ۾ ڪوبه اهم ڪونهي، پر ان جا ٻه وڏا لهجا، لاڙي، اترادي، شاعريءَ ۾ هجن ته اَسياويڪ ناهي.

هوند نه بچي هيڪڙو، ڏرتيءَ تي ڏاريو،
مرو يا ماريو،
راند رچايو رت جي!

ان ڏس ۾ يعني Diction بابت به لاڪيٽو لطيف اسان جو سونهون آهي. شعوريت، لاشعوريت به ان ڏس ۾ بحث هيٺ اچي سگھي ٿي، پر Diction جو مدار شاعر جي سهج سياءَ تي آهي. اهو فطري هوندو آهي. پنهنجي متقدمين جو. ان ڏس ۾ اپياس جلا وارو ڪم ڪري ٿو. مون کي انهن شاعرن جي ناداريءَ تي افسوس ٿيندو آهي، جن جو پنهنجو Diction نه هوندو آهي، ڪن شاعرن وٽ ڊڪشن جو مطلب صرف هن (آهن)، هان (آهيان)، آن (آهين) ئي آهي، سنڌي ٻوليءَ ڪي مخففات جو هڪ سرشتو آهي، اهو انهن ٽن لفظن

تائين محدود ناهي، جن جو بي دريغ استعمال هڪ "بدعت" جي صورت اختيار ڪري چڪو آهي. "مير"، جيستائين مون ڪيس پڙهيو آهي، ان بدعت کان بچيل آهي.

بيت منهنجي پسند جي صنف آهي، پر سيني وصفين سهڻو بيت چوڻ ڏاڍو ڏکيو آهي. "مير" بيت به لکيا آهن:

ساجهه رکي سچ جي، وکون وير وڌاءِ
وڌندي ئي ورناءِ، سڌڙا سهڻي سنڌ جا.

ساجهه رکي سچ جي، ڀولي ڀي وسار،
توکي ساري سنڌڙي، سنڌڙيءَ کي تون سار،
پيهر ڀولي وار، دولهه دريا خان جي.

"ساجهه رکي سچ جي" سنگهر وارا بيت آهن. اها به ڪلاسيڪل روايت آهي. "ڏنم ساري ڏيهه ۾"، "اکڙيون مير عجيب جون"، "سونهن به ساڳي سومرا" به سنگهر وارا بيت آهن. "مير" کي بيت چوڻ جو ڏانءُ آهي ۽ ڪيس بيت ڏانهن وڌيڪ ڌيان ڏيڻ گهرجي. مون به سندس بيتن تي وڌيڪ لکڻ ٿي گهريو، پر هن بيت مون کي سڀ کان آخر ۾ ڏنا آهن. پيو ته مان "مير" جي غزل جي زلف گرهه گير ۾ ڦاسي پيس، ان ڪري ئي هن جي ڪافين، واين، نظمن ۽ بيتن تي ايترو نه لکي سگهيو آهيان، جيترو اُهي لهڻن ٿا:

توکئن سمجهيو سچ کي، قابو ڪندي تون،
سنگهرون ٽٽنديون سومرا، ڏاڍ ڏهاڙا ڏون،
اُپ ڪر تون اوٽ کي، پلي متئي پون،
"مير" اچي ٿي مون، پوءِ به مهڪ "ملير" جي.

سونهن به ساڳي سومرا، ميرو ناهي منهن،
سانگيئڙن جو سُنهن، جهڙي آيس، آهيان.

توڙي قهري ڪانَ، ڪارونجهر جي ڪُڪ ۾،
سوچن جا سامانَ، پو به ڏئي ٿو ڏيهه کَي.

ساروئي سبحان، اکڙيون "مير" عجيب جون،
متان ماپين مانُ، متان پوين مامري!

مون کي خبر ناهي تہ ”مير“ کي ماترڪ ڇند جي ڪيتري ڄاڻ آهي! منهنجي راءِ ۾ ماترڪ ڇند اسان جي مزاج وٽان ان ڪري بہ آهي جو اهو سرشتو جي دل - ڌرتيءَ مان ڦٽي نڪتو آهي ۽ شاعريءَ جو هڪ اوچو ۽ سڌريل سرشتو بہ آهي.

جڏهن مان ائين ٿو چوان تہ ”مير“ کي بيت چوڻ جو ڏانءُ آهي تہ ان جو مطلب اهو آهي تہ هن جي بيت ۾ تخليقت، ٻولي، فارميٽ، موضوع ڏاڍي سَرلتا سان آيو آهي. جيئن غزل سهڻو اُهو آهي، جنهن جا سيئي شعر سهڻا هجن، تيئن بيت ۾ بہ هر پد ٻئي پد سان جڙيل هجي ۽ ايندڙ پد کي هٿي پڻ ڏئي، بلڪ پهرين کان آخر تائين اها سَرلتا ۽ سهجتا قائم رهي. انهيءَ سبب لاءِ ماترڪ ڇند سرشتي جي ڄاڻ ظاهر آهي تہ Plus point آهي:

ڏٺم ساري ڏيهہ ۾، ماڻهن جا ميلا،
ٻاريائون ٻيلا، امن سندي آڙ ۾.

عروض رڪنن جو بحر آهي ۽ ماترڪ ڇند سُرتي آڌارڪ آهي. اکر/ حرف/ شبد بہ آواز/ سُر/ صوت آهي، ٻنهي عروض/ ڇند ۾ حذف جو پنهنجو طريقو آهي. پهرئين ۾ حرف علت حذف ڪرڻ/ ڪيرائڻ جي رعايت آهي، جڏهن تہ ٻئي ۾ آواز حذف ٿئي ٿو. خود سنڌي ٻولي بہ سُر تي آڌارڪ ٻولي آهي ۽ ان ڪري ماترڪ ڇند سنڌي شاعريءَ لاءِ هڪ فطري بحر/ سرشتو آهي. مٿي جيڪو بيت ڏنو اٿم، ان جو موضوع/ مضمون پڌرو آهي. ان ۾ جنهن صورتحال جو ذڪر آهي، ڇا اهو مڪي ڍنڍ وارو ساڳيو منظر نہ آهي؟ سنڌ جي ٻيلن کي ٻارڻ ۽ ان ٻاهہ تي هٿ سيڪڻ! پهرين ڌاڙيل پيدا ڪرڻ، انهن کي تاتڻ، سنڌين کي سنڌين هٿان ڪٽائڻ/ مارائڻ- پوءِ ٻيلن کي ٻاري صاف ڪري ٿاڪ ۽ ٿاڻا قائم ڪرڻ ڪيڏي نہ سولائيءَ سان ويرين جي پنجوڙ ۾ اچي ڦاسندا رهيا آهيون! تڙيءَ وارا ۽ واٽا اسان جا پنهنجا هوندا آهن ۽ ڏڦيرن جي مهاڳي اچي اسان کي ڪڍندا آهن! بيت ۾ تڪ/ قافئي جو هنڌ مقرر آهي، آخري سٽ ۾ تڪ لازمي طور تي پهرئين پد جي پڇاڙيءَ ۾ اچي ٿي، پر تڪ تز هئڻ گهرجي. ان ڏس ۾ اهو ڌيان رکڻ ضروري آهي تہ سنڌيءَ ۾ حرف جي پڇاڙي متحرڪ هوندي آهي، نہ ڪي ساڪن، ان ڪري قافئي جي چونڊ سچيتائيءَ سان ڪرڻ گهرجي. بيت بابت بنيادي ڳالهہ جيڪا بہ پوري شاعريءَ سان لاڳو سمجهڻ گهرجي، سا اها آهي تہ بيت وجدانيت کان سواءِ نہ ٿو چئي سگهجي، نہ ئي چوڻ گهرجي، چيو/ لکيو پيو وڃي تہ اها ٻي ڳالهہ آهي، مون

ڦرين به ڇيو آهي ته بيت اسان جي مزاج وٽان آهي. ان ڪري بيت چوڻ به ڏاڍو سولو آهي. جيئن سگهڙن جا بيت آهن ۽ ان لاءِ هڪ باقاعدي روايت به آهي! جيئن عروض محض "فاعلاتن فاعلات" ناهي تيئن بيت به چڙو 13-11 ماترائون نه آهي! نه ئي محض تڪ بندي، بلڪل ائين جيئن غزل رڳو قافئي بازي ناهي! ان لاءِ اپياس لازمي آهي. جيڪڏهن مان ائين چوان ته "بيت جو اپياس پنهنجي اتهاس جو اپياس آهي" ته غلط نه ٿيندو، ڇاڪاڻ ته ان ڏس ۾ جيڪڏهن مان وجدان جي ڳالهه ڪريان ٿو، تڏهن لازمي طور ڪلاسيڪل بيت ۽ خاص طور تي لطيف سائينءَ جي بيت تي ڌيان ڏيڻ جي ڳالهه ڪريان ٿو، ساڳئي وقت لطيف سائينءَ ڪان متاثر ٿيڻ ۽ ان کي ڪاپي ڪرڻ به مختلف ڳالهيون آهن، ظاهر آهي ته اها سچي ذميواري شاعر تي آهي ته هو لفاظيءَ ڪان بچي. ساڳئي وقت هڪ شاعر پنهنجي شاعريءَ تي پاڻ نظرثاني ڪري ته وڌيڪ سنو آهي. شاعريءَ ۾ آڳ لهرائڻ، سهل پسندي ۽ فيشن پرستي ڪار نه آهي. شمشير جي ان ڳالهه ته هڪ شاعر لاءِ ڇپجڻ لازمي آهي، جي يقيناً اهميت آهي ته جيئن شاعر جي شاعري پڙهندڙن تائين پهچي، جن لاءِ هو لکي ٿو ۽ اُتان جيڪا موٽ ملي ٿي، اها خود شاعر لاءِ اُتساهه جو ڪارڻ بڻجي ٿي. نقاد به هن جي ڪلام جي ملهه- ڪٿ تڏهن ئي ڪري سگهي ٿو، جڏهن اهو ڇپيل صورت ۾ ان جي آڏو هوندو. اها ملهه- ڪٿ/ تنقيد/ پرک ڇپيل صورت ۾ وري به پڙهندڙن تائين پهچي ٿي ۽ انهن وٽ به پنهنجي هڪ راءِ جڙي ٿي. مير عبدالرسول "مير" جو ڪلام هاڻي اُنهيءَ ڇپجڻ واري ٻئي مرحلي مان اُڪري پڙهندڙن ۽ نقادن تائين پهتو آهي ۽ مون کي اُميد آهي ته اُهي ان جي آجيان ڪندا.

شاعري فن به آهي ته مقصد به، ٻولي به آهي ته معنيٰ به. "مير" وٽ فن، مقصد، ٻولي ۽ معنيٰ آهي، ان ڪري هن وٽ شاعري به آهي. ڪڏهن ڪڏهن "مير" ۽ ان جي شاعريءَ سان ايترو دير سان ملڻ تي افسوس ٿيندو اٿم، پر شايد ائين ئي ٿيڻو هو، ڪيترائي امڪان اسان جي وهم گمان ۾ به نه هوندا آهن، پر اهي ئي ٿي رهندا آهن شاعريءَ وانگي. انهن کي ڪير به نه ٿو روڪي سگهي، خود شاعر به نه! بلڪ اُهي امڪان خود سندس هٿان ظهور پذير ٿيندا آهن.

مير عبدالرسول "مير" وائي به لکي آهي، هن جي وائيءَ ۾ جيڪا ڏين آهي سنڌي شاعريءَ کي، انهيءَ تي گهڻو ڪجهه لکي سگهجي ٿو. مثلاً

وائيءَ ۾ هن جيڪي تجربا ڪيا آهن، هن عروض تي به وايون چيون/ لکيون آهن. انهن ۾ هن جيڪو انگ رنگ رکيو آهي، جيڪي موضوع ڪنيا آهن يا جيڪا ٻولي ڪتب آندي آهي، انهن سيني تي لکي سگهجي ٿو ۽ لکڻ به گهرجي. پر ان لاءِ ظاهر آهي ته وقت درڪار آهي ۽ اهو ضروري به ناهي ته سيڪجهه هتي ئي لکيو وڃي. پر مون کي پڪ آهي ته نه رڳو ”مير“ جي وائيءَ تي، بلڪ هن جي سيني صنفن تي به لکيو ويندو. هتي مان ”مير“ جي هڪ وائي ڏيڻ چاهيان ٿو:

مارو سڀ مهانُ،
ڪو به نه ميرو من جو!
ايندو ايندو او ميان، اُتم ڪو انسانُ!
ايندو ايندو اوچتو، تڪڙو ڪو طوفانُ!
ڪيرائيندو ڪوٽ ڪي، آزاديءَ اعلانُ!
اوچو آهي اُپ ڪان، مٿيءَ سندو مانُ!
آهي اسان جو عمر، آزادي عنوانُ!
مارو سڀ مهانُ،
ڪو به نه ميرو من جو!

جڏهن مان پنهنجي لوڪ- ڪلاسيڪل سان رشتي جوڙڻ جي ڳالهه ڪريان ٿو ته ان جي معنيٰ اها ناهي ته فيشن طور لوڪ- ڪلاسيڪل تمثيلن، استعارن، ڪردارن جو ذڪر ڪيو وڃي يا صنفن/ ٻوليءَ کي ورتايو وڃي، قطعي نه، بلڪ ان مان منهنجي مراد اها آهي ته:

ڇنڻ تان نه ڇيو، هي سڳ نه ڇنڻ جهڙو.

ان لاءِ پنهنجي لوڪ- ڪلاسيڪل اتهاس جو ڳوڙهو اڀياس لازمي آهي ۽ ان کي پنهنجي وجود ۾ جذب ڪري، پنهنجي روح جو حصو بڻائڻ لازمي آهي، بلڪل ايئن جيئن سون کي پگهاري ڪو نئون ڳهه جوڙڻ:

ڪَهي رَسبو ڪيچ کي،
ڏونگر هڪ ڏاڪو!
ڀيڙو ڀنيراڪو،
اونداهي اڌ رات وئي!

پنهنجي شاندار ۽ لازوال اتهاس تي فخر ڪرڻ جو مطلب نہ رڳو ڪنهن احساس برتريءَ ۾ مبتلا ٿيڻ ناهي، بلڪ ڪنهن احساس ڪمتريءَ جو شڪار ٿيڻ بہ ناهي! ٿورن لفظن ۾ تہ مان ”جڙ“ سان جُڙڻ جي ڳالهہ ڪري رهيو آهيان.

”چٽ پراوا ڪين وٺن، پنهنجي لوئي لاڪ - رتي!“

(تنوير)

اڄ جڏهن اسين ڏِس وڃائي ويٺا آهيون هر شعبي ۾، پوءِ اهو شعر/ ادب هجي، سماج هجي، سياست هجي، تعليم يا زراعت هجي، قدر هجن يا آدرش، اسان جي ذهن ۾ ڪنهن ماڳ جو تصور ئي ناهي، ان ڪري اهڙي ڪنهن ماڳ تي پير بہ پنڌ ۾ ناهن، جنهن لاءِ لاڪيڻي لطيف چيو آهي تہ:

وڏا طالع تن جا، جي مارڳ منجهہ مرن!

جڏهن اجتماعيت جي سڏ جو پڙاڏو بہ نہ هجي، تڏهن انفرادي رنگ- رتي لهر، اڳتي هلي ٻين لهرن سان ٻڪجي سنڌوءَ جي سير جو روپ ڌاري سگهي ٿي. ”مير“ جي شاعري بہ اهڙي رنگ- رتي لهر آهي، مون پهرين بہ چيو آهي تہ هڪ شاعر ۾ غير معمولي سٽن سرجڻ جي سگهہ هوندي آهي:

ڏِس هوءَ ڪني سج جي، اُڀري ٿو اوڀر،
تون ڇو ماندي مارئي!

”مير“ مارئي جي مارن لاءِ اُڪير کي ڪيڏي نہ خوبصورت ۽ تزتشبيهہ ٿو ڏئي:

مارن ڌاران مارئي، مڇي ڌاران جر
تيج پياري ٿر
سنگهارن کي سورجي!

”مير“ جي واين جي وراڻي سٽن/ مصراعن سان ٺهڪندڙ آهي. هو ”مارئي“ کي ”ماروي“ ڪونہ ٿو سڏي:

سنڌوءَ سڪل پيٽ ڪان،
ماندي من مهراڻ ڪان،
پڇڻو پوي ٿو،
ڪڏهن رسبو ڪيچ کي!

”مير“ ڪنهن به واد وواد کان، تڪرار کان، ڪنٽرو ورسيءَ کان پري، پنهنجي تخليقي ڪم ۾ رڌل رهيو آهي. مشاعرن ۾ به هُو ويجهڙ ۾ شريڪ ٿيڻ لڳو آهي. شاعر کان شاعري گهرڻ جو به رواج نه رهيو آهي. ”مير“ پاڻ ڪيڏانهن شاعري موڪلي ڪونه! هليءَ چليءَ پٽاندر پاڻ ٿوپلا پائڻ جي فطرتاً خلاف آهي. هر شاعر هليءَ چليءَ جي خلاف هوندو آهي، هو بحر/ وزن/ ماترڪ ڇند جي خانن ۾ لفظ فٽ نه ڪندو آهي، بلڪ بي معنيٰ لفظن کي معنيٰ عطا ڪندو آهي. هن جو من مهراڻ، سياري، اونهاري ماندو رهندو آهي. هن کي وير به وسياند نه هوندي آهي:

پوريءَ ٻي نه تات، جيڪا سا جتن جي.

هڪ شاعر ”اوير ٿو اُپري“ وانگر هوندو آهي نت نت نوان گيت ٺي هن جا ميت هوندا آهن:

سي ئي منهنجا سپرين، سي ئي منهنجا ميت،
گونجي منهنجا گيت،
ماڻهن ڏيندا ماڻهپو!

هڪ شاعر جي سُر سان واقفيت لازمي آهي، خود لفظ جو سُر سان ناتو سدا جو آهي، ڇاڪاڻ ڇم کان آهي ۽ ڪافي، وائي، گيت ۽ بيت سريليون صنفون آهن، غزل به هن دائري، سُر جي سهائي دائري ۾ اچي ٿو/ سگهي ٿو.

”مير“ وٽ اهي چارئي صنفون ملن ٿيون، پابند نظم به ان دائري ۾ سمجهڻ کپي. بيدل مسرور پابند نظم به ڳايا آهن. جديد دور ۾ گيت، وائي غزل يا پابند نظم سُر ۾ نه ڇيا ويا. سُر انهن کي پوءِ مليا آهن ۽ اڪثر کي نه مليا به ڪونه آهن نه اڳي نه وري پوءِ.

”مير“ جيئن ته ڪافي به سٺي ڇٺي/ لکي آهي ۽ اسين ڄاڻون ٿا ته سنڌي شاعريءَ ۾ ڪافي هڪ منفرد ۽ مختلف صنف آهي، هوئن ته سموري شاعريءَ لاءِ، پر ڪافيءَ لاءِ خاص طور تي سُر سان واقفيت لازمي آهي، ڇاڪاڻ ته ڪافي لکي نه پر جهونگاري ڇنبي ۽ ڀڏبي آهي، ان ڪري ان ڳالهه ڪرڻ ۾ ڪوبه وڌاءُ نه ٿيندو ته ”مير“ سُر سواد جي به ڄاڻ رکي ٿو. سندس ڪافيون به معنيٰ، مقصديت ۽ گهاڙيٽي جي حوالي سان وڏو مقام رکن ٿيون:

هر هر منهنجي پير ۾ ويهي،
جانب کئي آ مون سان جيهي،
چڻ تہ پکيئڙو هو پرڏيهي،
ڏيهہ پرائي اُڏري ويو!

ڪافي ”مير“ جي پسند جي صنف آهي تہ غزل بہ. هن جون ڪافيون ڳايون بہ ويون آهن، سنڌ جي تقريباً سريلن فنڪارن سندس ڪافيون وڏي چاهہ ۽ اتساهہ سان ڳايون آهن، جن ۾ محمد يوسف، انور حسين وسطڙو، ڦوٽو زرداري، ممتاز لاشاري، برڪت علي پٽ، وحيد علي، اياز علي، منظور سخيراڻي، مصري فقير، عابده پروين، حميرا چنا ۽ ٻيا فنڪار/ فنڪارائون شامل آهن ۽ ٽي وي، ريڊيو تان نشر بہ ٿيون آهن. ڪئسٽن ۾ بہ آهن، ڪنهن بہ صنف جو ڪو روپ گهاڙيٽو/ سٽاءُ/ سُر/ ردم... وزن/ ڇند... ڪنهن شاعر وٽ وڌيڪ هوندو آهي، ائين ڪٿي چئجي تہ اهو شاعر جي آنت تي چڙهيل هوندو آهي. هوئن هي گهاڙيٽو ڪافيءَ جو عام گهاڙيٽو پڻ آهي:

هن حال تي ڪنهن جو وس نہ هليو،
ڪنهن ڏاهي جو ڪو ڏس نہ هليو،
ڪو منزل پاسي گس نہ هليو،
رَسُ هيڻيءَ جا همراهہ سڄڻ،

ڪٿي آهين بيپرواهہ سڄڻ،
اکيون روز ڏسن تنهنجي راهہ سڄڻ!

ائين هر مصرع جون ٽي سٽون هم قافيا ۽ چوٿين سٽ ٽلهہ سان هم قافيا هوندي آهي. هي ٽل ڪيڏو نہ سادو بي ساختہ ۽ سرل آهي:

لڪي روز ليا ڇو پائين ٿو،
اچ سامهون، ڇو شرمائين ٿو!

ٽل جي ٻنهي سٽن ۾ ”ڇو“ جو لفظ آهي، جيڪو ”ٿو“ (رديف) سان هم قافيا بہ آهي يا ”مير“ جي هڪ غزل جي سٽ آهي:

سرتي مس مس پرتي آ.

تہ سنڌي شاعريءَ ۾ اهو اندروني قافئي وارو ڳڻ - سگهڻ تہ سُنڌي ٻوليءَ

جو ڳڻ- سڳڻ آهي ۽ شاعريءَ ۾ ان جو اوتڻ فطري آهي، تاج جوئي ته ان جو ڪريڊٽ به شيخ اياز کي ڏنو آهي، ته اهو سٽاءُ اندروني قافين وارو، اياز کان شروع ٿئي ٿو. جڏهن ته اياز پاڻ لاڪيڻي لطيف کان ڪڻڻ جي شعوري ڪوشش ڪئي آهي ۽ ان جو اياز پاڻ اعتراف به ڪيو آهي:

مُنيس جهل مهار، ڪُنيس ڪاهِ مَ ڪرهو. (شاهه)

گوريءَ گجري پير ۾، چوريءَ ڪيئن اچي. (اياز)

انهيءَ ڳڻ- سڳڻ جو ڏس ته لوڪ - ڪلاسيڪل شاعريءَ کان به آڳاٽو ملي ٿو، چوٽين ۽ پهاڪن واري دؤر کان مثلاً.

جهڙا ڪانگ، تهڙا ٻچا

ڪافيءَ جي صنف ۾ ته اهو رنگ، تڪ بنديءَ وارو، الڳ روايت آهي، هتي مان صرف هڪ مثال ڏيندس:

تو نين، دن رين، مان چين [چايا
اُنهيءَ چوٽ، اٽموٽ، ڪئين گهوٽ [گهايا

مير عبدالرسول "مير" سان جڏهن به ملاقات ٿيندي آهي، تڏهن پڪ ٿيندي اٿم ته مير، واقعي بادشاهه هوندا آهن! هن جا حڪم، آر ۽ پور سڀ شاهاڻا هوندا آهن. 23 آگسٽ 2003ع تي سحر جي شعري مجموعي "چوڏهين چنڊ آڪاس" جي مهورتي تقريب اٽينڊ ڪرڻ آيو ته 29 آگسٽ 2003ع تي سنڌي ادبي سنگت شاخ قائد عوام انجنيئرنگ يونيورسٽي نوابشاهه پاران سائنس ملهائجندڙ شام ۾، منهنجي لاءِ هن پاڻ ئي طئي ڪري ڇڏيو هو ته (1) مان مشاعري جي صدارت پيو ڪريان (2) مان هن تي ڳالهايان پيو، ۽ (3) مهاڳ مان ان ۾ هڪ لفظ به نه هوندو. اهو هن Final Verdict طور چيو هو ۽ انتهائي سنجيدگيءَ سان چيو. مون ڪيس پل لاءِ ڏٺو ۽ چيو "هڪڙو هو سيد سڳورو...!" هن تڙتپ چيو "ابا اڃهو...!" ائين مان ڪيس ڪونه ڪو ٽوڪو ٻڌائي، انهيءَ سنجيدگيءَ مان، جيڪا هو پاڻ تي طاري ڪري وٺندو آهي، ٻاهر آڻڻ جو جتن ڪندو آهيان. "مير" جو گهٽ ڇپجڻ يا ادبي تقريبن مان پري رهڻ جا ڪهڙا ڪارڻ آهن؟ يا هن پاڻ اها گوشه نشيني اختيار ڪئي؟ سو ته

هو پاڻ جاڳي، پر ڪوبہ تخليقڪار ڪنهن مجتا لاءِ، ڪنهن بہ پذيرائيءَ لاءِ تخليق نہ ڪندو آهي، پر هو جيڪي ڪجھ بہ تخليقيندو آهي ۽ جن لاءِ تخليقيندو آهي، اهو انهن تائين نہ پهچي تہ پوءِ ڏوھ ڪنهن جو؟

مون ڏنو تنهنجي هٿن ۾ هيءَ ڪتابُ
شاعريءَ جو،
رهبريءَ جو،
زندگيءَ جو،
روشنيءَ جو!
پوءِ بہ جي توکي ملي ٿي ڪانہ ڪائي
راھ روشن،
يا نہ ٿو رستو ملي اڳتي وڌڻ جو،
۽ اجا ٻيي ماڳ ۽ مارڳ نہ ٿا توکي ملن!
پو ٻيلا مان ڇا ڪريان!
مون ڏنو تنهنجي هٿن ۾ هي ڪتابُ
رهبريءَ جو،
زندگيءَ جو،
روشنيءَ جو
شاعريءَ جو!
جيڪڏهن تو ۾ نہ آهي ڪو شعور!
ڏوھ ڪنهن جو؟

”مير“ آڏو شاعري زندگيءَ، رهبريءَ ۽ روشنيءَ جو نالو آهي ۽ اها رهبري، اها زندگي، اها روشني اسان تائين نہ ٿي پهچي تہ پوءِ ڏوھ ڪنهن جو؟ ۽ جيڪو شاعر:

آزاديءَ ڪي ڳائي ڏس تون...

جهڙي ست- سٺن هٿي ٿو. اها ست - سٺن ئي اسان تائين نہ ٿي پهچي تہ پوءِ آزادي ڪيئن پهچندي؟! آزادي جيڪا غلاميءَ جي تضاد ۾ ۽ ان سان مسلسل متصادم پڻ آهي، بلڪ ائين جيئن زندگي موت سان، روشني سياهيءَ سان! مهاڳ لکندي بہ مون کي احساس رهيو تہ ڪٿي مان ”مير“ جي غزل جي زلف گرھ گير ۾ گهيرجي نہ رهجي وڃان! ۽ جيئن ڦٽڪان تيئن

ڦاسندو وڃان. اڪثر غزل گو شاعر غزل بابت ڪم فهميءَ، ڪج فهميءَ، غلط فهميءَ ۽ خوش فهميءَ ۾ مبتلا هوندا آهن.

”مير“ جي غزل ۾ ڪجھ وڌيڪ ئي رُچي ٿي ڏسجي ”مير“ غزل کي يقيناً اوچ ڏني آهي، پر غزل ۾ هو گهٽ ۾ گهٽ ياڳي رومانوي آهي، جڏهن ته نظم ۾ هُو وڌيڪ ڳنڀير آهي، توڙي جو نظم کي ڳنڀيرتا سان نه ڪنيو اٿس. جڏهن ته نظم ۾ وڌيڪ پاور فل به آهي، خاص ڪري آزاد نظم ۾ جڏهن هو قافئي جي ڪاڪ کي ڊاهي پٽ ڪري ٿو ۽ ٺهيل ٺڪيل قالبن کي تياڳي ٿو:

موت جو احساس رک!
پر انهيءَ جي خوف ۾،
ڏس متان گهبرائجي
گُم ٿي وڃين، جو
زندگي وسري وڃئي!

انهيءَ مختصر نظم ۾ ٻن حقيقتن جي ڳالھ ٿيل آهي، موت ۽ زندگي! شاعر وٽ ٻنهي جي پنهنجي پنهنجي الڳ ڪيتري اهميت آهي؟ ان جي چند لفظن ۾ گهٽ ۾ گهٽ وضاحت ڪيل آهي ۽ اهائي شاعري آهي ته شاعريءَ جي خوبصورتي به آهي!

24 آگسٽ واري ملاقات ۾، جنهن جو مٿي ذڪر ڪري آيو آهيان، ”مير“ پنهنجي شاعريءَ جي پنن کي، جيڪي هن مهاڳ لکڻ لاءِ مون کي ڏنا هئا ۽ مون هيٺ مٿي ڪري ڇڏيا هئا، اصل سٽاءَ سان رکي رهيو هو ته هڪ غزل کي ڏسي چيائين ته ”هن تي ڪجھ ڪونه لکيو اٿئي!“ ۽ مان رڳو مُرڪيو هئس ۽ ”مير“ الاءِ غزليه، الاءِ تغزليه ترنگ ۾ پنهنجي ان غزل جو هڪ شعر ٻڌايو ۽ داد لاءِ ترسڻ کان سواءِ چيائين ته ”غزل به ظالم شيءِ آهي!“ اها سٽ ”مير“ چوڏهن ماترائن ۾ چئي هئي ۽ مان ان سان گرھ ملائڻ لاءِ سوچي رهيو هوس ته ”مير“ اُتاولائيءَ مان پڇيو ”ڪيئن؟“ تڏهن ڪيس چيم ته تو چوڏهن ماترائن ۾ سٽ چئي آهي ۽ ان سان مون گرھ ملائي:

طيءِ آهي، بس طيءِ آهي،
غزل به ظالم شيءِ آهي.

پوءِ ڪيس چيم ته غزل مظلوم شيءِ به آهي! اصل ۾ نه رڳو غزل کي، پر

مجموعي سنڌي شاعريءَ کي ڪنهن به تڪلف ۽ تصنع کان پاڪ هڻڻ گهرجي ۽ ان کي تخليقي سطح تي ورتائڻ گهرجي.

”مير“ جي هڪ آزاد نظم جو عنوان آهي ”ڪارو ته“ ان نظم ۾ ڪهاڻيءَ جي عنصر بابت ڪجھ چوڻ چاهيان ٿو ته. نظم ۾ ٽي ڪردار آهن، مال، گراهڪ ۽ ڪتاڪار (ڪوي). مان اها ڪتا نثر ۾ ٻڌائي، نظم جو سسپنس/ مزو ختم ڪرڻ نه ٿو گهران ته اهو منظر ڪتني اسان جو اڳ به ڏٺل وائنل ته نه آهي؟ جنهن کي اسين ڏٺو/ اڻ ڏٺو ڪري ڇڏيندا آهيون يا اها ڪتا ٻڌي/ اڻ ٻڌي ڪري ڇڏيندا آهيون! اهڙا منظر ڏسي به نظرون ڦيرائي ڇڏيندا آهيون! ان نظم ”ڪارو ته“ ۾ شاعران ڪردار (مال) جي مجبوري ڏيکاري آهي، جڏهن ته هاڻي اها مجبوري نه پر ڏنڊو آهي!

نه ڇيڇڙ ۽ ادبي تقريبن ۾ عدم شرڪت جا فائدا به آهن ته نقصان به. ”مير“ کي ان جو فائدو ته اهو ٿيو آهي ته هو ڪنهن به ڪنتروِرسيءَ ۽ ادبي گدلاڻ کان بچي ويو آهي ۽ نقصان اهو ته شاعريءَ جي حوالي سان هن جو نالو ايترو نه ٿو ورتو وڃي، جيترو هو لهڻي! اهو صحيح آهي ته هڪ شاعر ڪنهن نفعي نقصان لاءِ نه لکندو آهي ۽ اسان جو نقصان اهو ٿيو آهي ته اسين ”مير“ جي شاعري پڙهڻ کان وانجهيل رهياسين!

شاعري، اها به سنڌي شاعري، ڪتل ڪاون تي پيرين اگهاڙي پنڌ آهي ۽ ”مير“ شاعريءَ سان اها پريت واري پت پاريندو رهيو آهي.

پيار ڪرڻ کان پهرين پيارا،
پيرن هيٺان ڪاٺو ڪر!

پر ”مير“ تائين، هڪ شاعر ۽ ان جي شاعريءَ، زنده شاعريءَ تائين پهچڻ لاءِ اسان جي پيرن هيٺيان ڪوبه ڪاٺو ڪونهي!

امداد حسيني

21 سيپٽمبر 2004ع

ڄامشورو

جوئي آهيان، سو ئي آهيان

مون کي افلاطون جو اهو قول عجيب لڳندو آهي ته ”عشق جو ڇهاءُ هر ماڻهوءَ کي شاعر بڻائي ڇڏيندو آهي.“ منهنجي خيال ۾ ڪو به ماڻهو حادثاتي/ اتفاقي طور شاعر ٿي نٿو سگهي. هر شاعر ته عاشق هوندو آهي، ليڪن هر عاشق شاعر ناهي هوندو. منهنجو ان ڳالهه تي ويساهه آهي ته شاعر ”ڄائي ڄم“ کان فطري طور شاعر ئي هوندو آهي. اها ٻي ڳالهه آهي ته هو لکڻ جو عمل ڪڏهن ٿو شروع ڪري، ان جو دارومدار حالتن تي به ٿي سگهي ٿو.

مان شاعريءَ کي ”گفٽ آف گاڊ“ سمجهان ٿو. شاعري، موسيقي ۽ مصوري انسان جون اعليٰ خوبيون ليکجن ٿيون، جن کي ”لطيف فن“ سڏجي ٿو. موسيقي ۽ مصوريءَ جي حاصلات لاءِ علم/ ڄاڻ جو هجڻ ضروري آهي. ليڪن شاعري، جيڪا منهنجي خيال ۾ لطيف فن جي حوالي سان انسان جي اعليٰ ترين خوبي آهي، ان لاءِ ڄاڻ يا علم جو هجڻ ضروري ناهي، دنيا ۾ ڪيترائي اهڙا شاعر ٿي گذريا آهن، جن رسمي تعليم ڪڏهن به ڪٿان به حاصل ناهي ڪئي، پوءِ به شاعريءَ ۾ سندن منفرد مقام رهيو آهي، اهو سڀ ڪجهه پيدائشي شاعر هجڻ جو سبب آهي، سکڻ، سوچڻ ۽ سمجهڻ جو عمل ڄمڻ کان پوءِ ئي وجود ۾ اچي ٿو. ان ڪري اهو به چيو ويندو آهي ته، شاعر الله تعاليٰ جا شاگرد هوندا آهن. شاعريءَ مان حظ حاصل ڪرڻ لاءِ به تعليم يافته هجڻ جو شرط ضروري ناهي، شاعريءَ جي سحر مان پڙهيل اڻ پڙهيل، ڪو به انسان آجو ٿي نٿو سگهي.

ٻهراڙيءَ جي ٻار هجڻ سبب وستين واهڻن ۾ ڪيڏجندڙ ٻين راندين سوڌو ريڊيو جا سنڌي پروگرام ٻڌڻ، منهنجي لاءِ ونڊر، وروڻهن هوندا هئا. اٺين سؤ سٺ جي شروعاتي ڏهاڪي ۾ سنڌي ڪلام ٻڌي، انهن جي ڏنن تي ڏنگيون، ڦڏيون سٽون، جهونگارڻ کان پوءِ، لکي وٺندو هئس. پر اها ڄاڻ ڪانه هوندي هيم ته ڇا لکيو اٿم! پرائمري تعليم کان پوءِ مون کي جڏهن پنهنجو پاڻ تي شاعر هجڻ جو گمان ٿيو ته اُهي ڏنگيون ڦڏيون سٽون به لکڻ ڇڏي ڏنم،

ڇاڪاڻ ته مون کي الائي ڇو اهو احساس ٿيو ته شاعر پنهنجو "ايم. آف لائيف" پورو ڪري ناهن سگهندا!

تنهن ڪري پنهنجو پاڻ کي پابند (Self Commitment) ڪيم ته جيستائين مان پنهنجي پيرن تي بيهڻ جي لائق نٿو ٿيان، تيستائين شاعري نه ڪندم، يا ائين ڪري چئجي ته مون ڇاڻي واڻي شاعريءَ سان بيوفائيءَ ڪرڻ شروع ڪئي. شاعري جڏهن سورنهن سينگار ڪري جهڙ ڦڙ جي مند ۾ منهنجي وجود سان ڇهڻي ڇنبڙي، مون ۾ سمائڻ جي ڪندي هئي ته، بجاءِ ڪيس کلي ڪيڪارڻ جي، مان اهو چئي سندس آس نراس ڪري ڇڏيندو هئس ته منهنجو ڪجھ وقت انتظار ڪر، مان پنهنجي ۽ پنهنجي ايندڙ نسل لاءِ ڪجھ ڪرڻ چاهيان ٿو! پرائمري تعليم دوران، ذهين شاگرد هجڻ سبب، ڪلاس جي استاد مانواري امير بخش تنيي، ڊبل پروموشن ڏنو ۽ اهڙي ريت هڪ ئي سال ۾ ٻه ڪلاس پاس ڪري، پنهنجي پاٽيجي غلام سرور ۽ ماروت امداد عليءَ سان ڪلاس اٽينڊ ڪرڻ شروع ڪيم. جيڪي عمر ۾ مون کان ٻه ٻه سال وڏا هئا. ان کان پوءِ ساڳي ئي ڳوٺ اڳڙا جي مڊل اسڪول ۾ پڙهڻ شروع ڪيم، جتي ٻين استادن سميت هڪ استاد تاج محمد سمون (تاجل بيوس) به پڙهائيندو هو. اٺون ڪلاس پاس ڪري اُتي هاءِ اسڪول نه هجڻ ڪري، پنهنجي پاٽيجي ۽ ماروت سان گورنمينٽ هاءِ اسڪول ٽري ميرواهه ۾ سائنس گروپ ۾ داخلا ورتم، جتي منهنجو سؤٽ مير دين محمد ٽالپر فرسٽ اسسٽنٽ طور ڪم ڪندو هو. 1966ع ۾ ڏهون ڪلاس پاس ڪري حيدرآباد جو رُخ ڪيم، "جيڏو تنهنجو نانءُ، مون کي اوڏو آسرو". حيدرآباد شهر منهنجو ڏٺل به ڪونه هو، بس توڪل جو تُرهو ٻڌي نڪري پيس، نيٺ هٽي وڃي هنڌ ڪيم. سچل سرمست سائنس ڪاليج ۾ فرسٽ ايئر پري انجنيئرنگ ۾ داخلا ملي وئي، جتي ناميارا استاد محترم ڪاڪا محمد حيات (سابق چيئرمين بورڊ آف ايجوڪيشن حيدرآباد) ۽ محترم شفيق پراچا به پڙهائيندا هئا. انٽر سائنس جو امتحان پاس ڪري، بي. ايس. سي گورنمينٽ ممتاز ڪاليج خيرپور مان ڪيم ۽ آخر ۾ سنڌ يونيورسٽي ڄام شورو جي فزڪس ڊپارٽمينٽ ۾ داخلا ورتم، جتان 1972ع ۾ ايم ايس سي پاس ڪيم. رزلٽ 1973ع ۾ نڪتي، جنهن کان پوءِ سنت ئي خوشقسمتيءَ سان ميرٽ جي بنياد تي مئي 1973ع تي مون کي گورنمينٽ سچل سرمست سائنس، ڪامرس، آرٽس ڊگري ڪاليج نوابشاهه ۾ ليڪچرشپ ملي وئي. مون سک جو ساهه کنيو، ڇاڪاڻ ته منهنجي زندگيءَ جو مقصد (Aim of Life) به اهوئي هو.

1970ع جي ڏهاڪي ۾ روس ۾ پي. ايڇ. ڊي ڪرڻ لاءِ منهنجي سليڪشن ٿي ۽ ڪئپٽن عثمان علي عيسانيءَ ڪراچيءَ ۾ ملاقات دوران مون کي ترت تياري ڪرڻ جو چئي، ٻڌايو ته هڪ هفتي اندر اتي پهچڻو آهي. سنڌ مان صرف ٻن اميدوارن جي سليڪشن ٿي هئي. مون سگهوئي تياري ڪري روس پهچڻ جا خواب ڏسڻ شروع ڪيا. تانجو مهينو گذري ويو، نيٺ تڏهوڪي واسطيدار سيڪشن آفيسر اي. ايڇ قريشيءَ کي اسلام آباد صحيح صورتحال معلوم ڪرڻ لاءِ فون ڪيم، جواب ۾ مسٽر قريشيءَ پنهنجي روايتي لهجي ۾ وڏو ٺهڪ ڏيندي چيو ته ”بهائی صاحب! جن کو جانا تها، وه تو چلے گئے“ اها ڳالهه ٻڌي، منهنجا ته ٽپ ئي ٽري ويا!

تنهن کان پوءِ مون اعليٰ تعليم حاصل ڪرڻ لاءِ رياستي ادارن کان فارين اسڪالر شپ وٺڻ وارو ڪشتو ئي هميشه لاءِ پيجي پورا ڪري ڇڏيو. ”پلي بڪ برم جي شال نه وڃي شانُ“. ليڪن خدا تعاليٰ پنهنجو ڪرم ڪري منهنجو ڀرم رکيو ۽ اڄ مان مٿي ذڪر ڪيل اداري ۾ پرنسپال جي حيثيت ۾ پنهنجا فرائض سرانجام ڏئي رهيو آهيان ته سانده ٽيٽيهن سالن کان سچل سائينءَ جي خدمت ڪرڻ جو شرف به حاصل ڪري چڪو آهيان، مان پنهنجو پاڻ کي سچل سائينءَ جي پُڪي ۾ هجڻ جو اعزاز پائيندو آهيان، ڇاڪاڻ ته منهنجي ڪاليجي تعليم ۽ ڪيريئر جي ابتدا به سائنس منسوب ٿيل ادارن سان ٿي ته جنم ڀومي به سنڌس نگري ڳوٺ رئيس مهر علي خان ٽالپر (محترم والد صاحب جي نالي سان منسوب ٿيل) آهي.

منهنجو جڏهن فزڪس ۾ ليڪچرار ٿيڻ جو خواب پورو ٿيو ته مون پنهنجي ذات ڏانهن واجهايو، جيڪا هڪ عاشق جان ڪنهن عرصي کان منهنجي منتظر هئي، ”جتي اوهان ڇڏيون، اُتي ئي آهين.“ مون شاعريءَ کي ياڪر ۾ ڀري ورتو ۽ هوءَ به اوهيرا ڪري مون تي وسڻ لڳي ۽ ان طرح مون شاعريءَ جي باضابطه شروعات ڪئي. ٿوري ئي عرصي ۾ مون ايترو لکيو، جو نه لکڻ واري وقت جي ڪسر نڪري وئي. مون کي سائين شمشير الحيدريءَ جي اها دعويٰ، جيڪا هن پي ٽي ويءَ جي هڪ انٽرويو ۾ محترمه مهتاب اڪبر راشديءَ پاران پُڇيل هڪ سوال جي جواب ۾ ڪئي هئي، پڌري پٽ نظر آئي، ته ”ڪنهن به تخليقڪار جي نه لکڻ وارو وقت به سندس تخليقي عمل ۾ شامل هجي ٿو، ڇاڪاڻ ته انهيءَ عرصي دوران سندس تخليق لاشعور ۾ جمع ٿيندي وڃي ٿي، ۽ هن جڏهن لکڻ شروع ڪيو ته سڀ ڪسر ڪڍي ويندو.“

مان ڪنهن به تخليقڪار جي ان دعويٰ کي درست نٿو سمجهان ته سندس سموري تخليق بي عيب ۽ بيداغ آهي. اهڙي هام هڻڻ مان مراد سواءِ پنهنجي پذيرائي ۽ پڌائڻ جي، ٻيو ڪجهه به ناهي. افلاطون جو قول آهي ته ”پاڻ پڌائڻ واري کي ذلت ڏسڻي پوندي آهي.“ جالينوس جي راءِ به مختلف ناهي، هو چوي ٿو ته، ”ماڻهوءَ جو اهو خيال ئي سندس بيوقوفيءَ جي نشاني آهي ته هو پاڻ کي سيني کان ڏاهو سمجهندو آهي.“

مون تخليق/ شاعريءَ جي حوالي سان پنهنجو پاڻ کي سدائين هڪ ننڍڙي شاگرد جيان سمجهيو آهي ۽ سکڻ/ سمجهڻ جي عمل کي آخري دم تائين قائم رکڻ گهريو آهي. ڪڪ پن کي پروڙڻ ۽ ان مان پرائڻ جي ڪوشش ڪئي اٿم:

”محبوب ڳولي ڏس من ۾ الا، من ۾ الا، ڪک پن ۾ الا“

هونئن به ڏات ڪان پوءِ ڏانءُ ئي تخليق جو بنيادي ۽ اهم جزو هوندو آهي، ڏات قدرت جي ڏين هوندي آهي، البت ڏانءُ ته ڏورڻ سان ئي حاصل ٿيندو آهي، اڳتي وڌبو ته آگهي ٿيندي، ڪاهي ڏسبو ته ڪيچ به اوراهون ٿيندو ”ڪاهه ته رسين ڪيچ کي“، هٿ تي هٿ رکي ويهبو ته ڪيچ مڪران ماڳهين پراهون ٿي ويندو. زندگي مسلسل جدوجهد جو نانءُ آهي ۽ ٻيائيءَ جي هن بيت جيان گذاري ڇڏڻ کپي:

”جان جان هئي جيئري، ورچي نه ويٺي،
وڃي پونءِ پيٺي، سارينديءَ کي سڄڻين.“

اهڙي جدوجهد، جيڪا حقن جي حاصلات لاءِ هجي، ظالم ۽ جابر جي خلاف هجي، مظلومن ۽ مجبورن جي ڏر ٻڌجي ڪجي. هيڪل چاپن جو هڪ قول آهي ته ”اڻ ڏريا انسان شيطان جا اتحادي هوندا آهن“. ڪو به تخليقڪار اڻ ڏريو ٿي ئي نٿو سگهي. خود لکڻ، پڙهڻ، سوچڻ، سمجهڻ ۽ سکڻ وارو عمل به جهالت جي خلاف ڏر جيان هجي ٿو.

تخليقڪار راتين جون راتيون اوجاڳا ڪري، پنهنجي خاموش آواز يعني تخليق کي قلم سان زبان ڏئي تحرير جي صورت ۾ ماڻهن تائين پهچائي ٿو، ماڻهو ان کي ڪيتري قدر قبول ڪن ٿا، ان جو دارومدار لکندڙ تي ئي آهي ته هُو پنهنجي من جي وارتائن کي ڪيترو نج/ خالص ڪري، سچائيءَ ۽

ايمانداريءَ سان پيش ڪري ٿو. پوپ جو چوڻ آهي ته، "ايماندار شخص خدا جي بهترين مخلوق آهي." تخليقڪار جيتوڻيڪ ڪڏهن پنهنجي تخليق ۾ خوبصورتي پيدا ڪرڻ لاءِ افسانوي رنگ به ڀريندو آهي، ليڪن ان لاءِ خبردار رهڻ گهرجي ۽ وڏ ۾ وڏ احتياط جي ضرورت هوندي آهي، جيئن اصليت قائم رهي ۽ مک مفهوم ۽ مقصد بگڙجي نه وڃي. هتي ڏانءُ ئي ذات ڏٺيءَ جي واهر ڪري سگهي ٿو، ان قسم جي رنگ ڀرڻ لاءِ سنڌي شاعريءَ جي سيني صنفن ۾ گنجائش موجود رهي ٿي سواءِ "ڪافيءَ" جي، ڇاڪاڻ ته "ڪافي" پنهنجي مٺيءَ جي مهڪ ۽ مرڪ رکندڙ اها نازڪ، نفيس ۽ سهڻي صنف آهي، جنهن کي اجائي "تاهه توهه" جي لوڙئي ڪانهي، بلڪل ائين، جيئن:

سونهن کي سينگار جي چاجي ڪري،
عطر گل تي هار جي چاجي ڪري!

هونئن ته شاعريءَ جون سيئي صنفون سون سريکيون آهن، پر "ڪافي" سون تي سهاڳي مثل آهي.

ڪافي شفاف پاڻيءَ وانگر آهي، جنهن ۾ جيڪڏهن ذري برابر به خارجيت داخل ٿيندي ته ان جو حسن متاثر ٿيندو، سندس رنگ - روپ/ سروپ نکرڻ جي بجاءِ وڪري ويندو ۽ ميناج ۽ مزاج بگڙي ويندو. پنهنجي ذات ۾ سواءِ سونهن ورونهن جي، ٻيو ڪجهه به نه رکندڙ هيءَ رات جي راڻي ڦڪي ڦڪي ۽ اوپري لڳندي، نه ته ماڻهن جي من کي معطر ڪري سگهندي ۽ نه ئي روح ريجهي سگهندي.

ڪافيءَ جو رشتو شاعر جي داخلي ۽ ذاتي پيڙا سان هوندو آهي، ڪافي وجداني يا بيخوديءَ جي عالم ۾ ڳائي، لکي ويندي آهي ته ڪڏهن ڪڏهن روئندي به لکجي ويندي آهي. هن نماڻيءَ جو ناتو نينهن، دل ۽ درد سان آهي. عقل، سوچ، سمجهه، ويچار، دماغ ۽ ماديت کان لاتعلق، هن صنف جو بڻ بڻياد روحانيت ۽ عينيت سان آهي. جيئن ته ڪافي سرجڻ سمي شاعر کي پنهنجي ئي وجود جو احساس نه رهندو آهي، ته پوءِ اهڙي ڪيفيت ۾ وڏاءُ، مصنوعيت ۽ افسانوي رنگ جي باري ۾ ڪيئن ٿو سوچي سگهجي!؟

سنڌي ماڻهن جو مزاج به ڪجهه اهڙو ئي آهي جو "ڪافي" ئي سندن جذبن جي ڀرپور عڪاسي ۽ ترجماني ڪري سگهي ٿي.

جيڪڏهن اعليٰ معيار واري ڪافيءَ کي موزون موسيقي ملي ۽ سوز ۾

سمايل سُر، ساز ۽ آواز ملي ته اهلِ دل، اهلِ درد، اهلِ ذوق، ٻڌندڙ به ساڻن جي وسڪاري وانگر وسي پوندو. مان هميشه اهو چوندو آهيان ته جنهن ماڻهوءَ تي سُر جو اثر نٿو ٿئي، اهو ڪنهن اهڙي اونهي ۽ اونداهي کوهه ۾ هجڻ جي برابر هوندو آهي، جتي روشنيءَ جي هڪ به ڪرڻي جو وجود ناهي هوندو. جيئن ڪنهن به شيءِ کي ڏسڻ لاءِ رڳو اکيون ئي ڪافي ناهن هونديون، پر روشني به گهربل هوندي آهي، بلڪل ايئن ”ڪافي“ جي جادوءَ ۾ جڪڙجڻ ۽ انهيءَ جي روح تائين رسائي ڪرڻ لاءِ رڳو دل نه پر درد به کپي. درد/ سور، جنهن جو ساءُ ۽ سواد ئي ساهه ۾ سمائڻ سان هجي ٿو:

پنهنجي دل مان درد ڪڍي،
سُور نه ڪو بي سائو ڪر!

لاجواب ڪافي لکڻ لاءِ شاعر جو نه رڳو باڪمال، هجڻ ڪافي آهي، پر سندس باڪردار هجڻ به تمام ضروري آهي، وٽس اوڪو ۽ پراهون پنڌ به هجي ته راءِ ڏياچ وارو ڪنڌ به هجي، نه رڳو سُر جي ڄاڻ، سڃاڻ هجي، پر سُر تان سِر کي صدقي ڪرڻ جي سگهه به هجي! اهو سُر ڄا جو، جنهن ۾ سِر جي صدا نه هجي ۽ اهو سِر ڪهڙو، جيڪو سُر کان لنوائي ”ڪافيءَ“ ۾ ترنم، موسيقي، ردم ۽ لئي ته هوندي ئي آهي، پر جيڪڏهن حقيقين جي نج اظهار جي رنگيني، رواني، جذبن جي پاڪيزگي، لفظن جي سادگي، خيالن جي نواڻ، وسعت، گهرائي ۽ فني پختگي به شامل هجي ته پوءِ ڪير ۾ ڪنڌ يا مکڻ ۾ ماکيءَ ۽ سون تي سهاڳي جو تاثير ڏيندي.

ادب، احترام ۽ حجاب جي حدن ۾ لکجندڙ هن صنف کي مان سنڌي شاعريءَ جي ابتدا به سمجهان ٿو ته انتها به، زمين به سمجهان ٿو ته آسمان به، جانِ به سمجهان ٿو ته مانُ به، سونهن به سمجهان ٿو ته ورونهن به، ”جز“ به سمجهان ٿو ته ”ڪل“ به، نه رڳو ماضي ۽ حال، پر مستقبل به سمجهان ٿو. مقصد ته ”سڀڪجهه“ سمجهان ٿو.

بدقسمتيءَ سان اسان جي جديد شاعرن جي اڪثريت، ڪافيءَ جي حوالي سان پنهنجي ماضي، حال ۽ مستقبل کان وانجهيل نظر اچي ٿي، جنهن جي ڪري ڳڻتيءَ واري صورتحال پيدا ٿي وئي آهي. مان جيئن ته بنيادي طور ڪافيءَ جو شاعر آهي، تنهن ڪري ”ڪافيءَ“ سان ٿيندڙ ”به اکيائي“ واري

روش جي ڪري، منهنجي جيءَ - جهوري فطري عمل آهي. پر جڏهن هڪ ٻي ڳالهه ذهن ۾ اچي ٿي تہ هاڻ تي ڇندو پوي ٿو، پلو ٿئي انهن يڪتاري پوٽن جو، جن گيڙو ويس اوڍي، ڇتا ڪولي صوفين، درويشن جي اوتارن، آستانن ۽ مڪانن تي جمهريون هٽي، ڦيريون پائي، نچي ڪڏي، ڪافيءَ کي ڳائي وڄائي زندهہ رکيو آهي. هونءَ بہ ڪافيءَ جو جياپو لکڻ سان تہ آهي ئي، پر اُن ڪان پوءِ ڳائڻ سان ئي آهي، ڪافيءَ کي سُر ۾ سمائڻ ۽ ڳائڻ وڄائڻ واري ڪرت ئي ڪيس جهنگ جهر، ٿر بر، ڪچي پڪي، واهڻ وستين ۾ مقبول عام ڪرڻ ۾ اهم هجي ٿي. ڪافيءَ جي نہ لکڻ/ گهٽ لکڻ جا ڪهڙا سبب آهن؟ ان حوالي سان مون مرحوم دريا خان رند جي شعري مجموعي ”ساهہ پرينءَ جي هٿ ۾“ جي مهاڳ ۽ ماهوار ”اديب“ کي ڏنل هڪ انٽرويو ۾ ڪافي وضاحت ڪئي آهي، جنهن جو ورجاءُ ڪرڻ نٿو گهران.

منهنجي سدائين اها ڪوشش رهي آهي تہ تخليق/ شاعري، خاص ڪري ڪافيءَ کي ”جيئن جو تيئن،“ خلوص، نيڪ نيتيءَ، ايمانداري ۽ سچائيءَ سان پنهنجي تهذيب، تمدن، ثقافت، ماحول، شرافت ۽ فضيلت جي دائري ۾ رهي ڪري پيش ڪريان، تنهن هوندي بہ بظاهر ڪي ڪوتاهيون نظر اينديون، ليڪن انهن ڪوتاهين ۽ ڪمزورين کي بہ حقيقتن جي نج ۽ خالص هجڻ جي آڌار تي، مون ”جيئن جو تيئن“ رهڻ ڏنو آهي. جنهن کي بہ شاعريءَ جي خوبين جي دائري ۾ سمجهڻ گهرجي، مان شاعريءَ کي فطرت جو مطالعو سمجهان ٿو، جنهن مان پنهنجو پاڻ سميت پوري ڪائنات جي ڳجهن رازن جي پروڙ پئجي سگهي ٿي. شاعري فطرت جو اولڙو بہ آهي تہ پڙاڏو بہ، پڙاڏو، جيڪو سدائين سڏ جي سُڌ ٻڌ بہ ڏيندو آهي تہ سڏ سان گڏ بہ هوندو آهي، رڳو ”ور“ کي ووڙڻ، پرکڻ ۽ پروڙڻ جي ضرورت هوندي آهي:

”پڙاڏو، سوئي سڏ، وَرُ ورائيءَ جو جي لهين،
هئا اڳهين گڏ، ٻڌڻ ۾ بہ ٿيا.“

جيئن فطرت ارتقائي طور بيجان مادي کي جاندار ڪري ٿي، بلڪل ايئن شاعري بہ خاموشيءَ مان گونج، مانار ۾ هلچل ”چرپر“ ۽ اونداهيءَ انڌوڪار ۾ روشني ۽ زندگي پيدا ڪري ٿي، فطرت جو فيض عام توڙي خاص لاءِ هڪجهڙو هجي ٿو. روشنيءَ جا ڪرڻا غريب جي جهوپڙيءَ ۾ بہ ائين جهاتي

پائين ٿا. جيئن امير جي محل ۾، تخليق جي تونگري/ شاعريءَ جي سخا به سپني لاءِ ساڳي هجي ٿي، خوشبوءِ جيان پارسائي رکندڙ شاعريءَ کي بظاهر ته ڪوبه رنگ ڪونه هوندو آهي، ليڪن ان جا جڳمڳ، جهلمل، ڪهڪشان، مخفي رنگ ايترا ته خوبصورت ۽ وسيع هجن ٿا، جو جيڪڏهن زندگيءَ کان ان کي الڳ ٿلڳ رکيو وڃي ته سموري زندگي بي رنگ، ڦڪي ڦڪي، ٻسي ۽ ٿي ويندي. مٿي بيان ڪيل حقيقتن لاءِ ”شاعريءَ“ جو هجڻ شرط آهي. رڳو قافئي ۽ رديف جي هيراڦيري نه هجي، لفظن جي بازيگري ۽ اکرن جي ڪاريگري نه هجي، اجايو ڪاڳر ڪارا ٿيل نه هجن، بوگس مجموعا نه هجن، اڄڪلهه انسانُ ايترو ته مصروف ٿي ويو آهي، جو ڪيس ڪنهن به ڪتاب جي سمورين سٽن کي پڙهڻ جيترو وقت ئي ڪونهي، جيڪڏهن هن کي حظ حاصل ٿيندو ته اوچاڳو به ڪندو، ورنه ڪتاب کي سيرانديءَ کان رکي سمهي پوندو ۽ صبح جو ڪتاب ڪمري جي ڪنهن ڪنڊ جي حوالي ڪري ڇڏيندو، حالانڪ شاعريءَ جي ڪنهن به مجموعي ۾ سموري تخليق هڪجهڙي ٿي نٿي سگهي. جيئن جر جو پاٽي ڪٿي ڪٿي ته هڪ ڍڪ پيئڻ جي به قابل ناهي هوندو، پر جي پياس آهي ته مٺي جر جي جستجو ڪرڻي پوندي ۽ ايئن ڪرڻ سان نيٺ ڪاميابي ماڻي سگهبي. ايئن پڙهندڙ کي اُڃ اُجهائڻ لاءِ ڪتاب جو پنو پنو پڙهڻ گهرجي.

منهنجي شاعريءَ جو هي پهريون ڪتاب ”سُونهَن وِرُونهَن“. اوهان جي هٿن ۾ آهي، جنهن جي جملي مواد کي سمونڊ جي پاٽيءَ وانگر نه، پر جر جيان سمجهڻ گهرجي. مجموعي جي دير سان ڇپجڻ يا نيٺ ڇپجڻ جي باري ۾ ڪجهه حقيقتون بيان ڪرڻ ضروري ٿو سمجهان!

1970ع جي ڍاڪي جي پوئين اڌ ۾ اسان ڪجهه دوستن سگا شاخ نوابشاهه جو بنياد وڌو، ميمبر سازيءَ کان پوءِ اليڪشن/ سليڪشن ٿي، ڊاڪٽر محمد اعظم يوسفاڻيءَ کي صدر، مون کي نائب صدر، امداد علي ميمڻ کي جنرل سيڪريٽري، سيد صفدر علي شاهه کي پريس سيڪريٽري ۽ ڪجهه دوستن کي ٻيا عهدا سونپيا ويا، حلف برداريءَ جي تقريب پريس ڪلب نوابشاهه ۾ ٿي، جتي مانواري گل محمد عمراڻيءَ اسان سڀني عهديدارن کان عهد وفا جو قسم کڻايو. ان کان پوءِ ڪيترين ئي گڏجاڻين به ٿيون ته پاڪستان نئشنل سينٽر ۾ فنڪشن به ٿيا. هڪڙي گڏجاڻيءَ ۾ سيد صفدر

علي شاهه سگا جي هن شاخ پاران منهنجي شاعريءَ جي مجموعي ڇپائڻ جي رٿ پيش ڪئي، جنهن جي موت ۾ گڏيل راءِ سان ڪتاب جي ڇپائيءَ جو طئي ڪيو ويو. ليڪن ان کان پوءِ دوستن جي بدلي ٿيڻ سبب مان اڪيلو رهجي ويس، جنهن ڪري ڪتاب ڇپجي نہ سگهيو!

1980ع جي ڏهاڪي ۾ مان جڏهن سنڌي ادبي سنگت شاخ نوابشاهه جو سيڪريٽري هئس، تڏهن وسيم سومرو جوائنٽ سيڪريٽري هو. اسان گڏجي هن شاخ کي ايترو سرگرم (Activate) ڪيو جو، منهنجي غريب آباد جي غريب خاني تي هفتيوار گڏجاڻين ۾ پنجاهه جي لڳ ڀڳ شاعر، اديب ۽ نقاد حصو وٺندا رهيا، جن ۾ مرحوم بردو سنڌي، مرحوم رحيم بخش ”قمر“، مرحوم پير ضيا خياروي، مرحوم پروفيسر عبدالله خان مگسي، مرحوم چنا گل محمد، قريشي حامد علي خانائي، منظور قريشي، مير محمد پيرزادو، عبدالحڪيم ”ارشد“، راشد مورائي، تاج جويو، خاڪي جويو، جاويد قاضي، سجڻ سنڌي، منظور ميراڻي، ادريس جتوئي، علي نواز ڦل، بشير ڀگهيو، صالح بلو، سارنگ سهتو، پروفيسر علي اصغر ”اصغر“، انجنيئر شبير ممنائي، انجنيئر قاضي خضر حيات، قاضي منظر حيات، ڊاڪٽر ڪرم علي رستماڻي، يوسف رستماڻي، نور احمد چنڙ، زاهد سومرو، ثناءُ الله قريشي، وڪيل رضوان احمد ميمڻ ۽ ٻيا شامل هوندا هئا. ماهوار ادبي/ تعليمي ليڪچر پروگرام ٿيندو هو، جنهن ۾ سَوَن جي تعداد ۾ لاڳاپيل ماڻهو ڪنا ٿيندا هئا. ساڳي ئي پيرڊ ۾ پريس ڪلب نوابشاهه جي سهڪار سان اسان جي شاخ مرحوم نور عباسيءَ جي ورسي ملهائي، جنهن ۾ مقامي اديبن، صحافين، شاعرن جي وڏي انگ کان علاوه مرحوم علي احمد بروهي، شمشير الحيدري، عنايت بلوچ، هدايت بلوچ، پروانو ڀٽي ۽ ٻين ڏاهن شرڪت ڪئي، جڏهن تہ مرحوم تنوير عباسي، امداد حسيني ۽ ماهتاب اڪبر راشديءَ بہ هاڪاري موٽ ڏني، پر ڪن مجبورين سبب ان پروگرام ۾ شريڪ ٿي نہ سگهيا. ساڳي ئي ڏهاڪي ۾ منهنجي شاعريءَ جو مجموعو، سائين طالب المولیٰ (تڏهوڪو چيئرمين سنڌي ادبي بورڊ ڄام شورو) سنڌي ادبي بورڊ پاران ڇپرائڻ چاهيو تہ مون مختلف ناليوارن شاعرن کي اها گذارش ڪئي تہ هُو منهنجي ڪتاب ۾ شامل صنفن جي ٻُڻ ٻڌياد، گهاڙيٽي، مضمون، مزاج وغيره جي باري ۾ پنهنجا ويچار وندين تہ ساڳي وقت بہ چار اکر لاڳاپيل منهنجي لکيل صنف تي بہ لکن، اهو صرف ان ڪري ڪرڻ چاهيم تہ جيئن اسان جي ايندڙ ٽهيءَ جي ليکڪن، پڙهندڙن کي نہ رڳو

منهنجي تخليق جي پروڙ پوي، پر ساڳي وقت ڪين اهو ڪتاب "هنڊ بوڪ" طور شاعريءَ جي مختلف صنفن جي ڄاڻ به فراهم ڪري! پر ايئن ڪندي، گهڻي دير ٿي وئي ۽ وقت تيزيءَ سان گذري ويو!! جونڊا آهن ته "بندي جي من ۾ هڪ ۽ صاحب جي من ۾ ٻي"، جيئن سائين مخدوم صاحب، ٻي سنگت ۽ مون چاهيو، ايئن ٿي نه سگهيو، تانجو تقريباً ويهه ورهيه پيا به گذري ويا.

ڪلاسيڪل فزڪس جي نوبل ايوارڊ ماڻيندڙ سائنسدان نيوٽن جو چوڻ آهي ته "وقت وٽ سيڪارڻ جو هٿ هوندو آهي"، مون کي ان وقت دوران ڪجهه نه ڪجهه هٿ ته آيو، پر گهڻو ڪجهه هٿ مان نڪري به ويو. مون سان هڪ وڏي ٽريجڊي اها هوندي آهي ته مان جنهن به شيءِ جي گهڻي حفاظت ڪندو آهيان يا جنهن شيءِ کي تمام گهڻو چاهيندو آهيان، اُها مون کان سدائين گُم ٿي ويندي آهي ۽ وري هٿ نه ايندي آهي! منهنجي محبوب شاعريءَ جي محبوب ترين صنف "ڪافي" آهي، ڪافين جو هڪ پورو رجسٽر، جنهن کي مون سدائين ساهه سان سانڍي رکيو، اُهو گُم ٿي ويو! ۽ اڄ تائين هٿ نه اچي سگهيو!

"جِئين ڪو ستارو ڪڙي ٿي وڃي گم،
اِئين يار تنهنجي به رخصت ڏني مون!"

رجسٽر جي گُم ٿيڻ کان پوءِ مان صفا وڪري ويس، سوچن جي سمونڊ ۾ ٻُڏي ويس، وائڙن وانگي وقت وهائڻ لڳم، ڪجهه سمجهه ۾ نه پئي آيو ته ڇا ٿي ويو اٿم...! بس پنهنجو پاڻ کان به وسري ويم:

ڏار توکان ٿي ويس،
واءُ ٿي وڪري ويس.
ياد ناهيان پاڻ کي،
توکان جو وسري ويس!!

مون پنهنجي ان ڪيفيت کي هڪ پابند نظم ۾ به بيان ڪيو آهي ته ان وقت سائين طالب الموليٰ سان به ذڪر ڪيو هو، جواب ۾ سائينءَ جن چيو ته "سنڌي شاعريءَ جو اهڙو زيان ڪنهن الميي کان گهٽ ناهي، ليڪن ڪافين جو هيترو ذخيرو گُم ٿيڻ اچا به وڏو الميو آهي! جنهن جو ازالو ڪنهن به طرح

تي نٿو سگهي!“ بهرحال هاڻي بچيل سچيل شاعري ۽ نئين تخليق جو ٽيون حصو اوهان جي هٿن ۾ آهي، ان آس ۽ اُميد سان ته مون ڪتڻ ۽ ڪنبڻ واري ڪار ڪي ساڻ رکيو آهي ۽ بجاءِ من ۾ مندي پائي سنهو ڪتڻ جي، محبت پائي مَنَ ۾ رنڊائي روڙيا آهن، تنهن ڪري اُميد ته: صرافن وٽ منهنجو هي پورهيو ملهه - ڪٿ ڪرڻ ڪان سواءِ ئي اگهائبو!

بقول شاهه سائين جي:

”محبت پائي من ۾، رنڊا روڙيا جن،
تن جو صرافن، اڻ توريو اگهائيو.“

آخر ۾ مان شڪر گذار آهيان پنهنجي سڄڻ ۽ سنڌ جي قومي ڪارڪن ”سڄڻ سنڌيءَ“ جو، جنهن جو منهنجي تخليقي سفر ۾ سدائين ساٿ ۽ سهڪار رهيو. ٿورائتو آهيان استاد منظور حسين قريشيءَ، پروفيسر انور ”منصور“ مگرئي، روشن جروار، معشوق ڏاريجي، منظور جوکيي ۽ عمران جيلانيءَ جو جن هن ڪتاب کي سهيڙڻ ۾ منهنجي مدد ڪئي ۽ وڏا ورڻ سائين راشد مورائيءَ ۽ پنهنجي سؤٽ مرحوم مير رسول بخش ”عاجز“ ٽالپر جا، جن منهنجي شاعريءَ جي شروعاتي مرحلي ۾ منهنجي رهنمائي به ڪئي ته همت افزائي به. شمشير الحيدري ۽ امداد حسينيءَ جا به احسان، جن پنهنجي گوناگون مصروفيت جي باوجود به انتهائي غور و خوض سان منهنجي ڪچي پڪي شاعريءَ جي سٽ سٽ پڙهي، پنهنجي زرين خيالن جو اظهار ڪيو ته ساڳي وقت لک لائق انهن ليکڪن جا، جن منهنجي تخليق جي نج صنفن ۽ گڏيل صنفن تي ٽيڪا ٽپڻي ڪئي، منهنجي شاعريءَ جي مجموعي جي پڌري ٽيڻ لاءِ ”مامي“ هدايت بلوچ جي هرکر، اُڻ تڻ ۽ هدايت لاءِ بس ايترو چوندس ته ”ٿورا نه ٿورا مون تي ماروئڙن جا“، آخر جي آخر ۾ علي نواز گهانگهري جون به مهربانيون، جنهن تورڻ نيائڻ/ رسائڻ ۾ وٽي وير نه وڌي ۽ وسان ڪونه گهٽايو.

مير عبدالرسول ”مير“

نوابشاهه

ڳائي ڳائي ڳائِيو ڀٽ ڌڻيءَ جا بيت،
ڪلي پوندا ڪيت، سوچن سندا سنڌ ۾.

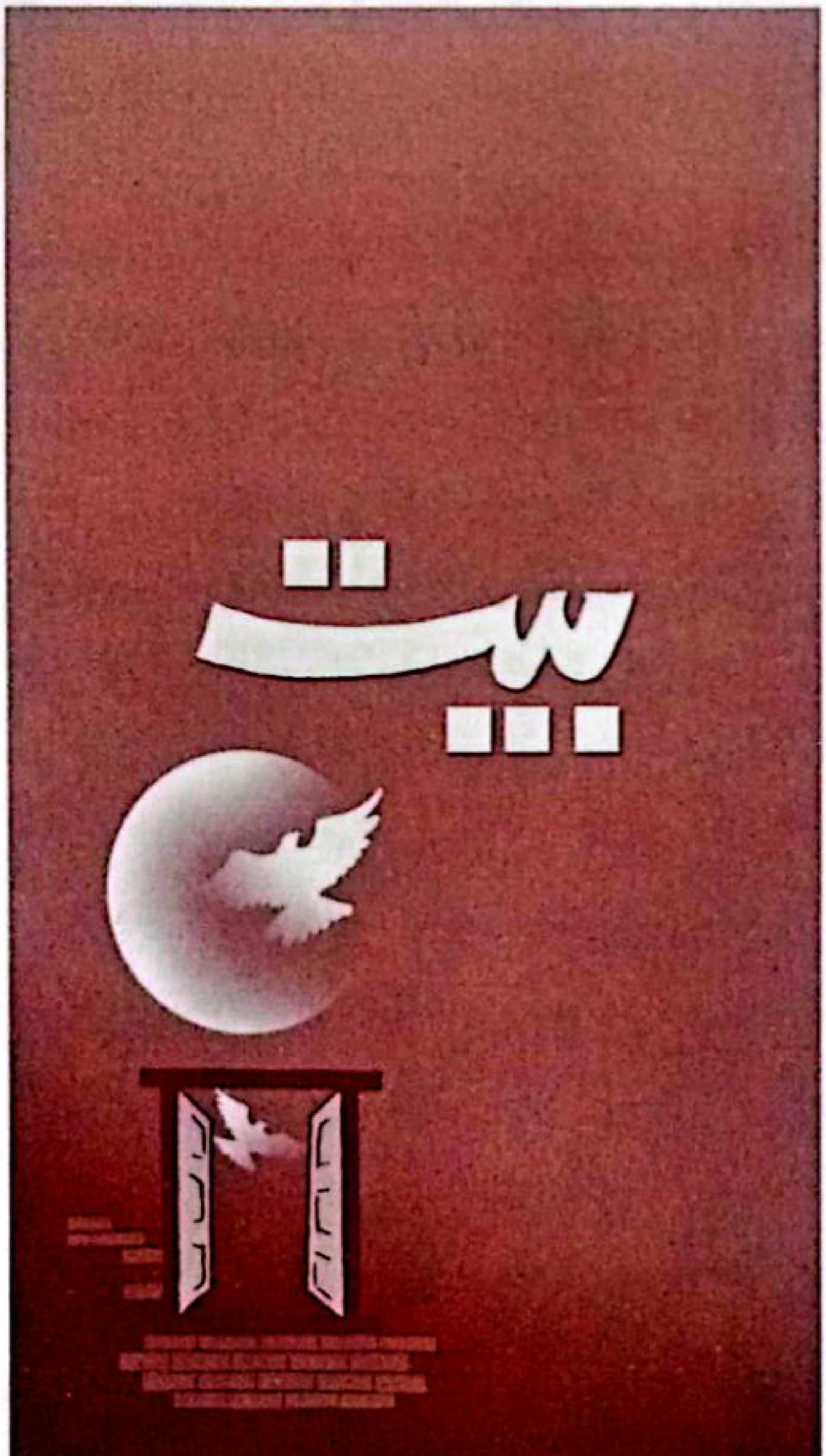

مير عبدالرسول 'مير' سنڌي زبان جي انهن سڄاڻ ۽ خوبصورت شاعرن مان هڪ آهي، جنهن پنهنجي من وارتائن جي اظهار لاءِ شاعريءَ جي ٻين صنفن سان گڏ "بيت" تي نہ رڳو طبع آزمائي ڪئي آهي، پر اياز ۽ امداد کان پوءِ اسان واري تھيءَ ۾ جن بہ شاعرن بهترين بيت لکيا آهن تن ۾ "مير" کي مٿاهون مقام حاصل آهي. مير صاحب ڪي بيت چوڻ جو نہ رڳو ڏانءُ آهي، پر ماترڪ ڇندن جي ڄاڻ بہ آهي. هن ڪي موسيقيءَ سان پڻ گهرو لڳاءُ رهيو آهي. اهوئي سبب آهي جو اڪثر عوامي فنڪار هن جا بيت ۽ ڪلام چاهہ سان ڳائيندا آهن. "مير" جي بيتن ۾ تجنيس حرفيءَ جو حسين جڙاءُ آهي. هن جي بيتن ۾ نہ رڳو لفظي سونهن موجود آهي، پر معنوي حسن جون جهلڪيون پڻ موجود آهن. هن جي بيتن ۾ ڪلاسيڪي رنگ ۽ ردم تہ موجود آهي ئي، پر اهو سڀ ڪجھ بہ موجود آهي، جنهن کي نئين ڪلاسيڪيت Neo classicism جي دائري ۾ آڻي سگهجي ٿو. هن جا اُهي بيت، جن ۾ هو ڌرتي ماتا جي سونهن ۽ ان جي رهواسين جي ڏک ڏُک، پيڙائن، مشڪلاتن، جذبن، اُمنگن، احساسن ۽ سپنن جو نقشو چٽي ٿو، رڳو بيت جي حسن جو خوبصورت نمونو آهن، پر انهن جي پڙهڻ سان هڪ وطن دوست انسان جي من تي اهائي ڪيفيت طاري ٿي وڃي ٿي، جيڪا ڪيفيت شاعر تي بيتن رچڻ سمي طاري ٿي هئي ۽ جنهن ڪيفيت سندس من جو چين ۽ سُک گنوائي ڇڏيو هو.

مير صاحب جا بيت ثقافتي سونهن جا اعليٰ مثال آهن ۽ انهن ۾ خيال جي جامعيت بہ ثقافتي سونهن جيتري موجود آهي. بلاشڪ "مير" هن دور جي بيت لکندڙ شاعرن ۾ وڏو شاعر ليکجي سگهي ٿو.

مير صاحب جا بيت سچ پچ تہ جديد سنڌي شاعريءَ ۾ هڪ اهڙي نئين موڙ جو اهڃاڻ آهن، جن کي هن کان پوءِ ايندڙ شاعر پنهنجي لاءِ سوجهري جيان سمجهندا ۽ اڳتي وڌندا آهن.

تاج جويو

ساروئي سبحانُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
مَتان ماپين مانُ، متان پوين مامري!

الفت جو اعلانُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
کوبہ نہ شَکّ گمانُ، چِٽِکي[1] کڏهن چِتّ ۾.

چوڏهينءَ جي چانداڻِ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
سَرهائي سُرهاڻِ، دلبر سنديءَ ديدَ ۾.

اندر جو احساسُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
وِکريو ڏين واسُ،ماندو مَنُ مهکي پوي.

اکين جو پاڻي، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
سيرت ساماڻي، نرملَ - نيک نگاهَہ سين.

سانوڻ جو سرچاءُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
سندو هير هڳاءُ، گُهلي هکڙيءَ گُهور سان.

اَندر جو احوالُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
کن ٿيون قربُ کمالُ، گُهوري هکڙيءَ گهورَ سان.

❀

(1) چِٽِکَڻُ: هُرڻُ - ياد پوڻُ

ساروئي سنسارُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
جوڙيو جن جنسارُ، جِهرمِر جِهرمِر جڳ ۾.

نسورو ئي نورُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
هردم هوت حضورُ، پيهي پَسن پاڻ ۾.

نسورو ئي نينهُن، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
راتِ هجي يا ڏينهن، برسي برسن بانورِيون.

نسورو ئي ننگُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
راتو ڏينهان رنگُ، ماندا پسن مهر جو.

نِسورو ئي نازُ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
ساز نہ ئي آوازُ، ڳُجهہ ۾ ساريون ڳالِهيون.

اکڙين جو آرام، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
جنهن سان ڪَنِ ڪلام، سوئي جَرڪي جيئڙو.

ماضي، مستقبل، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
مارڳ ۽ منزل، سڀ ڪجهہ پنهنجو پاڻ ۾.

باڪ ڦٽيءَ جي هيرَ، اکڙيون ”مير“ عجيب جون،
ملي سَگهہ سريرَ، وڻ ٽڻ وڃن واسجي.

❀

ڪيڙيان وينو ڪيتَ، سوچن سَندا سند ۾،
هيِ جيِ منهنجا بيت، آئيندي جو آجپو!

سَندَم سَرهي سوچَ، جي تو هينئڙي ۾ هُجي،
مُورُ نہ ڪڏهين موچَ، پوي توکي پانديا!

هي جي منهنجا گيتَ، اُپري آيا اُپَ تي،
ڏيندا ساري ڏيهہ کي، سوچن جا سنگيتَ،
جَرڪي پونديِ جيتَ، جاڏي ڪاڏي جَڳَ ۾.

هڪڙي ڏينهن حِسابَ، مادر مُڪا "مير" ڏي،
ڪهڙا ٿي ڪارائتا، خيريِ ڏنا خُواب؟
جوڙيا جِيءَ جَوابَ، لويون، لوٗءِ، ڪُهاڙيون.

ڪنڌيءَ ڪنڌيءَ ڪورَ[1]، سرتيون هن ساٿيهہ کي،
پوءِ بہ سيني سنڌ جي، پَوَٽا ناهن پورَ[2]،
پُونءِ نہ ٿيندي پورَ، پُرندا ويري پونءِ جا.

سندي جيون سوچ، "مير" نہ پانيان مامرو[3]،
لُنءَ لُنءَ اندر لوچ، سورج ڪِرٽا سامهان!

❀

(1) ڪور: ڪاڏ
(2) پورَ: سوراخ ـ خال.
(3) مامرو: جنجال - مصيبت

توڙي ڦهري ڪانَ، ڪارونجهر جي ڪُڪ ۾،
سوچن جا سامانَ، پو بہ ڏئي ٿو ڏيهہَ کي.

پُونءِ مٿان ڀونچالُ[1]، ڪري آيو ڪيترو،
مِٽي مالا مالُ، اڳ ڪان اڱري آئڙي.

پُليو آهين پُوڪَ، وردي پائي ويڙهہِ جي،
هلائين ٿو هوڏ مان، بندن[2] تان بندوق،
مارينديـن مخلوق، ڪيسين تائين ڪانئرا!

مَٿان هارين هانءُ، ڌرتي منهنجي ديس جي،
رهيو آٿم رُوح ۾، نِلو[3] تنهنجو نانءُ،
توڙي باندي آنءُ، پوءِ بہ اڳ ڪان اڱرو!

سانگو جن ساٿيهہ جو، سِرَ سي سَهسائينِ،
آزادي - آلاپيو، ڳوٺن ۾ ڳائينِ،
اِهي ٿي آهينِ، ڏٿي منهنجي ديسَ جا.

مون ۾ جو ماحول، جاڳي تنهنجي جيئَڙي،
هُوندَ نہ ههڙو هول[4]، سِرجي تنهنجي ساهہَ ۾.

❀

(1) ڀونچال: زلزلو.
(2) بند: پاڻيءَ کي روڪڻ وارا مِٽيءَ جا بند.
(3) نلو: رڳو، فقط.
(4) هَولُ: ڊپُ، گهبراهٽ.

ڏنم ساري ڏيهہ ۾، آجنبي اِنسانَ،
ڪڙڪايائون ڪَانَ، سيني اندر سنڌ جي.

ڏنم ساري ڏيهہ ۾، هُوجي ڏاڍا ڏکهہ،
سَائين! ڏِي ڪا سَگهہ، ڏاريان ويري ڏيهہ جا.

ڏنم ساري ڏيهہ ۾، ظالم جا زَنجيرَ،
پوءِ بہ مارو ”مِير“، ساٿ نہ ڇڏن سَچَ جو.

ڏنم ساري ڏيهہ ۾، سوريءَ مٿي سَچُ،
ڳچَ تين تا ڳچُ، جيڪي ساٿي سَچَ جا.

ڏنم ساري ڏيهہ ۾، سُوريءَ جا سينگارَ،
ڏڙ ڪان سِسي ڏارَ، پينر! مانجهي پون جا.

ڏنم ساري ڏيهہ ۾، آيا آدم خورَ،
چَنبن ۾ تا چيرجن، ماڻهو مِنڙا مورَ،
پيٽي ناهي پورَ، ”مير“ ڪيائون ڪيترا!

❀

ڏِنم ساري ڏيهَه ۾، ڌارين سندا ڌَڻَ،
وِڍن پيا وَڻَ، آمن سنديءَ آڙ ۾!

ڏِنم ساري ڏيهَه ۾، ماڻهن جا ميلا،
ٻَاريائون ٻيلا، آمن سنديءَ آڙ ۾!

ڏِنم ساري ڏيهَه ۾، آيا آهن ”اُو“،
”مير“ ڪيائون ڪيترا، ناحق لال لَهُو،
ڌنارن تي ”ڌو“، آمن سنديءَ آڙ ۾!

ڏِنم ساري ڏيهَه ۾، ويرين سندا وارَ،
جاڏي ڪاڏي جُوءِ ۾، گولين جي گُونجارَ،
ٻيوس ماڻهو پوڻءِ جا، ڌَڙ سِسين کان ڌارَ،
مَرن پيا ميهارَ، آمن سنديءَ آڙ ۾!

ڏِنم ساري ڏيهَه ۾، ماڻهن سندا ميڙ،
گَهُورِيائون گهٽَ گهيڙ، امن سنديءَ آڙ ۾!

❀

SOORIH SINDHI ADAB

ساڃهہ رکي سَچَ جي، اُٿي اکڙيون کولِ،
ٻولَ اُهي ئي ٻولِ، هوشوءَ وارا هيجَ مان.

ساڃهہ رکي سَچَ جي، اُٿي کر آعلانُ،
تہ متان کو مَروانُ، سينو ساهي سنڌ سان.

ساڃهہ رکي سَچَ جي، اُٿي اي اِنسانَ،
کَر عليٰ الاعلانَ، تہ سوپيا آهي سَچَ جي.

ساڃهہ رکي سَچَ جي، ٻولي ٻي وسارِ،
توکي ساري سنڌڙي، سنڌڙيءَ کي تون سارِ،
ٻيهر وائي وارِ، دولهہ دريا خان جي.

ساڃهہ رکي سَچَ جي، ڏوري ڏس ڏونگرُ،
کوندرا کٽي کَرُ، کاهِ، تہ رَسين کيچَ کي.

ساڃهہ رکي سَچَ جي، وجهہ تون اهڙي وِکَ،
"مير" ڏهوٽي ڏاڏِ کي، ڏوران ڏسجي ڏِکَ،
تابَ سنڌءِ جي تِکَ، ڏکٽي ڏاڍن ۾ وجهي!

ساڃهہ رکي سَچَ جي، سُورهيہ! ٿيءُ سُڌيرُ[1]،
تون ئي مانجهي "مِيرُ"، تون ئي دولهہ ديس جو.

❀

(1) سُڌيرُ: هوشيار

ساجَهہ رکي سَچَ جي، سُورهيہ! ٿيءُ سجاڳُ،
نيٺ تہ ملندو ماڳُ، سوڀيا ٿيندي سَچَ جي.

ساجَهہ رکي سَچَ جي، پاءِ پروڙي پيرُ،
تون ئي مرد مَتيرُ، تون ئي سوڀيا سنڌ جي.

ساجَهہ رکي سَچَ جي، اوري هَلي اَچُ،
بيو سڀ ڪورو ڪَچُ، سَچَ سوا سنسار ۾.

ساجَهہ رکي سَچَ جي، وکون وِير! وڌاءِ،
وڌندي ئي ورناءِ، سڌرا سهڻي سنڌ جا.

ساجَهہ رکي سَچَ جي، اُٿي اوري آءُ،
مَرڪي توکي ماءُ، جايون ڏيندي جيءَ ۾.

ساجَهہ رکي سَچَ جي، ڇڏ تون ٻي ٻولي،
جيجل جي جهولي، جايون جوڙئي جِيءَ ۾.

ساجَهہ رکي سَچَ جي، سوڀون ماڻي آءُ،
مَرڪي، مُرڪي ماءُ، اُٿي ڪري آجيان.

ساجَهہ رکي سَچَ جي، اوري آچي ٿِيءُ،
جيجل چوي "جِيءُ"، ٻولي توکي ٻاجهہ مان.

❀

سُونهن بہ ساڳي سومرا، ميرو ناهي مُنهن،
سانگيئڙن جو سُنهن، جهڙي آيس، آهِيان.

سُونهن بہ ساڳي سومرا، اُجري جِئَن ڪا باڪَ،
سانگيئڙن جي ساڪَ، جهڙي آيس، آهِيان.

سُونهن بہ ساڳي سومرا، جيئَن ڪا برڪا رُتِ،
جهڙي هُيس هُتِ، هِتِ بہ اهڙي آهِيان.

سُونهن بہ ساڳي سومرا، پوتَر پاڻي جيئَن،
آنءُ پڻ آهيان اِيئَن، پلُ پلُ منهنجو پارسا.

سُونهن بہ ساڳي سومرا، ووءِ! مٿيان چو ويسَ،
دوري، سنديءَ ديس، اڳ ڪان ڪيو اُجرو.

سُونهن بہ ساڳي سومرا، ناهي مَٺيو نانءُ،
جهڙي آيس آنءُ، اهڙي اُجري آهِيان.

سُونهن بہ ساڳي سومرا، مشڪ ڪٿوري ڪوءِ [1]،
جهڙي منهنجي لوءِ [2]، آنءُ پڻ اهڙي آهِيان.

سُونهن بہ ساڳي سومرا، مون مَنِ ساڳيو ديس،
ويڙهيچن جو ويس، لِڱئون مور نہ لاهِيان.

❀

(1) ڪوءِ: ٻَنِ، ڪڏ ۾ (2) لوءِ: ڳوٺ، واهڻ

سُونهن ٻہ ساڳي سومرا، مون منِ ساڳيو ڏيهُہ،
سهڻو جِئَن ساڻيهُہ، مون اِئَن جرڪي جندڙي.

سُونهن ٻہ ساڳي سومرا، ساڳي آهيان آنءُ،
نڪا مَٽي مارئي، نڪو مَٽيو نانءُ،
توڙي هيٺو هانءُ، توڙي جهوري جِيءَ ۾.

سُونهن ٻہ ساڳي سومرا، مَرڪي ڪنديس موتَ،
پلي مٽان پونءِ جي، اوچا ڪر تون ڪوٽَ،
آنءُ اجا اِن اوٽ، سرس لڳان پئي سونهن ۾.

سُونهن ٻہ ساڳي سومرا، توڙي جُسو جهور،
سونهان سرس سماج ۾، ڪيم ڪونہ قصور،
ويندس "مير" ضرور، لَڄَ بچائي لوءِ جي.

سُونهن ٻہ ساڳي سومرا، پُونم جهڙا پارَ،
پانيان ڳٽ ڳچيءَ جا، هي جي تنهنجا هارَ،
سونهان ٿي سنسار ۾، سوا ڪنهن سينگارَ،
مون ۾ مهڪ ملير جي، مون ۾ ميگهہ ملهارَ،
منهنجي "مير" سرير ۾، برسي بوند بهارَ،
پَلُ پَلُ منهنجو پارسا، جهڙا لال ليارَ،
جهانگيئڙن لئہ جِيءَ ۾، جوڙيم جي جنسارَ،
اهي ئي اسرارَ، آهن منهنجي سُونهن جا.

❀

مارُنِ ڏاران مارُئي، ٿَرُ بنا برساتِ،
يا ڪا ”مير“ حياتِ، پورِي[1] ڪنهن جي پيارَ ڪان.

مارُنِ ڏاران مارُئي، مَڃي جَرَ بن جِيئَن،
يا هُوءَ آهي اِيئَن، ڪُونج وڳر بِن ڪوهه ۾.

مارُنِ ڏاران مارُئي، آهي عُمَر! اِيءَ،
جِيئَن ڪا چاول ڏيءَ، ڇِنيءَ مَهَندان ڇورڙِي.

پُڃان مان پيادي، چانگون ڇيلن جون جتي،
آلاءِ! آزادي، نِڌرِ شالَ نصيب ٿئي.

سانوڻ ساري جِيئَن، برسي ساري پونءَ تي،
آديون! مون پڻ اِيئَن، سانگيئڙن ڪي سارِيو.

مُور نہ سڏبي مارُئي، جنهن جي مَنَ ۾ مير،
پانءِ مَ پولو پير، آنءُ اهائي مارُئي!

پوري ”مير“ پَرمَ، جُسو جي جَرڪائيان،
هُتي منجهہ مَرمَ، مارو سڀ مَري وڃن!

❀

---

(1) پوري: ڪوڪلي.

سُتيءَ ۾ ٿي سومرا، ڏوٿـنِ ڏنو ڏانءُ،
توڙي هينئڙو هول ۾، توڙي هيڪل هانءُ،
پوءِ بہ آهيان آنءُ، اَڄ بہ اُهائي مارئي.

مُڪو ماروئڙنِ، سنيهو ساڻيهہ مان،
ڏنو نياپو نينهن جو، هلي هوائـنِ،
وِلهيءَ ٿيندا واهِرُو، توڙي ڪونڌُ ڪُسنِ،
جُسو جَنجِيرنِ، ڪڏهن رهندو ڪينڪي!

تو ڪِيئن سمجهو سَچَّ ڪي، قابو ڪنديـن تون،
سنگهرون ٿُٽندون سُومِرا، ڏاڍُ ڏهاڙا ڏُون،
اُيو ڪَرِ تُون اوٽ ڪي، پلي مٿان پون،
”مير“ اَچي ٿي مُون، پوءِ بہ مَهڪ ملير جي.

سانيڪي[1] ٿي سُومِرا، وُٺو سانوڻ - مِينهُن،
نڌِرِ هِتي نِينهُن، قابو اندر ڪوٽ جي.

نہ ڪي نندڙون ڪَنِ، نڪِي سنيرن قوت ڪي،
مارو ”مير“ ملير ۾، ڏکيا ڏينهن ڏسنِ،
آنئي پَهر اُداس ۾، جيئڙو جهانگيئڙنِ،
بادل جان بَرسنِ، سانگِي منهنجي سارَ ۾.

(1) سانيڪو: ٿر ۾ سٺ پُرهہ اونهون کوهہ.

وَسن سانوڻ مينهَن، ڏوٽيئڙن جي ڏيهَہ ۾،
ڏکيا هِتي ڏِينهَن، راتيون گذرن روڄ ۾.

اُڄَ ۾ سارو ٿَرُ، بوند نہ ڪا برسات جي،
آنءُ ڪِئَن هھڙي حالَ ۾، ڪُڏي ڪٽان ڪَرُ،
بُٺو سارو بَرُ، سُڪا سَرَ ساٿيھ جا.

هجر منجھ حيات، مون جِئَن گھاري جيڏيون،
هوند نہ هڪڙي راتِ، سنيري ڪائي ڪامٽي[1].

سانوڻ سانوڻ ڪنِ، ڏوٽي منهنجي ڏيهَ جا،
آلاٴ اچي اوچتو، بادل جي برسنِ،
تہ جُھوپا جهانگيئڙنِ، سَرها ٿين سيگھ ۾.

اُيري ايندي آهَہ، جڏهن سانوڻ سِجَّ ۾،
تہ سڙي ويندا سومرا، تنهنجا ساھَہ پساھَہ،
"مير" چِڏيندءِ مامري، اباڻن آڙاھہ،
وسري ويندءِ واهَہ، سنگھرون سوگھيون ساھہ ۾.

ڇاتيءَ اندر ڇيھُہ، سِڪ سنگهارن جي ڪيو،
صبح سانجھيءَ سومرا، ڏسيو ڏسان ڏيھُہ،
سارو ئي ساٿيھُہ، سانديم "مير" سرير ۾!

❀

(1) ڪامٽي: سهڻي عورت

پينر! جنهن کي ڀونءِ جو، دل ۾ آهي ڌيانُ،
”مير“ اُهو انسانُ، مري، مرندو ڪينڪي.

پينر! جنهن کي ڀونءِ جو، دل ۾ ناهي ڌيانُ،
”مير“ اُهو انسانُ، جيئري جڻ تہ مري ويو!

پينر! جنهن کي ڀونءِ جو، خاصو آهي خيالُ،
اندر جو اَحوالُ، اُن سان اوريءِ، اورِجي.

پينر! جنهن کي ڀونءِ جو، خاصو ناهي خيالُ،
اندر جو احوالُ، اُن سان ڪِئَن مان اورِيان.

پينر! جنهن کي ڀونءِ جو، پلپل پوي پُورُ،
سوئي نيڻنِ نورُ، سوئي رهبر راهہ جو.

پينر! جنهن کي ڀونءِ جو، پَوي نہ ٿو پُورُ،
”مير“ نہ تنهن کي مُورُ، ساٿي سڌبو ساٿ جو.

پينر! جنهن کي ڀونءِ جو، دل ۾ آهي دردُ
سوئي مانجهي مرد، سوئي دولهہ ديس جو.

پينر! جنهن کي ڀونءِ جو، دل ۾ ناهي دردُ،
”مير“ انهيءَ کي مرد، ڪڏهين سڌبو ڪينڪي!

وتم چاڻَ وجود مان، اُپريو هي اهڃاڻُ،
پَسجي پنهنجو پاڻُ، جهاتي پائي جيءَ ۾.

وتم چاڻَ وجود مان، دِل جو کولي دَرُ،
ساروئي جوهر، آهي پنهنجو پاڻ ۾.

وتم چاڻَ وجود مان، سڀ ڪُجهہ آتم ساڻُ،
سينو ڪَري سوجهرو، پَسيم پنهنجو پاڻُ،
پتو پيو پاڻ مان، اُپريو هي اهڃاڻُ،
ڪونهي مَديءَ ماڻُ، ڪهڙو ماڻُ مَديءَ جو؟

وتم چاڻَ وجود مان، بُڌم لائي ڪَنُ،
اندر منجهہ اَمنُ، جنگ بہ ساري جيءَ ۾!

وتم چاڻَ وجود مان، کولي "مير" ڪِتابُ،
جيڪو پڙهان بابُ، اکر پَسان هيڪڙو.

وتم چاڻَ وجود مان، آهين تون ئي تون،
ماريم جڏهن "مون"، جَرڪي پَيو جيئَڙو.

وتم چاڻَ وجود مان، مهڪي پَيو مَنُ،
مليو "مير" وَطن، آئيندي جو آجپو.

❀

مون کي ياد ڪجو، مُئي پڄاڻان ماڻهئو!
سُرهي سندم سارَ ڪي، ڪفن مان ڪڍجو،
منهنجي اُجري عڪسُ کي، پنن ۾ پَسجو،
مڙئي ڳڻ ڳڻجو، اڪر پَسي اُجرا.

واڪا منهنجي وَسِ، ٻڌڻ ڪم ڪوهيارَ جو،
ڪڏهن ڪئي ڪينڪي، مون من ماندي بَسِ،
ملندي "مير" اَوَسِ، موت ڪٺان ڪنهن اوٽ مان!

پنهنجو اهو پارُ، جيڪو پارُ پناهَ جو،
سمجهان "مير" سلامتي، ڏاڍن ۾ ڏهڪارُ،
منهنجا گيت گُڙي ڪندا، ڏارين ۾ ڏڏڪارُ،
باندي وجهندا بند کي، ڏسندي ڏسندي ڏارُ،
آزاديءَ ڪان عارُ، مورُ نہ ڪبو مورڪئو!

جهڙو يا تهڙو، پوءِ بہ سانديم ساهَ ۾،
ماڻهو منهنجي مُلڪ جو، ڪوهہ پڇين ڪهڙو؟
پُرجهي ڏنم پارَ سڀ، "مير" نہ ڪو اهڙو،
جيجل! تو جهڙو، ديس نہ دنيا ۾ ڪٿي!

❀

نيٺ تہ ڪاري راتِ ڪي، ملي ويندي ماتِ،
ايندي آخر اوچتو، پڌري ٿي پرڀاتِ،
ملندي ”مير“ نجاتِ، اوندهہ اندوڪار کان.

اچا اوري آءُ، سائين! منهنجي سوچ ۾،
متان وجهي مُونجهہ ۾، ڏاڍن جو ڌهڪاءُ،
ويرين جي ورتاءُ سان، آهي مون آتڪاءُ،
سيني منجهہ سياءُ، تنهنجا ڳُڻ ۽ ڳالهيون.

متان موٽو ميرَ! متان هاريو هينئَڙو،
متان لوءِ لڄائيو، متان ٿيو دلگيرَ،
ٿيندي سوبَ سريرَ، وڏندا رهو واٽ تان.

ڪهڙو تنهن جو ڳڻُ؟ جيڪو ويري ڪُڙمَ[1] جو،
پائو، جنهن جو ٻُڻُ، جڙ ڪي سيلهہ[2] سرير ۾.

توڙي سمنڊُ اَجهاڳُ، آهي اسان جي اڳيان،
پوءِ بہ سنڌ ساٿ سين، ملي ويندو ماڳُ،
پيڙو ٿيندو پاڳُ، پت ڏٺي! هن پوءِ ڪي.

❀

(1) ڪُڙمُ: ڪٽنب، قبيلو
(1) سيلهہ: تير ـ ڪنڊا.

آجُ پي اڳرايون، ساڳيون آهن سنڌ سان،
آجِ بہ آهن اوتريون، اڳ جئن اوکايون،
ڪيڏيون ”مير“ مصيبتون، اسان تي آيون،
اجا، پَرَ اوڳايون[1]، ڏنم ساري ڏيھہ ۾.

ڪيڏو آهہ ڪلُورُ، ڏارين ڌرتيءَ سان ڪيو،
سانديو هن ساٿيھہ آ، ”مير“ نئون ناسورُ،
ماٿيلي ڪنهن ماءُ جو، ديسين سان دَستورُ،
آنءُ نہ مڃان مورُ، اهڙي ڏمر ڏاڍ ڪي.

متان ڏِين ميارَ، جيجل! منهنجي جُوڻِ[2] تي،
آڏو دشمن ديس جي، ”مير“ نہ مڃي هارَ،
ويئي سڀ ڇمارَ، وڙهندي، وڙهندي واسجي!

مورُ مَ پائنج ”مير“، آرڻ[3] ڪي اتفاق تون،
هي جو ڏاريا ديس ۾، تاٿنِ وينا تِيرَ،
ڏين پيا ڏيھہ جي، ساري جُسي جهِيرَ،
ڪُسِجَن پيا ڪيترا، ويچارا هي ويرَ،
آهن سڀ آسيرَ، آزاديءَ جي آسري.

❀

(1) اوڳائي: چريائي، بي هوشي

(2) جوڻ: جنم.

(2) آرڻ: لڙائي ـ جنگ جو ميدان.

سُکَ بہ توسان سنڌڙي، ڏُکَ بہ توسان ديس!
ڪڏهن ڪارا ڪپڙا، ڪڏهن لال لَبيس،
سي ئي ويڙهيم ويس، جيڪي تنهنجي جُوءِ جا.

ڪُچندو ڪارونجهرُ، اَڄ سُپاٽي اوچتو،
آرڻ جي آڙاهَہ ۾، ڪُڏي ڪٽندو ڪَرُ،
ڪمائي ڪوندرُ، ويڙهي ايندو ويڙهِہ ۾.

اَچي تو آوازُ، اڪثر اَسُرَ ويل جو،
آهي اِنهيءَ اوٽ ۾، راوت[1]! ڪو جو راز،
سمجهان پيو سازُ، وَڄٽو آهي ويڙهِہ جو.

جُڙي پئي جُوءِ، ماڻهنِ مليو ماڻهپو،
راوت! تنهنجي رُوءِ[2]، پَسِي، جيون جَرڪِيا.

نِسورو نادانُ، درد نہ جنهن کي ديسَ جو،
”مير“ اِهو انسانُ، آهي مون لئہ اوپرو.

اَڄوڪو انسانُ، آلي ڪاني آگ ۾،
ڪندو مَڄَّ مَهانُ، ڏُکي ڏير سان.

اَڄوڪو اِنسانُ، ڇڻ ڪا سانت سمونڊَ جي،
تيزيءَ سَان طوفانُ، ايندو اَن ۾ اوچتو.

❀

(1) راوت: سورهيہ ـ بهادر.
(2) رُوءِ: صورت، شڪل.

سَجڻ منهنجا ساهَ، ڀَلي آئين ڀونءِ تي،
تون ئي اوکيءَ آسرو، تون ئي وِلهيءَ - واهَ،
ويهُ اَچي تون ويجهڙو، هيٺيءَ جا همراهَ،
آنديءِ ”مير“ الله، سڀ سَٽايون ڀانئِيان.

مڙئي مهڪارون، ساجن تنهنجي سُونهن ۾،
عطر اوتي ڇا ڪندين، سهٽا سائين تون،
موهي ڇڏيئي مون، سَجڻ تنهنجي سادگي!

ڀاڻ وَهيٽا وَلَها، ويجهو اَچي ويهُ،
ماندو تو لئه ”مير“ جان، ڏنم سارو ڏيهُ،
سارو ئي ساٽيهُ، توکي ساريِ سڀرين!

اجا ڪنهن جي ڪاڻِ، ڦٿڪين روز فراق ۾،
مُٺي ڪر تون ”مير“ سان، روئي روح رهاڻِ،
دلڙي، ڪنهن جي درد ۾، ڇُلين ٿي ڇاڪاڻِ،
ڪوبه نه ايندو هاڻِ، درد وندن جي ديس ۾!

سؤلي ڪا سَمجَهڻُ، ٻولي ناهي نينهن جي،
سمجهي ”مير“ سَجڻُ، ڏُکي ساري ڏيهَ لئه.

❀

ڪيڏيون سَرهايون،

سرتي! پنهنجي ساٿ ۾.

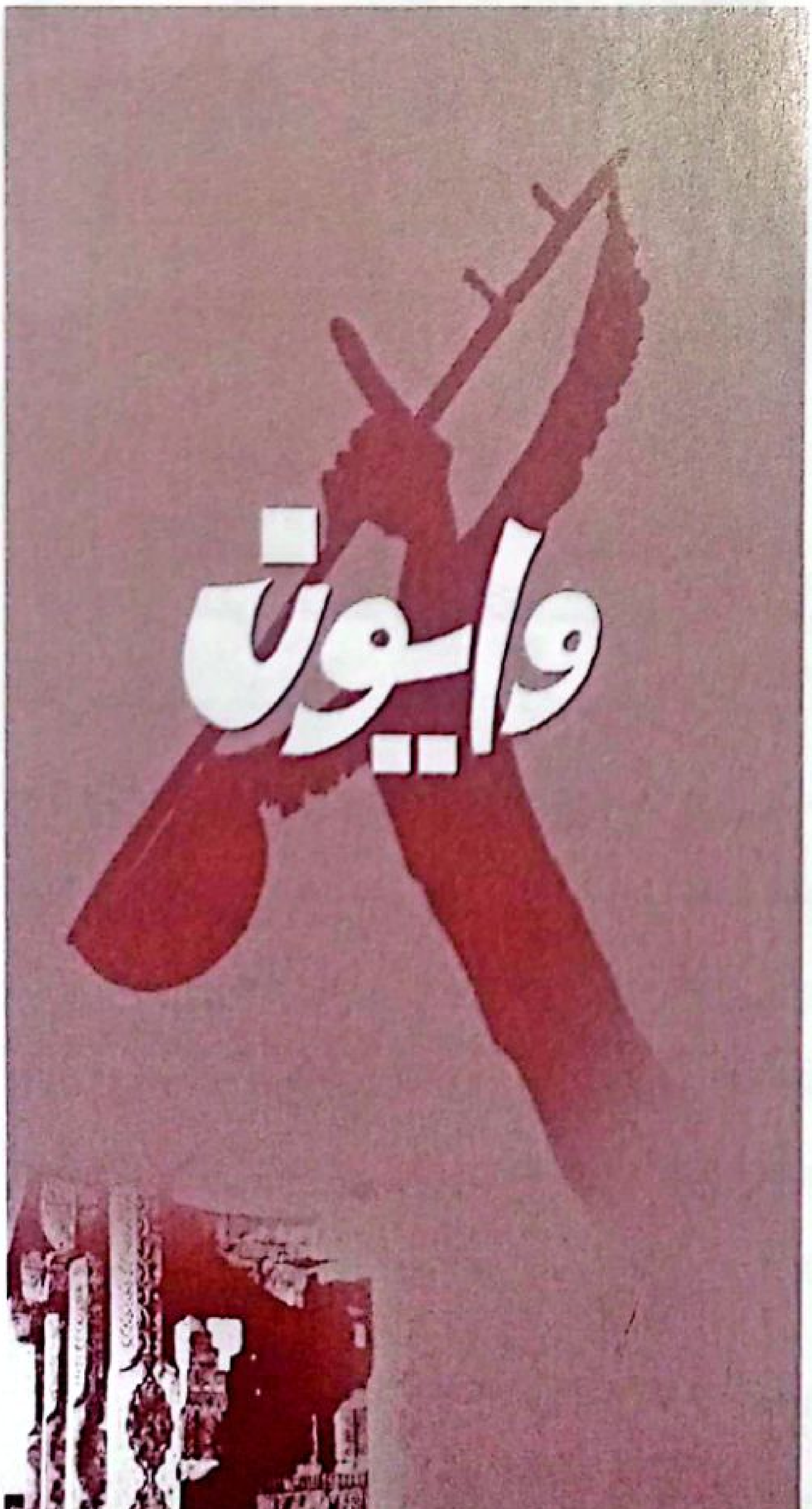

مير عبدالرسول "مير" جي شاعري نه رڳو مقصد سان سلهاڙيل آهي، پر فني، فڪري ۽ ثقافتي سُونهن سان به سينگاريل ۽ سنواريل آهي. سندس شاعري جديد ۽ قديم جو سنگم آهي. انهيءَ سنگم جي ساگر مان پڙهندڙ پنهنجي پهچ آهر 'مقصد جا موتي' ميڙي وٺي ٿو. تنهن ڪري سندس شاعري مڪمل طور تي سماجي ڪارج به ادا ڪري ٿي!

مير عبدالرسول "مير" جي ٻي شاعريءَ جيان، سندس واين ۾ به سنڌ جي موجوده 'سماجي شعور' جي ڀرپور جهلڪ ملي ٿي. سنڌي قوم ڪي اسان جي هن شاعر ۾ وڏيون اُميدون آهن ۽ پڪ سان سندس ذات، ڏاهپ جي ڏياٽيءَ هيٺ، هِن اونداهي سماج کي روشندي ڏيندي:

ڏِسُ هُوءَ ڪَني سجَ جي، اُڀري ٿو اوڀر!

خاڪي جويو

ٺَڪو ناهي ٺَرُ،
تون ڇو ماندي مارئي!

وسندا مينهن ملير تي، برسي پوندو ٻَرُ،
تون ڇو ماندي مارئي!

ڪڙا لهندا قلب تان، ڪِڇندو ڪارونجهر،
تون ڇو ماندي مارئي!

ڏهڪائيندو ڏاڍِ ڪي، ڏوٿين سندو ڏَرُ،
تون ڇو ماندي مارئي!

چڙهي ويندا چوٽ تي، جهانگي ڄانگي جَهرُ،
تون ڇو ماندي مارئي!

ڏِس هُوءَ ڪَنِي سڄ جي، اُڀري ٿو اوڀَرُ،
تون ڇو ماندي مارئي!

❖

دُنيا مون کي راس،
آئي ناهي!
نيٺ تہ ايندي!!

جنهن جو اوسيئَڙو اٿم، جنهن لئہ جيءُ اُداسُ،
آئي ناهي!
نيٺ تہ ايندي!!

ايندي بوءِ بَهار جي، ناهي نينهن نراسُ،
آئي ناهي!
نيٺ تہ ايندي!!

آزادي انسان جي، آهي مون احساسُ،
آئي ناهي!
نيٺ تہ ايندي!!

سوچ سندَم ساٿيهہ کي، واسي ڏيندي واسُ،
آئي ناهي!
نيٺ تہ ايندي!!

سُرت سموري سنڌ کي، وڏي ٿو وشواسُ،
آئي ناهي!
نيٺ تہ ايندي!!

❖

پِرهه پنهنجا پَرَ پکيڙيا،
ڏينهن تي ويو، رات وئي!

جِيئَن ئي تو وار ويڙهيا،
ڏينهن تي ويو، رات وئي!

جندَ جو آلاپ ڇيڙيا،
ڏينهن تي ويو، رات وئي!

ٻيرَ ٻارن جهولَ ميڙيا،
ڏينهن تي ويو، رات وئي!

کيتَ ڪاهوڙين جو کيڙيا،
ڏينهن تي ويو، رات وئي!

سنگَ ڪنهن سونا سهيڙيا،
ڏينهن تي ويو، رات وئي!

❖

گُونجي منهنجا گِيتَ،
ماڻهنِ ڏيندا ماڻهپو!

ڏيندا ساري ڏيهہ کي، سوچن جا سنگيتَ.
گُونجي منهنجا گِيتَ،
ماڻهنِ ڏيندا ماڻهپو!

سِرجي پيا سنڌ ۾، ڪندا ڪِيئَن ڪُريتَ،
گُونجي منهنجا گِيتَ،
ماڻهنِ ڏيندا ماڻهپو!

جيئرو رکندا جَڳَ ۾، مون کي هردم هي تہ.
گُونجي منهنجا گِيتَ،
ماڻهنِ ڏيندا ماڻهپو!

سَچ سِوا سنسارَ ۾، ڳالهہ نہ ٻُڌن بي تہ.
گُونجي منهنجا گِيتَ،
ماڻهنِ ڏيندا ماڻهپو!

سي ئي منهنجا سپرين، سي ئي منهنجا مِيتَ.
گُونجي منهنجا گِيتَ،
ماڻهنِ ڏيندا ماڻهپو!

❖

بُري جو بانورُ،

لَهي ويندو ناکئو!

لَهِٽو لَهْوءَ جو وٽي، ڪُڏي ڪٽو ڪَرُ.

ماٺو ماٺو مورڙو، ٻَچَو ٻَچَو ٻَرُ.

اَڄ پڻ آڌيءَ رات جو، سَڏي ٿو ساگرُ.

آچو ساٿين جا ٿيون، اوليءَ ۾ آدَرُ.

ٻچي سگهندو ٻَحر ۾، مُور نہ ڪو مانگرُ.

ويرُ جي وسري ويرَ لئہ، تون ٻہ نہ منهنجو وَرُ.

آچو آچو آرَ تي، مَڇايون مَحوَرُ.

بُري جو بانورُ،

لَهي ويندو ناکئو!

❖

پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڏ رات وئي!

اڇي آزاديءَ جو،
وڻ وڻ مان واڪو!
پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڏ رات وئي!

سرهي پنهنجي سات کي،
جهلي ڇا جهاڪو!؟
پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڏ رات وئي!

اڄُ بہ آهي اڳ جيان،
ڌارين تي ڌاڪو!
پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڏ رات وئي!

لڳي ويندو واه جو،
ڏُشمنيءَ کي ٿاڪو!
پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڏ رات وئي!

جاتي ڪاتي مون ڏنو،
ماڻهنِ -- ميڙاڪو!
پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڌ رات وئي!

اتم آجاپي سندو،
اڏڻ اولاڪو!
پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڌ رات وئي!

ڪَهي رَسِبو ڪيچ کي،
ڏونگر هڪ ڏاڪو!
پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڌ رات وئي!

مون سين اُسري ماڳ ڏي،
آهي ادا، ڪو!؟
پيڙو پنيراڪو،
اونداهي اڌ رات وئي!

❖

جڏهين تڏهين پاڻ ڪان،
پُڇنو پوي ٿو؛
ڪڏهن رَسبو ڪيچ ڪي؟

اُتي آسُرَ ويل جو،
ساوڪ ۽ سرهاڻ ڪان،
پُڇنو پوي ٿو؛
ڪڏهن رَسبو ڪيچ ڪي؟

سندوءَ سُڪل پيٽ ڪان،
ماندي مَن مهراڻ ڪان،
پُڇنو پوي ٿو؛
ڪڏهن رَسبو ڪيچ ڪي؟

وَجي ساري ويڙهه ۾،
جاٽوءَ ۽ اٺاڻ ڪان،
پُڇنو پوي ٿو؛
ڪڏهن رَسبو ڪيچ ڪي؟

آڏو آڏي آرسي،
اکڙين جي آلاڻ ڪان،
پُڇنو پوي ٿو؛
ڪڏهن رَسبو ڪيچ ڪي؟

ڪاري ڪاري رات ۾،
چوڏهينءَ جي چانڊاڻ ڪان،
پُڇٿو پوي ٿو:
ڪڏهن رَسبو ڪيچ ڪي؟

ٻُوسٽ، پيڙا، گُهٽ ڪان،
من سندي مانڊاڻ ڪان،
پُڇٿو پوي ٿو:
ڪڏهن رَسبو ڪيچ ڪي؟

چوڏس ٿمڪن ڏيئَڙا،
آزاديءَ - اُهڃاڻ ڪان،
پُڇٿو پوي ٿو:
ڪڏهن رَسبو ڪيچ ڪي؟

❖

مان ذرا ٿي ٿو پوانءِ
تنهنجي پَر ۾،
اوپرا ماڻهو ڏسي!

مان مسلسل ٿو جهڄان،
هر شهر ۾،
اوپرا ماڻهو ڏسي!

هانءُ هاري ٿو وهان،
ٿَرَ بَرَ ۾،
اوپرا ماڻهو ڏسي!

روز پاڇي کان ڊڄان،
جهنگ جَهَرَ ۾،
اوپرا ماڻهو ڏسي!

مان پَيو اکثر رهان،
ٻُڏَّ تَر ۾،
اوپرا ماڻهو ڏسي!

صبح سانجهيءَ ٿو سڙان،
سَرَّ سَرَ ۾،
اوپرا ماڻهو ڏسي!

❖

هڪڙو ناهيان آنءُ،
سنڌ سموري سور آ!

سڙيل ڪامُهن جي مٿان،
ڪان ڪان ڪري ڪانءُ:
سنڌ سموري سور آ!

ڪهڙي ڪَٿا ڪو ڪَري،
ناهي هڪڙو نانءُ،
سنڌ سموري سور آ!

هيءِ هيءِ ٻڌندو ٿو وڃي،
هوريان هوريان هانءُ،
سنڌ سموري سور آ!

سائين! منهنجي سوچ ڪي،
ڏي ڪا ڏات ۽ ڏانءُ،
سنڌ سموري سور آ!

نٿهڻ اُس ۽ لُڪ ۾،
ڇپر ناهي ڇانءُ،
سنڌ سموري سور آ!

❖

تَجُ پيارِي تَرَ،
سَنگهارن کي سُورَ جي!
ڏنگيو آچي ڏيهَه کي، ڪِتان ڪاربهَرَا!
سَڙي وَيا سوچ ۾، تَرِي ۽ توهَرَ.
مارُن ڌاران مارئي، مَچي ڌاران جَرَ.
جهانگيئڙن کي جُوءِ ۾، ڏهڪائي ويا ڏَرَ.
ڪڏهن ڏنا ڪينڪي، آچي ڪنهن آدر.
تَجُ پيارِي تَرَ.
سَنگهارن کي سُورَ جي!

❖

تو جئَن ويڙهيا وارَ،
رات رڙهي وئي روح مان!

گورِي! تنهنجي گُهورَ تان،
گهوريان گهر ۽ بارَ،
رات رڙهي وئي روح مان!

مليا تنهنجي ماڻ ۾،
اُلفت جا آثارَ،
رات رڙهي وئي روح مان!

پَسي پنهنجو پاڻ کي،
پَسيَم تنهنجا پارَ،
رات رڙهي وئي روح مان!

ملي سَگهه سرير کي،
اوکيءَ جا آذارَ،
رات رڙهي وئي روح مان!

سمجهان سندءِ ساڻَ سين،
"مير" سيئي سنسارَ،
رات رڙهي وئي روج مان!

❖

تنهنجو مون سان ويرُ،
آهي ڄائي ڄمّ کان!

ڏيندو سَگهه سرير کي،
پاڻيءَ پاران ڪيرُ؟

آهي ازل کان وٺي،
تنهنجي مَن ۾ مير.

پَوَئي شل ڪو پنڌ ۾،
ڪارِيهَرَ تي پيرُ.

مَندي تنهنجي مَنّ ۾،
اندر اندر آنڌيرُ.

ڇڙهندي ڇڙهندي چوٽ تان،
ترڪِي پَوَئي پيرُ،
ڏِينگو ٿِيَئي ڏِيرُ!

تنهنجو مون سان ويرُ،
آهي ڄائي ڄمّ کان!

❖

حالت منهنجي هانءَ جي،
جئَن کا آڏَ ڪُني-
جاڪَئون هوءَ رُني!

سانوڻ گذري ويو آلا!
هِڪَ نہ بُوندَ وُني،
جاڪَئون هوءَ رُني!

دلڙي درد فراق جي،
آهي مونجهہ مُٺِي،
جاڪَئون هوءَ رُني!

جذبن سندي جوت جِي،
ٻٽي "ميرَ" ٻُڌِي،
جاڪَئون هوءَ رُني!

❖

ڪُڪڙن هنيا دَسَ،
ڪاري رات اُماس وئي!

ڏات ڏئي وئي ڏيهہَ لئہ،
ڏاهپ سندا ڏَسَ،
ڪاري رات اُماس وئي!

جاڳايو تو جُوءِ کي،
جِيئڙا هُجئي جَسَ،
ڪاري رات اُماس وئي!

دولهہ واري ديسَ کي،
سوچَ ملي مَسَ مَسَ،
ڪاري رات اُماس وئي!

رَسبو رَسبو ماڳ تي،
توڙي گوندر ـ گَسَ،
ڪاري رات اُماس وئي!

منزل پَسي مُرڪبو،
چوڪي جنهن جي چَس،
ڪاري رات اُماس وئي!

❖

کيڏا ڪاريھرَ، ڪنيو وتنِ ڪرَ،
پينر! پنهنجي پونءِ تي!

ساماٽا سَتَ آگُريا، سَرَ سَرَ ۾ سوئَرَ،
پينر! پنهنجي پونءِ تي!

اسان چڻ ڪي اوپرا، ڏارين جي چڻ ڏَرَ،
پينر! پنهنجي پونءِ تي!

سَگهہ مان سينا ساهِيو، ڪِلَندا وتن ڪَرَ،
پينر! پنهنجي پونءِ تي!

شال ڏسان مان ڏينهڙا، سُکيا ڪي ٻيھرَ،
پينر! پنهنجي پونءِ تي!

هيٺاين ۾ هِينئَڙا، ڏھڪيا پَسي ڏَرَ،
پينر! پنهنجي پونءِ تي!

ماتِ ڏِنم مِهراڻ ۾، سُکا سارا سَرَ،
پينر! پنهنجي پونءِ تي.

❖

مَرو يا ماريو،
راند رچايو رَتَ جي!

وَچَن سيئي ويڙهہ جا، ويرَ مَ وساريو،
مَرو يا ماريو،
راند رچايو رَتَ جي!

هوند نہ بچي هيڪڙو، ڌرتيءَ تي ڌاريو،
مَرو يا ماريو،
راند رچايو رَتَ جي!

وادِن وانگي ويڙهہ ۾، ڏادِن کي ڏاريو،
مَرو يا ماريو،
راند رچايو رَتَ جي!

دشمن سيئي ديس جا، ٻارڻ جان ٻاريو،
مَرو يا ماريو،
راند رچايو رَتَ جي!

راماٺا[1] رڻ پَٽَ ۾، گهاوَن ۾ گهاريو،
مَرو يا ماريو،
راند رچايو رَتَ جي!

❖

(1) راماٺا: جنگيون.

مارو سڀ مَهانُ؛

کوبہ نہ ميرو مَنّ جو!

ايندو ايندو او ميان! اُتم کو انسانُ.

ايندو ايندو اوچتو، تکڙو کو طوفانُ.

کيرائيندو کوٽ کي، آزاديءَ - اعلانُ.

اوچو آهي اُپّ کان، مِٿيءَ سندو مانُ.

آهي اسان جو عمر! آزادي عُنوانُ.

مارو سڀ مَهانُ؛

کوبہ نہ ميرو مَنّ جو!

❖

تو رڳو مُرڪِي ڏنو،
دل هٿن مان وئي هلي!

اوچتو ئي اوچتو،
دل هٿن مان وئي هلي!

داءُ ئي اهڙو لڳو،
دل هٿن مان وئي هلي!

ڪو اَتو ناهي پَتو،
دل هٿن مان وئي هلي!

مون ڪَيو وَسُ جيترو،
دل هٿن مان وئي هلي!

هَٿَ ملڻ مان فائدو!؟
دل هٿن مان وئي هلي!

چڻ تہ جهوٽو واءُ جو،
دل هٿن مان وئي هلي!

”ميرَ“ هاڻي ڇا ڪبو؟
دل هٿن مان وئي هلي!

❖

منهنجي تنهائي،
توکي ساري سُپرين!

ڪاڄ ڪري ڪنهن جو هجي،
پوءِ بہ شرنائي،
توکي ساري سُپرين!

اُيرِي وِيرَ وجود دمان،
اُڏمن جي آئي،
توکي ساري سُپرين!

سُڏڪي صبح سانجهہ تي،
ڪافيءَ ۾ وائي،
توکي ساري سُپرين!

چارا پُچي چنڊ ڪان،
گھورن جا ڳھائي،
توکي ساري سُپرين!

اونهائي عميق جي،
اُپ جي اوچائي،
توکي ساري سُپرين!

ڦٿڪي "ميرَ" فراق ۾،
ساڳيو سودائي،
توکي ساري سُپرين!

❖

ڏوري ڏوري ڏيهُه،
پنهنجي پکڙي پيهُه،
ڏُورِ ڪري ڏوراهِيون!

بيوس آهين، باندي آهين،
موڳي آهين، ماندي آهين،
پُرجهي ڇڏ پرڏيهُه،
لاڳاپا لُڙَ لاهِيون!

ڏيهُه پرائو، ڏنجهه ڏهاڙي،
جنهن جي ڪائي اڳُ نه پڇاڙي،
واڳ ورائي ويهُه،
ڪوهُه ڪجن ڪوتاهِيون؟!

ساهه پساهه کان پيارو آهي،
سيني جو ئي سهارو آهي،
سارو ئي ساٿيهُه،
وِندُرَ ۽ ويساهِيون!

پرتِ پکَنِ جي پاري ڏسجي،
گُهرجائُن سان گهاري ڏسجي،
ڇِڪَ جني وٽ ڇيهُه،
"ميرُ" انهن سين آهِيون!

❖

تنهنجي عشق سندا اسرار عجب،
انڪار عجب، اقرار عجب!

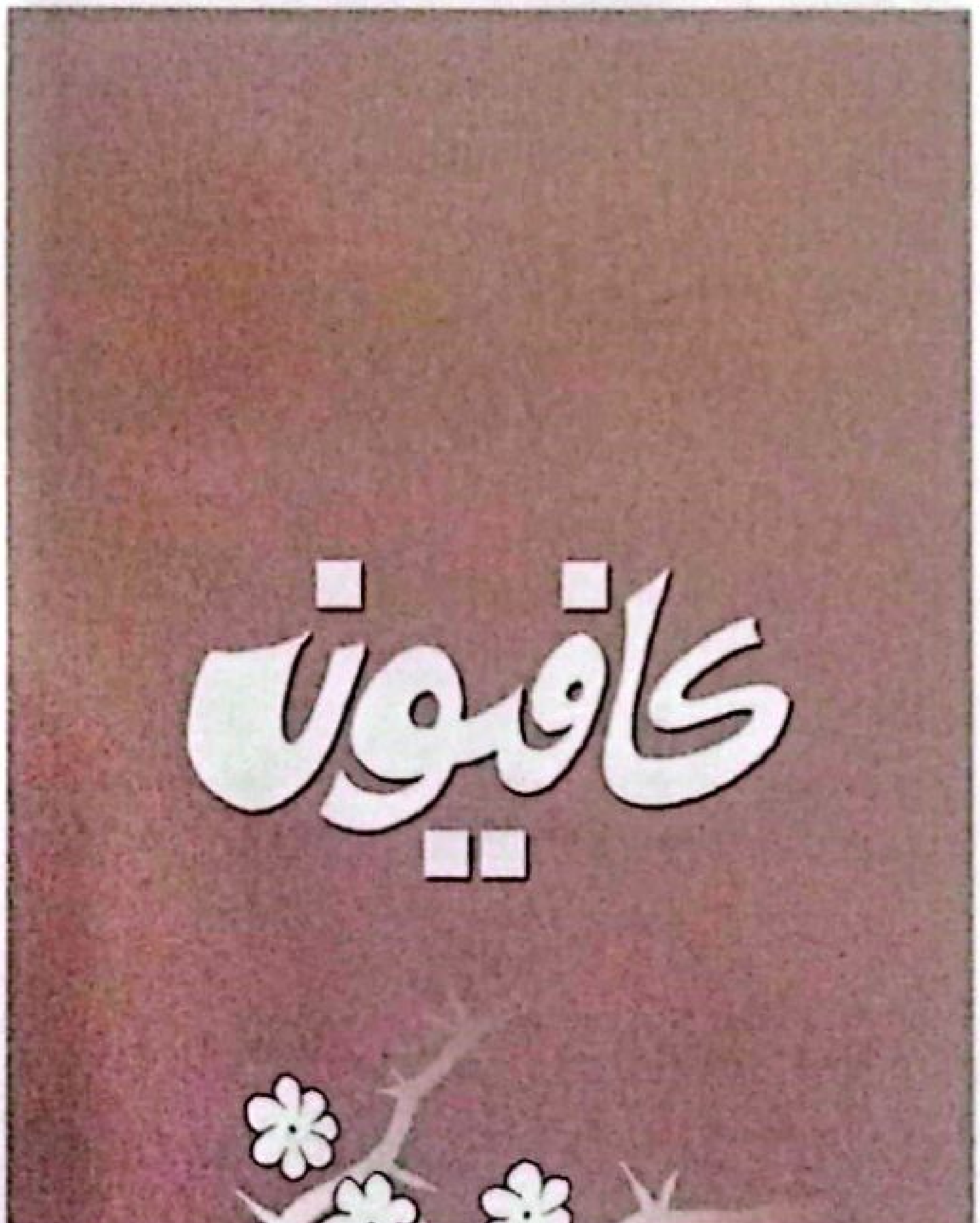

مير عبدالرسول ”مير“ ۾ جيڪا بي پناهه لِڪل صلاحيت (Hidden Capability) آهي، تنهن ڪي مان بَيانُ نہ ٿو ڪري سگهان!

”مير“ جهڙي پَڪي پُختي ’ڪافي‘ لکڻ هر شاعر جي وَس ۾ آهي ئي ڪونہ! سندس ڪافين مان مون کي لاڙڪاڻي جي زيتونن، ميرپورخاص جي انبن، گهوگهاري جي سُڳداسي چانورن، خيرپور جي ڪارُڪن ۽ ڀِٽ شاهه جي صوفي اوتارن جي گلن جي خوشبوءِ ايندي آهي!

تاجل بيوس

تنهنجو ناهي جوابُ،
تارن ۾ تون چنڊ لڳين ٿو.

ڪيڏو بہ دنيا پاڻ سنواري،
پوءِ بہ ان کي ويندو ماري،
هڪڙو تنهنجو حجابُ.

سهڻن جو تون آهين والي،
خوشبو تنهنجي آهي نرالي،
گُلڙن ۾ جئن گلابُ.

تن من مان آواز اچي ٿو،
تنهنجي سڪ جو ساز وڄي ٿو،
رڳ رڳ منجهہ ربابُ.

”ميرَ“ مِنايون ماڪيون مصريون،
تنهنجي پيار ۾ مون ڪان وسريون،
ماڻيون شال شبابُ.

*

وڏو عشق جو يارَ عالم اٿئي،
رڳو روح راڙو ۽ ماتم اٿئي.

وڏيو وِرهہ جنهن کي، وڏيو کونہ آ،
ڦٽيو فرقتن جو، چڙهيو کونہ آ،
نہ ڦيٽو ڦڪي آ، نہ مرهم اٿئي!

جڏهن درد دل ۾ تو ڏيرو ڪري،
مِٽيءَ ۾ ملائي تو ميرو ڪري،
اِها ڪارِ آهي، اهو ڪم اٿئي!

وڇوڙي جي ٻي ڪابہ وائي نہ آ،
رُئڻ ڪانسواءِ ريت ڪائي نہ آ،
اکين ۾ چڙهي ايندا آگم اٿئي!

هِتي ”ميرَ“ ماڻهو گِدا ٿي ويا،
نَذرُ نينهن جو ٿي، فنا ٿي ويا،
ٻلي گهيرُ ۾ گِهڙُ، اگر دَمُ اٿئي!

*

توسان ساجن ساڻُ،
کوهہ پُڇائين پنڌ پراهون!
پنڌ پراهون، هنڌ پرانهون!!

مَن جو مَن ۾ ماڻُ پسي ڏِس،
پُرجهي پنهنجو پاڻُ پسي ڏس،
پاڻ پسي ڏِسُ پاڻُ!

هوڏي چاهي، ڪجهہ ٻي ناهي،
جيڪي آهي، تو ۾ آهي،
ڄاڻَ اهائي ڄاڻُ!

تو ۾ آهي، تنهنجي اولي،
ٻاجهاري تو ٻولي ٻولي،
صورت جو سرواڻُ!

جي تو پنهنجو پار سڃاتو،
سمجهہ، سڄو سنسار سڃاتو،
ماڻِ مڙوئي ماڻُ!

پاڻُ سڃاڻج، پاڻ کي ڄاڻج،
پاڻ ۾ پيهي، پاڻ ۾ ماڻج،
”ميرَ“ مڙئي مانداڻُ!

*

مُڪيون مارن رات ميارون اٿم،
ٻُڌيون اُپ، ڏنيون اُچنگارون اٿم!

منهنجي ساري عمر ٿي زهر وئي،
ڪا ڳالهه وڻي ئي ڪانه پئي،
رڳو سانگين ساروڻ سنيارون اٿم.

هُتِ ڪڪرن ڪارونپار ڪيا،
هِتِ لُڙڪن جا وسڪار ٿيا،
هئه، هينئڙو ڦارون ڦارون اٿم.

ڪو پورا پورا ڪوٽ ڪري،
ڪنهن اوٽ منجهان مَن موٽ ڪري،
هِن ساهه کي جنهن جون سارون اٿم.

مون پونءِ مٿان پونچال ڏنو،
ڏکيو ڏوٿيئڙن جو حال ڏنو،
ساري ٿر ۾ ٻُڌيون ٻاڪارون اٿم.

جو "ميرَ" مَٿايان لوئيءَ کي،
۽ ڪِيئَن لَڄايان لوئيءَ کي،
هِن لوئيءَ ۾ للڪارون اٿم.

*

حُسن جي حقيقت، پرين تنهنجون اکڙيون،
بنهہ خوبصورت، پرين تنهنجون اکڙيون.

نگاهن کان تنهنجي، جُدا ٿي نہ سگهبو،
حياتي تہ ڇا، پر گهڙي جي نہ سگهبو،
جياپي جي صورت، پرين تنهنجون اکڙيون.

اکين ۾ ڏسڻ سان ملي زندگي ٿي،
اکين جي ملڻ سان ٿئي بندگي ٿي،
اسان جي عبادت، پرين تنهنجون اکڙيون.

اٿن شرم شيوو، حيا ئي رکن ٿيون،
۽ خوشبوءَ جيان پارسائي رکن ٿيون،
فقيري، فضيلت، پرين تنهنجون اکڙيون.

اکين کي اکين ساڻ وينا چُمون ٿا،
مقدّس ڪتابن جيان ئي پڙهون ٿا،
اسان جي تلاوت، پرين تنهنجون اکڙيون.

اکين جو اکين سان رکيو ”ميرَ“ رايو،
اکين جو اکين ۾ تري عڪس آيو،
شريعت، طريقت، پرين تنهنجون اکڙيون.

*

خبر ناهي تہ ڇا آهي الئہ بنيادُ اکڙين جو،
اُتي بيدادُ اکڙين جو، اُتي فريادُ اکڙين جو.

ڏهن توکي پَيو چاهيان، ڏهن مجبور ٿيو آهيان،
جڏهن عاشق ٿيڻ جو مون کي ٿيو، ارشادُ اکڙين جو.

حڪيمن جي نہ حاجت آ، نڪا طاقت طبيبن کي،
اُهو بيمارُ ئي رهندو، ڪيو بربادُ اکڙين جو.

هزارين ڪَنِ پلي حيلا، نہ ايندي مات مون کي ڪا،
منهنجو هي عشق خود آهي ٿيل ايجادُ اکڙين جو.

ترارن کان تِکيون آهن، الئہ ڪنهن کان سکيون آهن،
نہ سمجهي "ميرَ" سَگهيس مان، اِجا استادُ اکڙين جو.

*

اڄ اڱڻ منهنجي تي آيو يارُ، عيدون ٿي ويون،
دل ڪيو دلدارِ جو ديدار، عيدون ٿي ويون.

جُهڙ ٿيا، جنسار ٿيا، سرهاڻ ٿي سنسار ۾،
ديس منهنجي ۾ ٿيو گلزارُ، عيدون ٿي ويون.

جنهن جي آئي چنڊ تارن کي ملي ٿي روشني،
سوئي آيو سونهن جو سردار، عيدون ٿي ويون.

روح کي راحت ملي، جذبا وري جاڳي اُٿيا،
منهنجي اکڙين جو اچي ويو ٺارُ، عيدون ٿي ويون.

ديد ديدن سان ملائي، مسڪرائي يارَ اڄ،
خوش ڪيو آ برهه جو بيمارُ، عيدون ٿي ويون.

پوءِ تي بادل پَيا برسي، سجڻ جي ساٿ سان،
”ميرَ“ مارُن تي ٿيو ملهارُ، عيدون ٿي ويون.

*

او دردن واري دِلِ!

بي درد کي هيڏو ياد نہ ڪر.

جتي ناهي ڏُکو، اُتي سَيرَ گُهرين،
ڇو ٻيرن ڪان ٿي ٻيرَ گُهرين،
آزار نوان ايجاد نہ ڪر...

جتي دير بہ آ، اَنڌيرُ بہ آ،
جَنهن دل ۾ اچي ويو ڦيرُ بہ آ،
جِتي داد نہ آ، فرياد نہ ڪر...

ڪنهن پٿر دل کي ساريندي،
هر ويلَ غمن ۾ گهاريندي،
تون "ميرَ" کي هيئن برباد نہ ڪر...

*

اڙانگي جاءِ تي اکڙيون آڙائي نيث ويناسون،
هتن سان ننڊ پنهنجيءَ کي ڦِٽائي نيث ويناسون.

نہ کو خطڙو، نہ کو قاصد، جتي پهچي سگهيو آخر،
سمورا سورَ گيتن ۾ سٽائي نيث ويناسون.

نہ کنهن سان سور سِلياسون، نہ ئي کو حال پائي آ،
هزارين درد سيني ۾ سمائي نيث ويناسون.

هُتي دونهين دُکي ناهي، محبّت ٻيت مچايا مَچّ،
اَجايو جانِ پنهنجيءَ کي جلائي نيث ويناسون.

وئي دل اوچتو اڙجي، تڏهن مجبور ٿي يارو!
ادب سان "ميرَ" پنهنجو سِرُ، جهڪائي نيث ويناسون.

*

SOORIH SINDHI ADAB

اِها آسَ آندر ۾ يار اٿم،
تون پَر ۾ هُجين، توسان پيارُ ڪريان.

توکي عمر سڄي مهمان ڪريان،
ڪري هڪ هڪ پورو ارمان ڪريان،
سر ساهہ توتان قربان ڪريان،
تنهنجو دم دم پيو ديدارُ ڪريان.

توکي ساهہ ۾ اِيئَن سمائي ڇڏيان،
ساري لوڪ کان جِيئَن لڪائي ڇڏيان،
توکي روح پنهنجي ۾ رَلائي ڇڏيان،
تنهنجي اُلفتَ جو اقرارُ ڪريان.

سارو دل جو توسان حال ڪريان،
توکي قربَ ڏيڻ ۾ ڪمال ڪريان،
ڪنهن جو خوف نہ ڪوئي خيال ڪريان،
تنهنجون ٻانهون ڳچيءَ جو هارُ ڪريان.

گڏ مون سان هجين، جيسين جيئرو هجان،
تون منهنجو رهين، مان تنهنجو رهان،
هڪ جيڏن ۾ پيو "ميرَ" نهان،
تون ساڻ هجين، سينگار ڪريان.

*

SOORIH SINDHI ADAB

اکين جا اشارا، منهنجي دل ڦُري ويا،
پري کان ئي پيارا، منهنجي دل ڦُري ويا.

ڪٽيو نيڻ ڏسندا منهنجون روز راهون،
ڏسڻ سان، جهڪائي ڇڏيندا نگاهون،
اهي ناز نيارا، منهنجي دل ڦُري ويا.

ڪٿان ڪي ڪکر جِيئَن پرجي اچن ٿا،
وسڻ جا ڪري ويس، وَسِيو وڃن ٿا،
نوان نت نظارا، منهنجي دل ڦُري ويا.

آسر ويل ساريو مان ساريان جنين کي،
ڇڏي لوڪ سارون پڪاريان جنين کي،
ڪندا ڪئَن ڪنارا، منهنجي دل ڦُري ويا.

مٺا ماکي مصري مکڻ کان لڳن ٿا،
جڏهن ”ميرَ“ مون ساڻُ مُرڪي ملن ٿا،
پرين پيار وارا، منهنجي دل ڦُري ويا.

*

تنهنجي پيار جو هر لمحو، سهڻا!
جڻ سياري جو تڙڪو، سهڻا!

هڪ پيرو ڪٽي اچ، پوءِ ڏسجان،
هي جيون سچ پچ، پوءِ ڏسجان،
ڪِئَن مَرڪي جَرڪي ٿو سهڻا!

تنهنجي پيار کي ڪهڙا نانوَ ڏيان،
تنهنجو برهه آ بڙ جي ڇانوَ جيان،
ڪنهن ٿاڪ منجهند جو، او سهڻا!

پنهنجي هانوَ ۾ جنهن تنهنجو نانءُ رکيو،
جڻ ذات رکي، جڻ ڏانءُ رکيو،
منُ مهڪِي تنهن جو پيو، سهڻا!

گهر ٻار رڳو ڇا، مور مڻا!
تو تان تن من جيوَن گهور، مڻا!
تو تان ساهه سسي صدقو، سهڻا!

ڪهڙي طاقت چنڊ ستارن کي،
دنيا جي "ميرَ" نظارن کي،
تو سان سينو ساهن، جو سهڻا!

*

تنهنجي مست اکين جو خير هجي،
جنهن پاسي تنهنجو پير هجي.

تنهن من ۾ کو مونجهارو آ،
کيڏو نہ اهو منُ کارو آ،
جنهن من ۾ تولئہ مير هجي.

احوال اندر جا اوريندس،
سِر ساهہ مٿس مان گهوريندس،
جيڪو توکي وٽيو، ڪٽي ڪير هجي!

منهنجي توبن ڪائي واهہ نہ آ،
مون کي دنيا جي پرواهہ نہ آ،
رڳو تو ۾ نہ ڪوئي ڦير هجي.

توکي ”ميرَ“ نہ ڪوسو واءُ لڳي،
نہ ئي تڙکي جو ڪو تاءُ لڳي،
ڪنهن جو بہ نہ توسان وير هجي.

*

توکي ياد ڪري ساري رات رنم،
سج اُڀري ويو، اک ڪانہ لڳم.

تنهنجي دل ۾ الائي ڇاهي، صنم!
پتو راز تنهنجي جو ڪونہ پيم،
مون کي چاهين ٿو، الئہ وهم اٿم،
اِن جهوريءَ ۾ جهوريٖ جيءُ وڃم.

مان قاصد توڏي اُماڻيا، پر
اِهو خوف وڪوڙي ٿو هر هر،
متان سوچين الئہ تون ڇا، دلبر،
متان سمجهين، توکي بدنام ڪيم.

جڏهن محبت جو ڏنو مرض اٿئي،
تڏهن حال پڇڻ بہ تہ فرض اٿئي،
ناهي "ميرَ" حجت، اهو عرض اٿئي،
ملي مون سان وڃ، توکي پنهنجو قسم.

*

تنهنجي پيار جي لائق ناهيان مان،
ڪٿي ڪيڏو بہ توکي چاهيان مان.

تنهنجي ماٺ کي ڪِٿَن اظهار چوان،
انڪار کي ڪِٿَن اقرار چوان،
ڪِٿَن پردي کي ديدار چوان،
کهڙا ناهہ اجايا ناهيان مان.

ڪِٿَن ذرتيءَ کي آسمان چوان،
ڪِٿَن دردن کي درمان چوان،
ڪِٿَن مشڪل کي آسان چوان،
ڪِٿَن خيال جا واهڙ واهيان مان.

ملي جٿَن نہ خزان ٿي بهارَن سان،
وڃي سورن جو ڇا قرارن سان،
ڪري سَير جا "ميرَ" ڪنارن سان،
اِٿَن آهين تون، اِٿَن آهيان مان.

*

پڪاري، پڪاري، پَيو روز رُئندين!
جڏهن مان نہ هوندس، جڏهن مان نہ هوندس.

وفائن کي منهنجي، جفائن کي پنهنجي،
سنڀاري، سنڀاري، پيو روز رئندين،
جڏهن مان نہ هوندس، جڏهن مان نہ هوندس.

ڪي تحريرون منهنجون، ڪي تصويرون منهنجون،
نهاري، نهاري پيو روز رئندين،
جڏهن مان نہ هوندس، جڏهن مان نہ هوندس.

ڪَئين ڪانگ پنهنجي اڱڻ جي پٽين تان،
اڏاري، اڏاري پيو روز رئندين،
جڏهن مان نہ هوندس، جڏهن مان نہ هوندس.

’اِجهو آيو، آيو‘، اِئين پنهنجي دل کي،
ڏٿاري، ڏٿاري، پيو روز رئندين،
جڏهن مان نہ هوندس، جڏهن مان نہ هوندس.

صبح سانجهہ نالو مٺا ”ميرَ“ جو تون،
اُچاري، اُچاري پيو روز رئندين،
جڏهن مان نہ هوندس، جڏهن مان نہ هوندس.

*

توسان سينو ساهي ڪيرُ، سڄڻ!
پائي تنهنجي جُتيءَ ۾ پيرُ، سڄڻ!

ڪَنِ هار سينگار هزار ڪٺي،
ڪري سُرما تيل قليل ڦٽي،
تہ بہ سرس سمجهان تنهنجي اک جي اٽي،
اهو اک اک جو آهي ڦيرُ، سڄڻ!

تنهنجي درشن ۾ ديدار لڪين،
هڪ پيار تنهنجي ۾ پيار لڪين،
تنهنجي اکڙين جا اسرار لڪين،
ڪو ان ۾ اير نہ پيرُ، سڄڻ!

تنهنجي جلون جو نہ جواب ڏنم،
تنهنجي هستيءَ جو نہ حساب ڏنم،
جڏهن قرب تنهنجي جو ڪتاب ڏنم،
لٿو ”ميرَ“ جي من جو ميرُ، سڄڻ!

*

تنهنجو منهنجو ساڳيو نانءُ، پرين!
تون مون ۾، تو ۾ آنءُ، پرين!

تنهنجو قائل مان، منهنجو قائل تون،
تو ڏي مائل مان، مون ڏي مائل تون،
تنهنجو ساحل مان، منهنجو ساحل تون،
مان تنهنجو، تون منهنجو هانءُ پرين!

مان جسم، تہ تون تصوير منهنجي،
مان خيال تہ تون تعمير منهنجي،
مان قلم، تہ تون تحرير منهنجي،
مان ذات، تہ تون منهنجو ذانءُ پرين!

پنهنجون ڳالهيون ناز نياز جيان،
محمود جيان ۽ اياز جيان،
ڪنهن رمز جيان، ڪنهن راز جيان،
پنهنجو چاهہ تڏو ڇڻ ٿانءُ پرين!

مان باک ڦٽي، تون هِير آهين،
مان چانڊوڪي، تون وِير آهين،
تون پاڇي وانگي ”ميرَ“ آهين،
مان ڇپر، تہ تون منهنجي ڇانءُ، پرين!

*

جيڪا تنهنجي هجر جي رات ملي،
چڻ سَنڌ سنڌ کي سڪرات ملي.

ڪو انت نہ آهي پورن جو،
تنهنجيءَ نينهن سنڌي ناسورن جو،
سجُ اُپريو جنهن سان سُورن جو،
سا پڌري ٿي پرڀات ملي.

تون وڇڙو هُئين، پري ٻيٺو هُئين،
نہ تون رهڻو هئين، نہ ڪي ورڻو هُئين،
نہ ڪو اچڻو هُئين، نہ ئي ملڻو هُئين،
جيڪا ملڻي هيم، سا مات ملي.

تو موٽڻ جي ڪئي ڪانہ وري،
آئي تارن ۾ تنهنجي تات تري،
وئي جنهن سان بدن ۾ باهہ ٻري،
سا برهہ سندي برسات ملي.

توکي ساريو ساريو سارِيان مان،
تنهنجي هجر ۾ هنجڙون هاريان مان،
تنهنجي غم ۾ ”ميرَ“ گذاريان مان،
مون کي تنهنجي ڏُکن جي ڏات ملي.

*

تنهنجا تورا، اڳڙِ آئين پير پري،
اڄ رات رهي پئه قرب ڪري.

هن دل ۾ گهٽو ڪجهه يارَ اٿم،
نئين سِج نوان آزار اٿم،
تنهنجي ورنديءَ جا ويچار اٿم،
رهه رات ته منهنجو ڀاڳ وري.

تو نيڻ ڪٽي، ڪنڌ هيٺ ڪيو،
ڪِلي چپڙن ۾ تڏو ساهه پريو،
ان رمز ۾ مون کي راز مليو:
تنهنجي مَنَ ۾ به پئي ٿي باهه ٻري.

محبوب! نه مون کان ٿيءُ پري،
ويهه ڀر ۾ ته منهنجو هانءُ ٺري،
منهنجو توکان سوا ٿو دم نڪري،
تنهنجي محبت ۾ تو ”ميرُ“ مري.

*

تنهنجي فرقت ۾ محبوب مٺا، اڄ مان ٿو رئان، پوءِ رئندين تون،
جهڙي ڪرٽي آ، تهڙي پرٽي آ، اڄ مان ٿو رئان، پوءِ رئندين تون.

هيءَ ڳالهه ٻُڌي چڏ منهنجي صفا، پلي مون سان ڪر تون جورو جفا،
هڪ ڏينهن ڪندين، منهنجي ياد وفا، اڄ مان ٿو رئان، پوءِ رئندين تون.

ڪو وقت ايندو، مون کي ياد ڪندين، منهنجي مرڻ کان پوءِ فرياد ڪندين،
پڇتاءُ ڪندين تہ بہ ملندئي ڇا! اڄ مان ٿو رئان، پوءِ رئندين تون.

جڏهن دنيا سڄي آرام ڪندي، توکي ياد منهنجي بدنام ڪندي،
آواز ايندا، تنهنجي سڏڪن جا، اڄ مان ٿو رئان، پوءِ رئندين تون.

تو مان رحم ڪرم جي اميد وئي، تو ڪانہ ڪڏهن اها ديد ڪئي،
چو ”ميرُ“ ٿيو تنهنجي در جو گدا، اڄ مان ٿو رئان، پوءِ رئندين تون.

*

دل! توکي تيو آ ڇا،
تون مون کي ڪجهہ نہ ٻُڌا،
تي ڪنهن کي ڪرين سڏڙا،
هِتِ ڪوبہ نہ ايندو آ.
هِتِ ڪوبہ نہ ايندو آ...

ڪنهن لئہ ڪانگ اُڏارين پئي؛
ڪنهن لئہ اڱڻ ٻُهارين پئي،
ڪنهن کي روز پُڪارين پئي،
ڪنهن جي راهہ نهارين پئي،
ڪنهنجا آهن اوسيئڙا!

تو پاڻ سان پاڻ ڪئي،
آزار ۾ آهيون ٻئي،
جا وِڇڙي هئي، سا وئي،
ڏسي راهن جي ڪا رئي،
ڏي ڪنهن کي ڪين صدا.

تيو توکان ڪير جدا،
ڪنهن توسان ڪئي آ دغا،
ڇا رئڻ مان ورندو پلا،
بيڪار آهن سُڏڪا،
ڪر "ميرَ" کي ڪين خفا.

*

دَرد دل جي ڪر دوا، دلدار دلبر دلربا،
موٽُ منڙا ماڳ ڏي، منٺار منور مهه لقا.

تاتِ تارن ۾ تري، تارا تڪيندي تاب سان،
گهوٽ گهائين تو گهٽا، هڪ گُهور گُهوريءِ گهٽگهرا.

هوتَ، هئه هئه، هيءَ حياتي، حال هيٺا هجر ۾،
پهچ پيارا پير پائي، پيچ پايون پيارَ جا.

ٻُجهه ۾ ٻارن ٻٽاتي ڪان گهٽيريون ڳالهڙيون،
ديد سان دل کي اچي ڏي درد - دوريءَ جي دوا.

ڏوري ڏس ڪِئن تا ڏکن جا ڏيل کي ڏينيو ڏنگن،
ورهه وادي وانگيان، وَڏَ واهه جا واري وڏا.

لوڪَ - لاڳاپا لڏي، لالڻ، لڙي اچ لوڪَ ڪان،
محب تي منسوب مُرڪي ”ميرَ“ سان، منهنجا منا!

*

ڏسي توکي اڄ مان وري جِي پيو هان،
ملي زندگي ٻي، مري جِي پيو هان.

ڏسڻ لاءِ توکي، ڇَريا نيڻ منهنجا،
ڏسي نيڻ تنهنجا، ٺريا نيڻ منهنجا،
سچڻ، مان سراپا ٺري، جِي پيو هان.

مون تي تنهنجا ٿورا ٻہ ٿورا تہ ناهن،
گهٽيرا ستارن، نظارن کان آهن،
نہ لاهي سگهان ڪا ذري، جِي پيو هان.

وئي دل مان نڪري سموري دُئي اڄ،
حياتيءَ جي ٻيڙي ڪُنن ۾ هُئي اڄ،
ٽپي تار مان وئي تري، جِي پيو هان.

ملي ديد توسان تہ ديدن جا ڏيئڙا،
اڳي عيد کان ”ميرَ“ عيدن جا ڏيئڙا،
ٻَيا منهنجي گهر ۾ ٻري، جِي پيو هان.

*

رهي اڄ بہ تصوّر تنهنجو ٿو،
تنهنجي وسرڻ لئہ، ڪيي عرصو ٿو.

تنهنجا ٽهڪ ڪَنن ۾ گونجن پيا،
تنهنجا عڪس اکين مان اُڀرن پيا،
پسان چوڏس تنهنجو چهرو ٿو.

گهڙي هڪ بہ نہ دل مان نڪري سگهئين،
ڪا ويل نہ مون ڪان وسري سگهئين،
تنهنجي پورن جو رهي پهرو ٿو.

تنهنجا ناز وساري ڪونہ سگهيس،
انداز وساري ڪونہ سگهيس،
اچي ياد پيو لمحو لمحو ٿو.

تنهنجي خيالن ۾ هر وقت رهي،
توسان ڳالهيون ڪري، ڪجهہ شعر لکي،
جهڪو بار ڪيان ايئن دل جو ٿو.

جي لائي، توڙي ڪين سگهيا،
منهن موڙي، ماڳهين جي نہ سگهيا،
اچي ”مير“ جو تن سان نالو ٿو.

*

سيئي راز دل جا بُڌائن ٿيون اکڙيون،
زبان چُپ رهي ٿي، ڳالهائن ٿيون اکڙيون.

مون کي ئي ته ملندو تنهنجو پيار منڙا،
پلي پاڻ کر تون نه اظهار منڙا،
زبان سان کرين تو جي اِنکار منڙا،
سڀ مام مون کي سُڻائن ٿيون اکڙيون.

هلي آءُ سامنهن، ملي ديد دلبر،
منهنجي تو ۾ هردم آ اُميد دلبر،
ٿئي عيد کان ٿي اڳي عيد دلبر،
جڏهن قرب تنهنجون کمائن ٿيون اکڙيون.

بڇي تير تلوار کان پي وڃن ٿا،
زماني جي هرڪا ئي بازي کٽن ٿا،
مگر ”ميرَ“ پو پي، هُو بيوس رهن ٿا،
کري قيد جن کي کُهائن ٿيون اکڙيون.

*

ڪانہ سري، ڪانہ سري، ڪانہ سري،
ڪِيئَن ڪريان مان، ڪاڏي وڃان!

سانوڻَ جڏَن جڏَن مينهن وَسايا،
منهنجي دل ۾ دُودَ دُکايا،
باهہ ٻري، باهہ ٻري، باهہ ٻري...

باهہ برهہ جي ٻاري آهي،
جيءَ سڄي ۾ جاري آهي،
ڪانہ ٺري، ڪانہ ٺري، ڪانہ ٺري...

سا تہ هٿن مان زوري وئي آ،
جيڪا دلڙي يار ڪئي آ،
چاهَہ چري، چاهَہ چري، چاهَہ چري...

گهڙيءَ گهڙيءَ نئون اُڌمو آندو،
”مير“ تنهنجي لئہ آهي ماندو،
آءُ وري، آءُ وري، آءُ وري...

*

ڪٿي آهين بيپرواهه سڄڻ،
اکيون روز ڏسن تنهنجي راهه، سڄڻ!

ڪي حالت پنهنجي ٻُڌائي سگهيا،
چئي پاڻ سگهيا، يا چوائي سگهيا،
پنهنجي پورن ڪي پهچائي سگهيا،
اهڙي مون وٽ ڪابه نه واهَ، سڄڻ!

هن حال تي ڪنهن جو وس نه هليو،
ڪنهن ڏاهي جو ڪو ڏس نه هليو،
ڪو منزل پاسي گس نه هليو،
رَس هيٺيءَ جا همراهه، سڄڻ!

هاڻي ته پيچي ڏي صنم ڪٿي،
مون سان نه ملڻ جو قسم ڪٿي،
ڏاڍو دل کي ڪيو آ پسم ڪٿي،
تنهنجي چئن ڏينهنِ جي چاهه، سڄڻ!

راتيون "مير" کي جاڳڻ سيکاريو،
سارو تن من تڙپڻ سيکاريو،
رڳو پڄرڻ ابرڻ سيکاريو،
ڏئي ساهه کي سورن ساهه، سڄڻ!

*

گذريءَ کي ڇا ياد ڪبو، ڪو خواب سهانو گذري ويو،
برهه ڪري بيراڳي مون کي، باز ٻچائي ٻحري ويو.

اهڙي ڪنهن جي نظر لڳي وئي،
منزل کان اڳ راهه رُسي وئي،
دلڙي ڀورا ڀورا ٿي وئي،
آخر سيڪجهه وسري ويو.

هر هر منهنجي ڀر ۾ ويهي،
جانب ڪئي آ مون سان جيهي،
ڇڻ ته پکيئڙو هو پرڏيهي،
ڏيهه پرائي اڏري ويو.

جانب جيءَ ۾ جايون جوڙي،
ويندي ويندي منهڙو موڙي،
ساٿ سهانو ساجن توڙي،
ڪانُ هٽي ڪو ڦهري ويو.

اڳ ته اسان ٻه امير هياسون،
هر محفل جا "ميرَ" هياسون،
ڪنهن جا ماهه منير هياسون،
روح مان رنگڙو نکري ويو.

❋

لِڪي روز لِيا ڇو پائين ٿو،
اڄ سامهن، ڇو شرمائين ٿو.

ڇو دل تي ڏسڻ نٿو مونکي ڏِئين،
جهاتي پائي، وڃي ٿو اوٽ ٿِئين،
پانيان موت پيو، جاني شال جِئين،
جڏهن نظرن کي ڇورائين ٿو.

پلي سوچي ڏس، ڇا آهيان مان،
پنهنجي مات ۾، ڇا تو چاهيان مان،
بس توکان سوا، ڪنهنجو ناهيان مان،
ڇا لاءِ مون کان لَهرائين ٿو.

پنهنجو پيار ڪڏهن به نه پلٽو آ،
هڪبئي سان نيٺ ته مِلٽو آ،
ڪولي سور جڏهن سڀ سلٽو آ،
ته پوءِ ڇو نه ڪُلي ڳالهائين ٿو.

سڄو ڏينهن اٿم تنهنجي تات پرين،
اچين خوابن ۾ هر رات پرين،
ناهي "مير" کي ٻي وائي وات پرين،
انئي پهر مون کي تڙپائين ٿو.

*

مان توکي وساري وينو هان،
چڻ پاڻ کي ماري وينو هان!

چڻ ڪجهہ بہ پَسڻ نٿو چاهيان مان،
چڻ ڪجهہ بہ ڏسڻ نٿو چاهيان مان،
سڄ ڏانهن نهاري وينو هان.

مون خوشين کان منهن موڙي ڇڏيو،
دک درد سان ناتو جوڙي ڇڏيو،
سورن جي سهاري وينو هان.

اڄ مون ڏي تون ڇو ڏيان ڏرين!
پنهنجي هستيءَ کي ڇو هيٺ ڪرين!
جڏهن سيڪجهہ هاري وينو هان.

تنهنجو نانءُ نہ ونبو هاڻي ڪڏهن،
ڏِسي توکي، نہ سڏبو هاڻي ڪڏهن،
اِهي اکر اُچاري وينو هان.

تنهنجي قابل تي نٿو "مير" سگهان،
تنهنجي منزل تي نٿو مير سگهان،
اُها عمر گذاري وينو هان.

*

مونکي سورن چڏيو ساڙي، لُڇان ڏينهن رات تنهنجي لئہ،
کڏهن قاصد، کڏهن پانڌي، پڇان ڏينهن رات تنهنجي لئہ.

شمع جو کم جلڻ آهي، مگر مون جئَن جلي ناهي،
جلي هوءَ رات جو، ۽ مان جلان ڏينهن رات تنهنجي لئہ.

اجا تائين تہ نيڻن ۾ نہ آهي ننڊ جو نالو،
اچڻ وارا، تنهنجون راهون، ڏسان ڏينهن رات تنهنجي لئہ.

سُکن جي سونهن ڏک آهن، جدائي کيسين جهوريندي،
انهيءَ اُميد تي وينو، جيان ڏينهن رات تنهنجي لئہ.

وري سانوڻ بہ آيو ۽ وَسائي ويو ککر کارا،
اجا تائين مگر مان پيو، وَسان ڏينهن رات تنهنجي لئہ.

اها ديوانگي ناهي تہ چاهي "ميرَ" جي آخر،
چُري ککُ پن، تہ چرکي ٿو، پوان ڏينهن رات تنهنجي لئہ.

*

مَس لاٽ ٻري آ، پرديسي،
هاڻي تہ وري آ، پرديسي!

ڏِسُ، رات ڪُنڊ جا پار اچي،
ڏِسُ، باک ڦُٽڻ جا پار اچي،
اچ، رات ٽري آ، پرديسي!

ڏِسُ ڌرتيءَ جا سينگار اچي،
ڏِسُ، ماڪَ ڀِنل گلزار اچي،
هر پرهہ پري آ، پرديسي!

ڏِسُ، بانديءَ دل جو حال اچي،
درمانديءَ دل جو حال اچي،
دل دردَ ڀري آ، پرديسي!

پنهنجي ڏيهہ ڪان هيڏو ڏور وڃي،
ساٿيہ ڪان هيڏو ڏور وڃي،
ڪيئَن تنهنجي سري آ، پرديسي!

ڏِسُ ڏينهن اچي، ڏس رات اچي،
ڏِسُ "ميرَ" جي من جي تات اچي،
تارن ۾ تري آ، پرديسي!

*

مان توکي پسڻ لئه آتو هان،
تنهنجي نينهن جو مان ئي ناتو هان.

اها ڳالهه صفا سمجهي نه سگهيم،
چو تنهنجي اڳيان ڪُڇي ڪين سگهيم،
هڪ لفظ به ساري چئي نه سگهيم،
نه ڪي گونگو هان، نه ئي ٻاتو هان.

منهنجيءَ الفت کان انڪار اٿئي،
منهنجي برهه کي سمجهيو بار اٿئي،
ايڏو مون کان الئه ڇو عار اٿئي،
نه مان پِٽَ آهيان، نه پاراتو هان.

پنهنجي "مير" کي ماڻي ڪين سگهئين،
پنهنجي دل ۾ آڻي ڪين سگهئين،
هِڪُ تون ئي سڃاڻي ڪين سگهئين،
نه ته لوڪَ سڃاتو، ڄاتو هان.

*

منهنجي مجبورين تي مُرڪين ٿو،
ڇو لوڻ ڦٽن تي ٻُرڪين ٿو.

تنهنجي تات ڪٽي ٿو ترسان مان،
توتي بادل ٻڌجي برسان مان،
سڄي عمر هجان تنهنجي پرسان مان،
تون ته قرب ڪٽيءَ لئه ڪُرڪين ٿو.

منهنجي پيار کي سمجهين ڪيل پيو،
ڇو ڇيپاٽين رابيل پيو،
هارين باهه مٿان تڏهن تيل پيو،
ڏئي درد، جڏهن مون ڪان ڏُرڪين ٿو.

ڇڻ ٻار آهين، نٿو ڪجهه سمجهين،
جو پاڻ ئي مون ڪان پيو ٿو پُڇين،
ڪنهن جي محبت ۾ تو "مير" لُڇين!
ڇو سورَ - وَٽين کي سُرڪين ٿو.

*

نہ تو مون کي ساريو، نہ مون توکي ساريو،
جِئين تو وساريو، اِئين مون وساريو!

سِڪو جڻ نہ ڪوئو هُيو قول پنهنجو،
يا پاڻيءَ جو ڦوٽو هُيو قول پنهنجو،
نڪو توئي پاريو، نڪو مون ئي پاريو.

پراڻن جي ڳالهين تي اهڙا هلياسون،
سموري حياتي جُدا ٿي وياسون،
نہ تو هوش ڌاريو، نہ مون هوش ڌاريو.

ٻُڏون ها نہ هرگز، ڪناري هجون ها،
اگر هڪ ٻئي جي سهاري هجون ها،
نہ تو مون کي تاريو، نہ مون توکي تاريو.

اسان چاهتن جا گنهگار آهيون،
اسان ئي سراپا سزاوار آهيون،
مونکي توئي ماريو، توکي مون ئي ماريو.

لڳو "ميرَ" اهڙو ڪو جهوٽو جفا جو،
وفا وئي اسان کان، ۽ ٻوٽو وفا جو،
نڪو توئي ٻاريو، نڪو مون ئي ٻاريو.

*

مان تنهنجي محبت چاهيان ٿو،
بي ڪابہ نہ دولت چاهيان ٿو.

دنيا جي ڦِرڻ سان ٿيندو ڇا،
پرواهہ نہ ڪنهن جي آهي ڪا،
ماڪيءَ ڪان مٺا محبوب مٺا،
بس تنهنجي عنايت چاهيان ٿو.

توکي موٽڻ تي مجبور ڪري،
ميلاپ ڪي جا منظور ڪري،
هن دوريءَ کي صفا دور ڪري،
سا تنهنجي چاهت چاهيان ٿو.

شل اهڙي ڪائي ويل وري،
مون وانگي، تنهنجي پي نہ سري،
هڪ پَل بہ هجين مون کان نہ پري،
اها تنهنجي قربت چاهيان ٿو.

هڪ ٻئي جا اسان ٿي "مير" وجون،
ٿي باک ڦُٽيءَ جي هير وجون،
هڪٻئي جي ٿي تقدير وجون،
مان اهڙي قسمت چاهيان ٿو.

*

وري رات آئي تہ روئي ڏنو مون.
مُنئي مات آئي تہ روئي ڏنو مون.

وري سانگ سانوڻ رچائي پَيو تو،
وري ڪارا بادل وَسائي پَيو تو،
۽ برسات آئي تہ روئي ڏنو مون.

گِهٽي تنهنجي ڏسندي ئي دل ڀرجي آئي،
مِٽي تنهنجي ڏسندي ئي دل ڀرجي آئي،
تري تات آئي تہ روئي ڏنو مون.

چپن مان سندءِ نانءُ نڪري ويو آ،
هٿن مان صفا هانءُ نڪري ويو آ،
تنهنجي بات آئي تہ روئي ڏنو مون.

اجا "مير" توتي لکڻ چاهِيو پئي،
جَهڪو بار دل جو ڪرڻ چاهِيو پئي،
نہ جي ڏات آئي تہ روئي ڏنو مون.

✻

هڪ پيرو آءُ پيارا!...

تو لاءِ مان لُڇان ٿو، راهون تنهنجون پُڇان ٿو،
توکي نہ جي ڏسان ٿو، تڙپان ٿو ۽ جَلان ٿو!
دل کي قرار ناهي، هڪ انتظار آهي،
جنهن يار لاهي پاهي، دل کي ڇڏيو آ ڳاهي!
نِتَ نِتِ نوان نظارا،
مون لاءِ سڀ اوسارا... هڪ ڀيرو آءُ پيارا!

گھورن ۾ دل ٿي گھايل، پيڙا رهي ٿي پلپل،
ڪاڏي ڪيان اها دل، جنهن جي نہ ڪابہ منزل!
راهن ۾ پيو رلان ٿو، مٽيءَ ۾ مهٽجان ٿو،
روئي، ڪِلي، رئان ٿو، جڳ ۾ اِئين جيان ٿو!
ڪر قرب، قربَ وارا،
دلبر منهنجا دلارا... هڪ ڀيرو آءُ پيارا!

گھاوَن ۾ روز گھاريان، هنجڙون ٿو "مير" هاريان،
راتيون رڙي گُذاريان، سورن ۾ سج اُڀاريان!
اُڏما نوان اُٿن ٿا، دل ۾ پيا دکن ٿا،
مچ هانوَ ۾ مچن ٿا، صدما سوين اچن ٿا!
ساٿي سندم سهارا،
دانهون ٻُڌي خدارا... هڪ ڀيرو آءُ پيارا!

*

سِرَ جو سانگو لاهي ڏسجي،
برهہ - بحر ۾ ڪاهي ڏسجي!

برهہ - بحر جو ڍنگ ڪٿي آ،
انگ ڪٿي آ، رنگ ڪٿي آ،
ڍنگ ڪٿي آ، ونگ ڪٿي آ،
سنگ ڪٿي آ، ننگ ڪٿي آ!
آرُ ڪٿي، آهنگ ڪٿي آ،
سونهن پريو سارنگ ڪٿي آ،
ڏاهہ ڪٿي آ، ڏنگ ڪٿي آ،
چارڻ چوريو چنگ ڪٿي آ!!

سُوريءَ سِرُ سانباهي ڏسجي!
سُونهن وِرونهن کي ساهي ڏسجي!!

جانِ بہ صدقي، مانُ بہ صدقي،
آنِ بہ صدقي، شانُ بہ صدقي،
ڏيان بہ صدقي، گيانُ بہ صدقي،
شمس، قمر، سرطانُ بہ صدقي!
موتي ۽ مرجان بہ صدقي،
شاهہ گدا سلطان بہ صدقي
اعليٰ تر انسان بہ صدقي،
دينُ ڌرم ايمان بہ صدقي!!

هِينئَن بہ ڪنهن کي چاهي ڏسجي!
ٺَاهوڪي کي ٺاهي ڏسجي!!

چاهُہ بہ صدقي، ڏاهُہ بہ صدقي،
آئت ۽ اُتساهہ بہ صدقي،
’مير‘، گداگر، شاهہ بہ صدقي،
شاهي شاهنشاهہ بہ صدقي!
مال مڏيون ۽ ماهُہ بہ صدقي،
هوش، عقل، همراهہ بہ صدقي،
هي سِرُ، ساهُہ، پساهُہ بہ صدقي،
ملڪ عدم ارواح بہ صدقي!!

ٻوهَہ ٻپن کي ٻاهي ڏسجي!
ڳُجهہ کي ڳاهي ماهي ڏسجي!!

انت بحر جو انت ڪٿي آ،
لهر لهر جو انت ڪٿي آ،
سانجهہ سحر جو انت ڪٿي آ،
پهر پهر جو انت ڪٿي آ!
سانگ سفر جو انت ڪٿي آ،
سونهن - ثمر جو انت ڪٿي آ،
عشق امر جو انت ڪٿي آ،
ان ساگر جو انت ڪٿي آ!!

آهي، ناهي، چاهي، ڏسجي!
چاهي، لاهي پاهي ڏسجي!!

*

عشقَ بنان انسانُ،
جهڙو آهي!
تهڙو ناهي!!

عشق امامت، شوقُ شهادت،
عشق تلاوت، عينُ عبادت!
دين ڌرم ايمانُ!

عشق ابد آ، عشق ازل آ،
عشق پٽائي، عشق سچل آ،
عشق جو شاهي شانُ!

عشق اسان لئہ ڪافي آهي،
عشق شفا آ، شافي آهي،
دردن جو درمانُ!

عشق ڪري جنَ آرو آيو،
لايو تي ويو يار سجايو،
اولي تي آسانُ!

"مير" اسان جو، جو دَمُ دَمُ آ،
عشقُ مُدامي دين ڌرم آ،
ڪوئي شڪُ نہ گُمان!

*

عشق لڳائي آڳ اندر ۾،
جاڳائي ڪو جوش جگر ۾.

دل مان دوئي دور ڪري ڇڏ،
احد وسي ٿو سانجهہ سحر ۾.

دل جي ڪڙڪي ڪولي ڏس تون،
لعل لڪل ٿَئي انت بحر ۾.

پاڻ ئي آ موجود سدائين،
شهر، نگر ۾، ٿر ۽ بر ۾.

جانب جا ڏسُ جلوا آهن،
تارن ۾ ۽ شمس قمر ۾.

پاڻ ئي ٻولِي ٻولي وينو،
پل پل ۾ ۽ پهر پهر ۾.

”ميرَ“ وجي واڏايون وٺُ تون،
عشق اسان جي آيو گهر ۾.

*

ڏار ٽيڻ جو وقت اچي ويو،
وِڄ ڪِرڻ جو وقت اچي ويو!

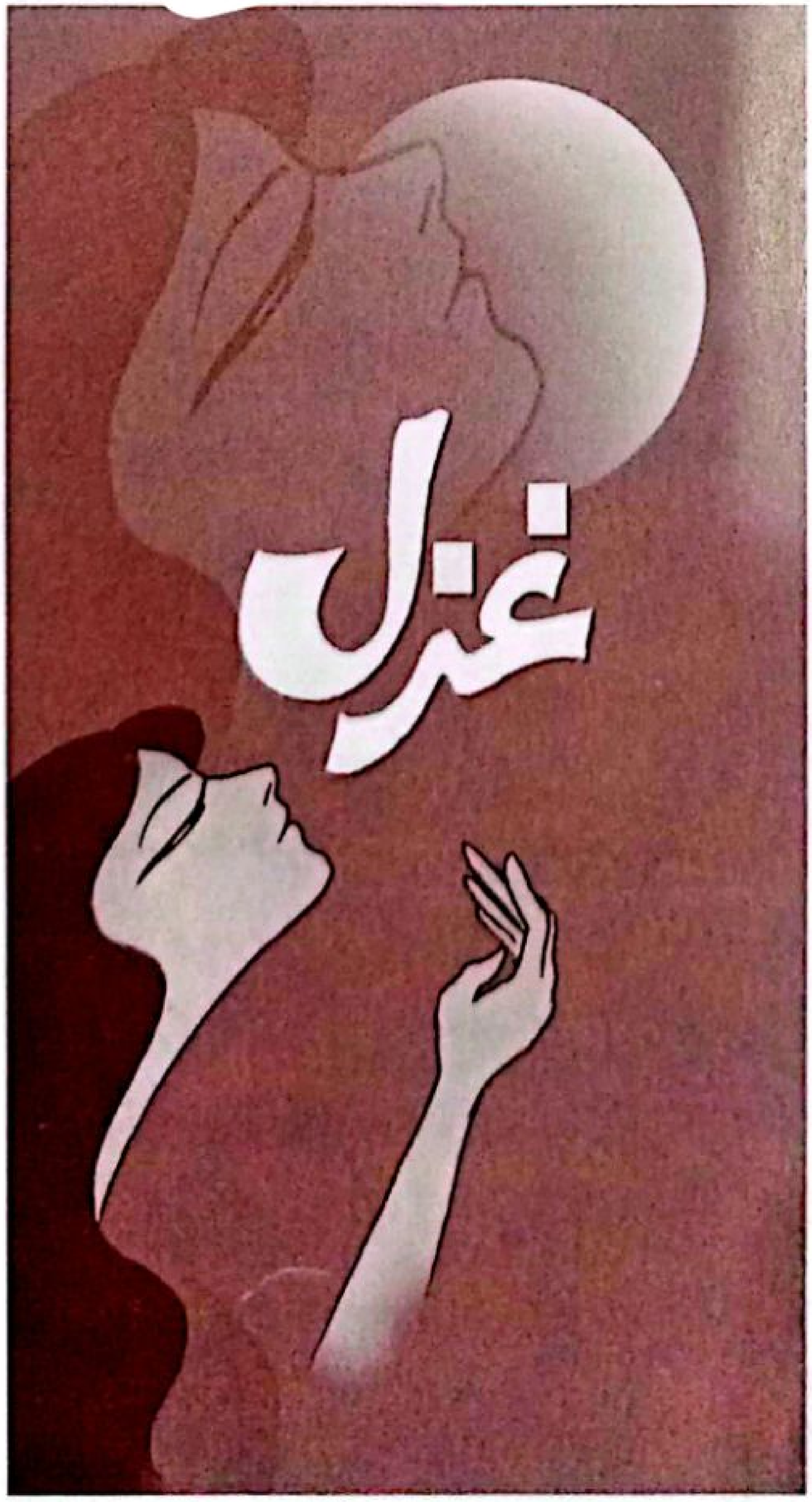

میر عبدالرسول ”میر“ جا غزل پڙهي مون کي خوشگوار ۽ خوبصورت حيرت ٿي آهي. سندس غزلن ۾ نوان سُر ۽ ساز سمايل آهن، ڀرپور ۽ ڏيان ڇڪائيندڙ شاعريءَ جا اولڙا چِٽا ڏسڻ ۾ اچن ٿا. پيار اُن جو ڦهلاءُ، انفرادي ۽ اجتماعي پيڙائون، ڌرتيءَ ۽ ڌرتيءَ وارن جا ڏُک، مِلڻ، وڇڙڻ ۽ وڇڙي ملڻ، جذبن جي هڪ اندلٺ آهي، جيڪا ”میر“ جا غزل پڙهي، ذهن جي اُڀ تي ڇانئجي ٿي وڃي. گهرائي ۽ نواڻ، اهي ئي ٻه ڳالهيون آهن، جيڪي هڪ سُٺي غزل جو بنيادي جُزو آهن. میر عبدالرسول ”میر“ وٽ اهي اسان کي عام جام ملن ٿيون.

اياز گل

تنهنجي نگاهہ ۾ آهيان.
هاڻي پناهہ ۾ آهيان!

تون منهنجي ساهہ ۾ آهين،
مان تنهنجي ساهہ ۾ آهيان.

توڙي اچان پَيو ٿو مان،
تنهنجي ئي راهہ ۾ آهيان.

بس آسرو سدائين مان،
رکندو الله ۾ آهيان.

پيڙيءَ کان هيٺ پاڻي آ،
درياهہ شاهہ ۾ آهيان!

مظلوم جي مان سُڏڪن ۾،
اُڌمن ۽ آهَ ۾ آهيان.

"سامي"، "سچل"، "خليفي" ۾،
۽ مان ئي "شاهہ" ۾ آهيان.

مان ڇو نہ "مير" مهڪان اڄ،
تنهنجي جو چاهہ ۾ آهيان!

❤

تو ڪانسواءِ دل کي راحت ملي نٿي.
توساڻ دل ملي، پر قسمت ملي نٿي.

توکي هُتي خوشين کان فرصت ملي نٿي،
مون کي هِتي غمن کان مُهلت ملي نٿي!

ڏوهي ٿيان، جي ڪنهن ڏي اکڙيون کڻي ڏسان،
توسان جڏهن تہ ڪنهن جي صورت ملي نٿي.

هي ڪهڪشان هي ساغر، پُرڪيف هي فضا،
ڪونهي سُڪون ڪونهي، فرحت ملي نٿي.

ڪولي ٻڌايان غم جو هي داستان پر،
توکي پرين پُڇڻ جي ساعت ملي نٿي!

آڪاش کان اُتانهين، اونهي عميق کان،
تو جهڙي "مير" ڪنهن جي فرقت ملي نٿي.

هر ڪنهن جو "مير" پنهنجو پنهنجو نصيب آ،
هر ڪنهن کي پنهنجي پنهنجي چاهت ملي نٿي.

اڄ بہ منهنجون حسرتون ساڳيون رهيون.
عاشقيءَ جون آفتون ساڳيون رهيون.

بيڪسيءَ جون تربتون ساڳيون رهيون،
ظلم، تنهنجون شدتون ساڳيون رهيون.

ڏسُ مليا آهيون صدين کان پوءِ تہ بہ،
الفتون ۽ چاهتون ساڳيون رهيون.

زلزلا ڌرتيءَ مٿان آيا سوين،
سنڌڙيءَ جون نعمتون ساڳيون رهيون.

ڪيتريون گذري وَيون آهن صديون،
پٽ ڌڻي جون آيتون ساڳيون رهيون.

ڏاڍَ چاهي ڪيترو چيڀياڙيو،
پوبہ پنهنجون عظمتون ساڳيون رهيون.

سچ لکڻ کان مون ڪئي توبهہ، مگر،
آڱرين جون عادتون ساڳيون رهيون.

هٿ ڏسي، مون کي نجوميءَ هيئَن چيو:
”مير“ تنهنجون قسمتون ساڳيون رهيون.

اسان پنهنجا جذبا مَتيا ڪين آهن.
اوهان ساڻ ناتا مَتيا ڪين آهن.

اُهي راتيون آهن، اُهي ڏينهن آهن،
انڌيرا، اُجالا مَتيا ڪين آهن.

ڪُتن جي غريبن تي ساڳي اجا بَچَ،
وڏيرن جا واڻا مَتيا ڪين آهن.

صدين جو انڌو راڄُ آهي اجا پي،
هي "ڪاريون" ۽ "ڪارا" متيا ڪين آهن!

اُيا اڄ پي هتڙا اوهان ڏانهن سائين،
اسان در دُعا جا مَتيا ڪين آهن!

جواني اسان ڪان مَتي وئي ڪڏهوڪو،
مگر جوش پنهنجا مَتيا ڪين آهن.

اسين اڄ بہ توڏي اُڏامي اچون پيا،
اسان جا ارادا مَتيا ڪين آهن.

اسين اڄ بہ پُنتي صديون "مير" آهيون،
رواجن جا ڀاڳا مَتيا ڪين آهن.

آرزوءَ جي ڳالهه ڪر.
جُستجوءَ جي ڳالهه ڪر.

يار جِي ۽ يار جي،
گُفتگوءَ جي ڳالهه ڪر.

همنشين جي هم شڪل،
هُوبَهوءَ جي ڳالهه ڪر.

مارئيءَ جي، اي عمر!
آبروءَ جي ڳالهه ڪر.

جو پُڪاري تو پِيو،
تنهن لَهوءَ جي ڳالهه ڪر.

ڇا بہ هن پرپٺ چيو،
روبروءَ جي ڳالهه ڪر.

مون جنم ورتو جتي،
اچ سَچوءَ جي ڳالهه ڪر.

آس جنهن جي ”مير“ کي،
واهروءَ جي ڳالهه ڪر.

اڄ ٻہ يارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.
نينهن وارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.

ڪيترين ئي آڳرين ڪيچي ويون،
تہ ٻہ اشارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.

هت اسان ٻاريا اُميدن جا ڏيا.
هُت ستارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.

موڪلائي ٻيڙ سندوءَ کان وئي،
پر ڪنارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.

نيٺ ٻرندي لاٽ ڪائي ٻاٽ ۾،
جو تہ ٻارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.

مان ڪٿي ٿو هانءَ کي هاري سگهان،
جو سهارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.

پنهنجي نيڻن جون نهارون نيڪ ڪر،
نت نظارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.

ڪيترا طوفان آيا ۽ وَيا،
”مير“ پيارن جا ڏيا ٽمڪن پيا.

سونهن کي سينگارجي چاجي ڪري.
عطر گل تي هارجي چاجي ڪري!

ڪير جهڙيءَ رات ۾، اي دوستو،
ڪنهن ڏِيي کي ٻارجي چاجي ڪري!

حُسن وارن پاڻ ۾ ڳالهيون ڪيون،
قول ڪنهن سان پٻارجي چاجي ڪري.

زور جي ميندي جڏهن لڳٽي نہ آ،
پو پلا وِيچارجي چاجي ڪري.

پنهنجي پر ۾، اي مِنا، گوڏو گڏي،
غير کي ويهارجي چاجي ڪري.

سنگدل ۽ بيوفا، بيدرد کي،
عمر ساري سارجي، چاجي ڪري.

ڪئن لِکايون چنڊ ڪاري ۾ پِرين،
موج مَن جي مارجي چاجي ڪري.

"مير"، مدهوشي ۾ گذري زندگي،
هوش هاٽي ذارجي چاجي ڪري.

سوا عشق جي زندگي ڇا ڪبي.
اڪين ڪان سوا روشني ڇا ڪبي.

ڏُکيءَ ويل جيڪا نٿي ڪم اچي،
اڙي دل، اها دوستي ڇا ڪبي.

نڪا سنڌ جنهن ۾ نہ سنڌو هجي،
اُهو شعر يا شاعري ڇا ڪبي.

رڳو سِر نمي ۽ جُهڪي دل نٿي،
او زاهد، اِها بندگي ڇا ڪبي.

ڏٺي لڙڪ، ڪنهن کي ملي مرڪ جا،
اُها کِلَ ٺلهي، ڪوڪلي ڇا ڪبي.

محبت، محبت، محبت ڪپي،
محبت ڪان وانجهي وَهي ڇا ڪبي.

اچي ظرف پنهنجو نہ جنهن ۾ نظر،
اُها دوستو، درسني ڇا ڪبي.

نٿو جي وري ”مير“ دانگيءَ تي رت،
تہ پائُن جي سا پائِپي ڇا ڪبي.

رَبُ ٿو جنهن کي رکي،
ڪير ٿو تنهن کي چکي؟

سونهن سان، سرهاڻ سان،
ڪو تہ آيو آ پَکي.

مان متان گُم ٿي وڃان،
پاڻ سان رکجان ٻکي.

باهہ تنهنجي برهہ جي،
بانورا، پئي ٿي ٻکي.

نانگ تنهنجي نينهن جو،
روز ٿو مونکي ڪکي.

جيءَ پنهنجي ۾ پرين،
جاءِ ڏي ڪا "مير" کي.

❤

راز پنهنجي رُوح جا آخر کُلي ويا پاڻ ۾.
عشق منهنجو، حسن تنهنجو، ڏِس ملي ويا پاڻ ۾.

هي اثر طوفان جو هو، ڏوهہ ڏارن جو نہ هو،
ڪين ٽڪرايو ويو، ٽڪرائِجي ويا پاڻ ۾.

ڪنهن اتر ڪان، ڪنهن ڏکڻ ڪان، مون ڪي چيياٽڻ گهريو،
مان وچان نڪري ويس ۽ ڏوڙ ٽي ويا پاڻ ۾!

ڪوٺِياڻون ڪَڏَ مون لئہ، پاڻ ئي ان ۾ ڪِريا،
بہ نهڻ ڪان اڳ ۾ ڦاٿو، سَڀ سڙي ويا پاڻ ۾.

نيٺ هڪڙي ڏينهن چوندا، پوڻ واسي پوڻ تي،
پاڻ ۾ ڏاريا وڙهي، ڪاڇي ڪپي ويا پاڻ ۾!

ڪير هوندو جو اسان کي ڏار ڏرتيءَ کان ڪندو،
جي اسان جا "مير" مارو، سڀ ٺهي ويا پاڻ ۾.

منهنجو تَرُ،
ڪير ٿَرُ.

سنڌ آ،
منهنجو گهر.

خوبصورت،
جهنگ جهر.

تون اَجهو،
تون ڇپر.

شمس تون،
تون قمر،

زندگي،
ڇڻ تہ بَر.

شل وسي،
ڪو ڪڪر.

"مير" هڪ،
هُت شهر.

تو لاءِ رئان وينو.
پرچاءِ! رئان وينو.

مون کي نہ اچا، منڙا،
تڙپاءِ، رُئان وينو.

ياڪر م پَري مون کي،
ڳل لاءِ، رئان وينو.

جا رات لکيم ڪافي،
سا ڳاءِ، رُئان وينو.

چپ چور ڪٽي هاٽي،
ڳالهاءِ، رُئان وينو.

ڪنهن ڏينهن تہ پڇ مون کان؛
چالاءِ، رُئان وينو.

مان ڪِيئَن جيان تو بن!
سمجهاءِ! رُئان وينو.

دردن نہ ڇڏي آهي،
ڪا جاءِ، رُئان وينو.

مَنَ! "مير" جو ماندو مَنُ،
مهڪاءِ، رُئان وينو.

منهنجو جيون،
توريءَ آ بن،

توريءَ کائي،
پل پل ڪَن ڪَن.

توتانْ صدقي،
منهنجو تن من،

ڄاڙ ڪري ويو،
جيڙي جوڀن.

دادوءَ جي هو،
دلڙي دادن[1]،

ٿر جي صورت،
منڙو موهن[2].

ذات آ ماڪي،
۽ مصري فن،

تولئہ اُجرو،
دل جو درپن.

هاريءَ لاٿو،
ڳُنڊڙي ۾ آنُ،

"مير" رکيو مون،
اُجرو دامن.

(1) دادن: شاعر دادن فقير (2) مُوهن: راڳي موهن ڀڳت

SOORIH SINDHI ADAB

محبّت جي بدلي ۾ نفرت ڏني مون.
زمانا، عجب تنهنجي فطرت ڏني مون.

محبّت ۾ اِهڙو بہ ڪو وقت آيو،
هتي جن سان لڳي پنهنجي حسرت ڏني مون.

نہ ڪي گل نہ چادر، نہ ٽمڪي ڏيو ٿو،
اها زندگانيءَ جي تُربت ڏني مون.

جِئين ڪو ستارو ڪِري ٽٽي وڃي گم،
اِئين يار، تنهنجي بہ رخصت ڏني مون.

هُيو جيڪو چوٽو، وِيو مون کان وسري،
عجب دلربا، تنهنجي دهشت ڏني مون.

ڪڏهن ڪين دارين جي آڏو جُهڪيا سرَ،
اِها ديس وارن جي عظمت ڏني مون.

وِساريم گهڻو پر، نٿي "مير" وِسري،
گهڻو وقت اڳ ۾، جا صورت ڏني مون.

SOORIH SINDHI ADAB

ساٿُ تنهنجو ڪمال جو آهي.
لمحو لمحو ڪمال جو آهي.

اڄ سَرِي تنهنجي تي نہ منهنجي تي،
پيار پنهنجو ڪمال جو آهي.

اي شهر، تنهنجي هڪ ڪچي گهر ۾،
ماڻهو هڪڙو ڪمالَ جو آهي.

تنهنجي ياڪر ۾ رات گذري آ،
منهنجو سپنو ڪمال جو آهي.

نور مُنهن مان ٿمي رهيو آهي،
تنهنجو چهرو ڪمال جو آهي.

سوچ جو سلسلو رهيو جاري،
سلسلو، جو ڪمال جو آهي.

تنهنجي در تي وٺي پُڄائي ٿو،
"مير"، رستو ڪمال جو آهي.

سُکن کي ڏٺي، ٿي زمانا وَيا.
نہ موٽيا، جِنين ٿي روانا وَيا.

کٽي چا بہ هو، پر گهٽو ڪجھ هُيو،
حقيقت وٺي ۽ فسانا ويا.

پري چرڪ جاڳي پئون ننڊ مان،
اسان کان تہ سپنا سُهانا ويا.

اسان اڄ بہ ساڳيا ئي آهيون، مگر
اوهان جي اکين جا نشانا ويا.

وئين تون چا مَنجي، مان مِنجي ويس،
جيئڻ جا سمورا بهانا ويا.

نہ زُلفن جا زنجير ساڳيا، نہ تون،
اُهي قيد ويا، قيد خانا ويا.

اوهان موڪلائي ڇڏيو "مير" چا؟
خوشين جا ختم ٿي خزانا ويا.

حقيقت کان اڳ ۾ حقيقت گهرين ٿو
مرڻ کان پڇين ٿو ۽ جنّت گهرين ٿو!

اڙي نينهن، تنهنجا نوان ناٽ آهن،
سُرن ۾ سِرن جي سخاوت گُهرين ٿو!

اها دوستي پاڻ ئي روشني آ،
اسان کان تون ڪهڙي وضاحت گهرين ٿو.

مهاڏو تون اتڪاءِ مانگر مَڇن سان،
اگر جيت کا خوبصورت گُهرين ٿو.

اسان پاڻُ تو وٽ رکيو آهه گِروي،
اجا يار ڪهڙي ضمانت گهرين ٿو.

نه تون ئي اسان مان، نه تو مان اسان ئي،
مان چاهت گهران ٿو، تون نفرت گهرين ٿو.

مِٺي "مير" کي تو مڃيو ئي نه دل سان،
ته مولا کان ڪهڙي رعايت گهرين ٿو.

عشقُ ايمانَ جئَن.
سُونهن سبحانَ جئَن.

مان سُڪل پَنَ جيان،
تات طوفانَ جئَن!

مان پٿر راھ جو،
ھُوءَ مرجانَ جئَن!

پيش آيو پرين،
نيت سلطانَ جئَن!

ڳالھ ويتو ڪري،
ھاڻ فرمانَ جئَن!

لوڏ انسانَ جي،
ھوڏ حيوانَ جئَن!

سِرُ تہ انسان جو،
شَرَ ۾ شيطان جئَن!

قولُ ڪولي ڪجي،
يار! اعلانَ جئَن!

ٻُور پيارا لڳا،
مون ڪي مھمان جئَن!

درد گلڙن جيان،
دل ٻہ گلدانَ جئَن!

جو مِليو آجپو،
سو بہ زندانَ جئَن!

عمر گذري پئي،
آهَ! ارمانَ جئَن!

ورهہ واسو ڪيو،
سو بہ سرطانَ جئَن!

دلربا دوست جي،
ديد درمانَ جئَن!

مُرڪ محبوب جي،
آهِ احسانَ جئَن!

ساعَتون سارَ جون،
ماهَہ رمضانَ جئَن!

ميرُ مون کي مِٺو،
"ميرَ" فرقانَ جئَن!

هنجَ هاري پئي.
سِنڌ ساري پئي!

آهَہ ڪي ساهُہ آ.
ڏاڍُ ڏاري پئي!

سارَ ويتر وڌي،
جئَن وساري پئي!

مُرڪندي، مُرڪندي،
ڳالهہ ٽاري پئي!

آرسيءَ ڪي ڏسي،
پاڻُ ڳاري پئي!

ويهہ گذريا ورهيہ،
مالُ چاري پئي!

ديگڙيءَ ڪي ڏڪي،
باهہ ٻاري پئي!

زندگي ڪانہ آ،
پو بہ گهاري پئي!

نانءُ هٿ تي لکي،
هانءُ ٺاري پئي!

محب جي ”مير“ ڪي،
مُرڪ ماري پئي آ.

جِيان پيو مان توکي ڏسي او پرين!
تون سورج، مان سورج مُکي او پرين!

جڏهن تون نظرَ کي نظرِ تو اچين،
ملي ٿي وڃي تازگي او پرين!

جڏهن تون اکين کان پري ٿو ٿئين،
وڃان ٿو مان مُرجهائجي او پرين!

سندءِ هر ادا گيت جهڙي لڳي،
سندءِ سونهن آ شاعري او پرين!

ڏکن جي حوالي نہ هرگز ڪجان،
اڳي ئي مان آهيان دُکي او پرين!

رُسي پاڻ ئي پاڻ پرچي پئَين،
اِها ڳالهہ تُنهنجي وَڻي او پرين!

سڀي لوڪ مون کي سُڄاتو تڏهن،
جڏهن سنڌ جي ڳالهہ ٿي او پرين!

گهڙي "مير" هڪڙي نہ گهاري سگهي،
سوا تنهنجي دلڙي چري او پرين!

ڪو ڪڪر آڪاس تي بيٺو آ اونچي ڳاٽ سان.
۽ نهاري پُونءِ ڏي ٿو ناز سان ۽ ناٽ سان.

هاءِ! سيارو هي ٻه گذريو مينهن ۽ پاڻيءَ بنان،
بس رڳو ڪجهه ڏوپيا پئي ڪيت جا مُنهن مات سان.

نينهن جي تو ۾ هُجي ها، ڇو نه برسين ها ڪٿي،
او ڪڪر، سڏڙيا ڪڪر، چمڪات سان ڪڙڪات سان.

جيستائين سير. سنڌوءَ جي اُتي مهٽي اکيون،
او چمر، ٿاڌل ڪري ڇڏ، پونءِ کي پَرِچات سان.

رات اونداهي اٿئي، ۽ پيچرا سڀ اوپرا،
اي مُسافر، وڃ ڀلي، پر ڪنهن ڏيي سان، لاٽ سان.

ٻات اونداهي ڪي چيري، لاٽ ٿي مون ڏي اچي،
مان جڏهن وڙهندو رهان ٿو، رات ڪاري ٻات سان.

منهنجي مَن جو آهه محور سِنڌ ۽ سنڌو فقط.
ديس واسين کي ٻڌائي! آڻ منهنجي وات سان.

"مير" آهي جائي جم ڪان هر ٻچو آزاد، پر،
سنڌ کي واڳيو وَيو گهاتيءَ سان ۽ گهات سان.

کَٺَن مجان.
آڻِ، مان.

ساٿ ڏي،
اي ميان!

کو ڏيو،
پارجان.

تون لکين،
مان پڙهان.

تون پڙهين،
مان لکان.

تون ٽلين،
مان نچان.

ڳالهہ ڪر،
دل وٺان.

ماڳ آ،
تو اڳيان.

ديس رِيءَ،
ڇا ڏسان!؟

تون بہ هَل،
"مير" جان.

قافلي ۾ زندگي گذري پئي.
سلسلي ۾ زندگي گذري پئي.

روبرو ٻي مات ۾ رهڻو پوي،
فاصلي ۾ زندگي گذري پئي.

زندگي هوندي ته ملبو، هُن لکيو،
آسري ۾ زندگي گذري پئي.

مان هُتي پهچان ته هُو پهچي هتي،
حادثي ۾ زندگي گذري پئي.

رات ٻاري جي هُجي يا ڏرتتي،
پوتڙي ۾ زندگي گذري پئي.

مون جڏهن کان اک پَٽي آ دوستو،
زلزلي ۾ زندگي گذري پئي.

ڪير ڪافر، ڪير مومن آ هتي،
مسئلي ۾ زندگي گذري پئي.

آفتن ۽ زلزلن کي مُنهن ڏبو،
حوصلي ۾ زندگي گذري پئي.

هت غلامي؛ جون زنجيرون ۽ هُتي،
آڇپي ۾ زندگي گذري پئي.

نيٺ رسبو "مير" پنهنجي ماڳ تي،
ولولي ۾ زندگي گذري پئي.

ڪانہ ٿي دل لڳي بهارن سان.
ها، نٿي دل لڳي بهارن سان.

مون ڪان صَحرا ۾ ڪنهن پُڇي ورتو:
ڇا نٿي دل لڳي بهارن سان؟

هرڪا موسم ڦَڪي ڦِڪي توريءَ
آ، نٿي دل لڳي بهارن سان.

توسان جا خوش هُئي خزائن ۾،
سا نٿي دل لڳي بهارن سان.

يا تہ ريجهي وڃي ٿي برپٽ سان،
يا نٿي دل لڳي بهارن سان.

”مير“ تنهن کي مان ڪِيئَن وندرايان،
جا نٿي دل لڳي بهارن سان.

واٽ ويندي ڏينهن پورا ٿي ويا.
هٿ مليندي ڏينهن پورا ٿي ويا.

حال دل جو اورجي ڪهڙيءَ طرح!
دل جهليندي، ڏينهن پورا ٿي ويا.

اي پٽائي، تنهنجي در تي درد جي
دانهن ڏيندي، ڏينهن پورا ٿي ويا.

هي عجب آ حادثو، جو يار سان
ناهه ٿيندي، ڏينهن پورا ٿي ويا.

نيٺ پاڻي ٿي مٿي ڪان ويو مٿي،
اک پٽيندي، ڏينهن پورا ٿي ويا.

بارِ مون ڪان ٿي سگهي ناهي اچي،
واٿريندي، ڏينهن پورا ٿي ويا.

مان پليِ توڪان وڃان ها پاڻ کي،
پر پليندي، ڏينهن پورا ٿي ويا.

ناز آهي "مير" مون کي ياڳ تي،
توڏي ايندي، ڏينهن پورا ٿي ويا.

هُو ماهتاب ڇاهي، هُو آفتاب ڇاهي.
ساري جهانَ ۾ ڪو، تنهنجو جواب ناهي.

مکڙين کي آهہ ملندي تنهنجي لبن مان لالي،
تو مسڪرايو جڏهين، ٽڙيو ڳلاب آهي.

پونم لِڪي پَيو تو ڪڪرن جي اوٽ ۾ اڄ،
تون جڏَن ڏسين تہ هن ڏي مُنهن تان نقاب لاهي!

جيڪو ڏئي سبق تہ ماڻهوءَ کي ماڻهپي جو.
اڄڪلهہ ٻچو ٻچو تہ اهڙو ڪتاب چاهي.

توکان پري، اي پيارا، مونکي ڪري پَيو جو،
دل جي ڪتاب تان مون ڇَڏِيو سو باب ڊاهي.

منهنجو ڪمال ناهي، هي شعر "مير" جا تہ،
تنهنجو شباب ناهي، تنهنجو حجاب ناهي.

واءَ تي ڪاڏي وئي.
زندگي، ڪاڏي وئي.

عشق جي آنڌي هُئي،
سا وهي ڪاڏي وئي.

اي پرين، تنهنجي وفا،
جي وَئي، ڪاڏي وئي؟

اي ڀٽائي! سنڌ جي
شاعري، ڪاڏي وئي!

جا لکي ڪافي ڪلام،
سا ٿهي ڪاڏي وئي.

ساهه کي جيڪا سِبي،
سا سُئي ڪاڏي وئي!

پينگهه تي خالي لُڏي،
پوپري ڪاڏي وئي!

"مير" آئي خواب ۾،
جا پري، ڪاڏي وئي.

رات جو سارُن جا سپنا روز تا جاڳن پيا.
ننڊ ۾ آهي ندي، پر وهڪرا جاڳن پيا.

ٻارڙا، هي پتڪڙا ۽ ٻاتڙا جاڳن پيا،
منهنجي سوچن جا سمورا سلسلا جاڳن پيا.

چلولايون چنڊ جون جاري رهيون اڌ رات جو،
سپ ڳِهٽيون چپ چاپ آهن، ٻارڙا جاڳن پيا.

لوڪ سارو پيو ستو آهي ڏکڻ جي هير ۾،
گهر سُمهي پيو، پر درن جا طاقڙا جاڳن پيا.

ڪنهن جُهڳيءَ ۾، جهوپڙيءَ ۾، ڪنهن ڪکائين گهر اندر،
سِسڪيون جاڳن پيون ۽ سُڏڪڙا جاڳن پيا.

ڪوٺ جي ڪنهن اوٽ ۾، اڌ رات جو، هر رات جو،
ڇوڪريون جاڳن پيون ۽ ڇوڪرا جاڳن پيا.

روز محلاتن ۾ وڪرو جسم تا ٿيندا رهن،
هيترا سارا عياشيءَ جا اڏا جاڳن پيا.

رات جا راهي، اڪيون ڪولي هلو، هلندا رهو،
ڇو ته ويري زندگيءَ جا حادثا جاڳن پيا.

يار، تنهنجي پار ڏي جيڪي روانا ٿي ويا،
ڪاروان جاڳن پيا ۽ قافلا جاڳن پيا.

جڻ تہ پهريدار آهن ۽ پَيا پهرو ڏين،
زلف منهنجي يار جا، مننار جا جاڳن پيا.

اڄ بہ آڳرِ جي پٽين تي ڪانءُ ٿو لاتيون لنوي،
اي پرين، تنهنجي اچڻ جا آسرا جاڳن پيا.

باخبر آهين، الائي بي خبر هن حال ڪان،
وهم سڀ جاڳن پيا ۽ وسوسا جاڳن پيا.

تون تہ سمجهين ٿو، او غافل، قوم آهي ننڊ ۾،
ولولا جاڳن پيا ۽ حوصلا جاڳن پيا.

توکي ٿوٿا نيٺ ڇپرائي ڇڏيندا سين اسين،
باهہ بدلي جي بَڪي پئي، ۽ اُلا جاڳن پيا.

اڄ بہ ريگستان ۾ ڪيئي قطارون مون ڏٺيون،
پِٽَ تي ڇانگا چڙهيا پئي، پاڪڙا جاڳن پيا.

”مير“ مان جاڳان پيو ۽ مون سان منهنجي شاعري،
ڪافِيون جاڳن پيون ۽ قافِيا جاڳن پيا.

سوغاتِ مون کي ڏي.
هڪ راتِ مون کي ڏي.

تولاءِ لِکان مان،
سا ذات مون کي ڏي.

تو لاءِ وڙهان مان،
جذبات مون کي ڏي.

تو لاءِ رُئان مان،
برساتِ مون کي ڏي.

تو لاءِ اُڇان مان،
سا تات مون کي ڏي.

توکي ئي وٺان مان،
سا بات مون کي ڏي.

تون جيت کٽي وڃ،
۽ مات مون کي ڏي.

ڪا پِرهه کٽي اچُ،
پرڀات مون کي ڏي.

هر سائِبانُ آستانُ تي نہ سگهي ٿو.
هر آستانُ گُلستانُ تي نہ سگهي ٿو.

ڌرتي ڪڏهن بہ آسمانُ ٿي نہ سگهي ٿي،
۽ پون۽ جهڙو آسمانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

ڌرتي ڪڏهن تہ مَرڪندي، يقين اهو آ،
پنهنجو هي رتّ رائگانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

مون بار بار آزمائِيو، دل! توکي،
پر تو جيان ڪو رازدانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

وڻ ٽڻ قلم ڪريان، سمونڊ کي مَس وانگي،
پُورو پرين۽ جو پر، بَيانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

هِت رات ٿي مگر، ڪٿي تہ ڏينهن بہ هوندو،
سورج ڪڏهن بہ لامڪانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

ساگر مان آهِيان، هزار وار ڪري ڏِسُ،
هڪڙو بہ مون تي ڪو نشانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

تون بيوفا ڪٿي هجين بہ، "مير" کي ليڪن،
اهڙو ڪڏهن بہ ڪو گمانُ ٿي نہ سگهي ٿو.

هُو ساھ آھ منهنجو
همراھ آھ منهنجو.

سامي، سچل، خليفو،
۽ شاھ آھ منهنجو.

ڪانئر سان ڪين ٿيندو،
ڪو ناھ آھ منهنجو.

اُٿلي عوام پوندو،
ويساھ آھ منهنجو.

دونهينءَ منجهان دُکايل،
آڙاھ آھ منهنجو.

ڪينجهر، ڪراڙ، سنڌو
درياھ آھ منهنجو.

مون کي تہ پڪ پڪي آ،
الله آھ منهنجو.

جيڪو ڏنو پڻائيءَ،
سو ڏاھ آھ منهنجو.

پوڙهو نہ "مير" ٿيٺو،
هي چاھ آھ منهنجو.

هُن جو نہ کو بَدل آ.
شهڪار چئِ غزل آ.

انسانيت سان اُلفت،
هر مسئلي جو حل آ.

جنهن جو لطيف آهي،
تنهن لوڪ جو سچل آ.

ڌرتي جِئَي سدائين،
اعلان ٿيو اٽل آ.

ڌرتيءَ جي سونهن جهڙو،
ڪنهن شخص جو عمل آ.

ماڻهوءَ جي ذهن ۾ ڏس،
ڪيڏو نہ اڄ خلل آ!

ٿولاءِ ميڻ آهي،
هونءَ "مير" چئِ جبل آ.

ڏار توڪان ٿي وَيس.
واءُ ٿي وِڪري وِيس.

ياد ناهيان پاڻ ڪي،
توڪان جو وسري ويس.

تو هٿن سان هو ڏِنو،
زهر هو، تہ بہ پِي ويس.

چو ڏِڪي در تان چڙهين،
پاڻ ئي پلجي ويس.

ساٿَ تنهنجي ۾ سَوين،
مان ئي هڪ رهجي ويس!

"مير" تنهنجي مُنهن منجهان،
ڳالهہ ڪي سمجهي ويس.

درد ايندا رهيا ۽ کَهي ويا گهٽا.
زندگي! نقش تنهنجا نهي ويا گهٽا.

ڏينهن راتيون صنم، تنهنجون واتون ڏٺم،
سجَ اڀريا گهٽا ۽ لهي ويا گهٽا.

وقت آيو تہ يارن کي پرکي وَٺم،
ٿورڙا ويا وَهي، پر ٿهي ويا گهٽا.

تون نہ آئين، نہ آئين، نہ آئين وري،
اي پرين! پارِ تنهنجي پهي ويا گهٽا.

داغ دل تي اچا "مير" ڪافي اٿم،
وقت ٻسان داغ توٽي ڌهي ويا گهٽا.

تو بن منهنجي حيات اڌوري،
ڏينهن اڌورو، رات اڌوري.

سانوڻ ساڳيو، مينهن بہ ساڳيا،
توکانسواءِ برسات اڌوري.

شاعر ذات نہ آهي، ليڪن،
اُن کانسواءِ هر ذات اڌوري.

درد نہ جنهن ۾ ڌرتيءَ جو آ،
ڏانءُ اڌورو، ڏات اڌوري.

تون نہ هُئين، ڇڻ ڪجھ نہ اُتي هو،
بزم جي هُئي هر بات اڌوري.

سجّ تہ اُڀريو، ليڪن ڌُنڌلو،
ڀڏري ٿي پرڀات اڌوري.

ساٿ نہ جنهن ۾ تُنهنجو آهي،
آهي ”مير“ نجات اڌوري.

ڪو ماهتاب آهين.
يا آفتاب آهين.

تنهنجو جواب ناهي،
تون لاجواب آهين.

تنهنجو نہ انت ڪوئي،
تون بي حساب آهين.

توکي پڙهيم، تہ ڄاتم،
ڪامل ڪتاب آهين.

انسانيت جي عظمت
جو بابُ بابُ آهين.

تو ۾ صدا سُرن جي،
ڇڻ ڪو ربابُ آهين.

قدرت جي ڪرشمن جو،
تون انتخابُ آهين.

آجو گناهہ کان تون،
سارو ثوابُ آهين.

نہ ڪا آهي مومل، نہ ڪو آهي راڻو.
وڃي ڪانگ پيو تو ڪنڌيءَ تان اُڏاڻو!

اچا وقت آهي، ۽ اُڀري اُٿي پئو،
ڪٿي ماڳ ملندو، ٿَري ويو جي ٿاڻو!

سُڪر جو سِڪايل، ڏُڪر ڪان ڏڪي ٿو،
وري ديس واسي، وري پُونءِ پاڻو.

اِئين ڪيت ڪورا جي ٿيندا رهيا سڀ،
ڪٿان ايندو هاري! ٻچن لاءِ داڻو.

وري رَت رُئڻ جو زمانو اچي ويو،
وري پور پلٽي پَيو ڪو پراڻو.

الئہ رمز ڪهڙي ڏسي ڪنهن چيو هو:
آٿئي يار ناڻو تہ گُهمہ لاڙڪاڻو.

شهر ۾ رهي پيٖ، نہ شهري ٿياسين،
اسان ڪان نہ وسريو آ ڪڪ پَن اباڻو.

ڏسي "مير" درياهہ جو پيٽ خالي،
ٻُڏي ويو اياڻو، مُهاڻو، نماڻو.

کارا بادل ڇايا آهن،
هاٺي رُسڻ اجايا آهن.

تنهنجي هڪڙي ناز نظر ۾،
ڇڻ ڪونين سمايا آهن.

ڍولڪ، يڪتارو ۽ گهاگهر،
سنڌوءَ جا سرمايا آهن.

تنهنجي سُونهن ورونهن سان، پنهنجا
جذبا مون پرٺايا آهن.

منهنجي گيتن گوءِ ڪٿي آ،
ڇو جو انور(1) ڳايا آهن.

سانجهيءَ ٽاڻي مون سوچن جا،
ڪي ئي ديپ جلايا آهن.

سي ئي ٿيندا ساٿي منهنجا،
جيڪي گهُورن گهايا آهن.

”مير“ گدا ۽ شاهه ڪروڙين،
تنهنجي نينهن نچايا آهن.

(1) انور: سنڌ جو ناميارو راڳي انور حسين وسطڙو.

نہ مون ئي ڏنو آ، نہ توئي ڏنو آ.
تہ پنهنجي ئي پاڇي ۾ ڪوئي لڪو آ.

پلا توکان مانْ ڪئَن جُدا ٿي سگهان ٿو،
ڏنو ٿي تہ پاڻيءَ کان پاڻي ڇڳو آ؟

مسلسلْ هلڻ وارو، هوريان ئي هلندو،
سو ٿابڙجي پئي ٿو، جو ڊُڪندو تِکو آ.

ڏسي لاٽ تنهنجي ڪَکن ۾ خوشي ٿي،
اُميدن جو ٻاريو اسان پي ڏيو آ.

سڄڻ! ديس، پرديس مونکي سُڃاڻي،
مِليو تنهنجي الفت جو ڪيڏو صِلو آ.

ڪڏهن پيار پنهنجو، اِئين ٿو لڳي پيو،
نديءِ لاءِ جو چڙ، ٻُڏل کو قصو آ.

جو چُپ چاپ ۾ منهنجي پرسان لنگهي ويو،
اهو شخص منهنجو ڏٺو وائٺو آ.

انهن جو اڳي گهر هو مِنهنجي گهٽيءَ ۾،
انهن پوءِ ٿوڙي ڇڏيو واسطو آ.

زمانو ته مونکي ٿو تنهنجو ئي سمجهي،
رهُو تو نه پنهنجو ڪري ڪوٺيوآ.

مان تنهنجي نظر ۾ اجا ڪجهه به ناهيان،
اِهو زندگيءَ جو عجب حادثو آ.

وري اڄ فضا ۾ ٿي ڳاڙهاڻ آهي،
مان سمجهان ٿو، زنجير ڪنهن کو چنو آ.

صبح سانجهه تنهنجون دُعائون اگهاٽيون،
اي جيجل! گهٽي ڪان گهٽو تو ڏنو آ.

اي ڌرتي! رهُو "ميرُ" هڪڙو ئي ناهي،
هِتي هر ڪويءَ شعر توتي لکيو آ.

ماري ڇڏ، يا ماٺي ڇڏ.
مون کي کنهن ته وٺائي ڇڏ!

هلڻو آهي آدي ءَ جو،
اُن کي هاڻ پلاڻي ڇڏ.

گهاتي جڳ جي ديد اٿئي،
تير اکين جا تاڻي ڇڏ.

ڇُهتي چنبڙي نيٺ چيئين:
باک ڦُٽي تي، هاڻي ڇڏ.

ڇڏڻي ناهي آزادي،
آزاديءَ کي آڻي ڇڏ.

ماڳهن تنهنجو ڏيهه ڏنگي،
مون کي ڏيهه اباڻي ڇڏ.

بات بلاول واري آ،
گهوٽي ڇڏ، يا گهاٽي ڇڏ.

ويرن سان ويڙهاند کبي،
ڇاجي اَڄ سياڻي ڇڏ.

کنهن پي روپ ۾ ورندس مان،
مون کي "مير" سُڃاڻي ڇڏ.

ڪو چڪر يارو! لڳي ٿو.
دال ۾ ڪارو لڳي ٿو.

سِنڌُ ويچاري لڳي ٿي،
ديسُ ويچارو لڳي ٿو!

ديسُ پنهنجو، ويس پنهنجو،
چؤطرف نعرو لڳي ٿو.

پيارُ هڪ سان، خوبصورت
ڳوٺ ئي سارو لڳي ٿو.

پيٽ خاليءَ سان ٻه پيارا!
پيارُ ئي ڀارو لڳي ٿو.

منهنجي عيبن کي ڍڪيائين،
يارُ ٻاجهارو لڳي ٿو.

ڪئَن ڪريان قابو مان هُن کي،
جسم ئي پارو لڳي ٿو.

"ميرَ" ڪڏبي ٻاهه دل جي،
جيڪڏهن وارو لڳي ٿو.

❤

هڪڙو ڪم ڪو منهنجو ڪر.
منهنجو ڻي! يا پنهنجو ڪر.

اهنجو ڪر، يا سهنجو ڪر،
پيرو پچ، يا پيڙو ڪر.

مون کي ڏي ۽ مون کان وٺ،
دل جو دل سان سودو ڪر.

يا اڄ پڪڙي جڪڙي ڇڏ،
يا تہ ڏِکي اڄ آجو ڪر.

پنهنجي دل تان واري ڇڏ،
يا تہ اچي ڪو وارو ڪر.

هوڏي ڻي، يا هيڏي ڻي،
آڏو وڃ، يا اوڏو ڪر.

مون کي ڇڏ، يا مونکي آڏ،
پيڇو ڇڏ، يا پاڇو ڪر.

ڏاڍا مون ۾ عيبَ اٿئي،
پردو رکُ، يا پردو ڪر.

هاڻي هڪڙي پاسي ڻي،
پاسو ڏي، يا پاسو ڪر.

مون سان ڻي يا ُمون مان وڃ،
"ميرَ" مٿان هي ٽورو ڪر.

نهڪر ڪر، يا هائو ڪر.
ساڙي چڏ، يا سائو ڪر!

پنهنجو پنڌ اٽائو ڪر،
جڳ جو پنڌُ سٽائو ڪر.

پُور پرائو پنهنجو ڪر،
پنهنجو پُور پرائو ڪر.

سوچن ۾ سرهاڻ رکي،
ڳُڻ ڳُڻ جو ڳالهائو ڪر.

پيار ڪرڻ ڪان پهرين پيارا!
پيرن هيٺان ڪائو ڪِر.

پنهنجي مِن ڪي اُجرو ڪر،
ڏورِ اندر مان رائو ڪر.

پنهنجي دل مان درد ڪڍي،
سورُ نہ ڪو ٻي سائو ڪر.

سرتي مس مس پرتي آ،
"مير" صبوح سهائو ڪر.

مُرڪَ سجائي وينو آهيان،
پاڻُ وڃائي وينو آهيان.

دنيا وانگر مان پي سائين!
تنهنجي سائي وينو آهيان.

تنهنجا تورا ڪُتڙا ناهن،
ڳائي ڳائي وينو آهيان.

هڪڙي ئي ماڻهوءَ جي خاطر،
ڳوٺ اڏائي وينو آهيان.

چانڊوڪي چوڌاري آهي،
پوڪ پچائي وينو آهيان.

واهڻ وستيون واسيان وينو،
درد ڪمائي وينو آهيان.

سارِي ديس جي دل وارن جا،
سُورَ سمائي وينو آهيان.

نيٺ تہ ڪوئي ايندو ايندو،
ديپ جلائي وينو آهيان.

ڌرتيءَ تي ڪارونجهر وانگر،
پير جمائي وينو آهيان.

تنهنجي آڏو بيٺو آهيان،
"ميرَ" الائي وينو آهيان!

ويريءَ مٿان وارَ اسان.
يارن جا ئي يارَ اسان.

هوشوءَ جا ڪردار اسان،
هيمونءَ جي للڪار اسان.

ڌرتي جيڪو سوچي ٿي،
آهيون سي اظهار اسان.

پاسڻ ۾ شيهي واري،
دشمن ڪان ديوار اسان.

يارُ سراپا سونهن، سندس
سورنهن ئي سينگار اسان.

دل ۾ اسان جي، دلبر ٻي،
ديد اسان، ديدار اسان.

ڄڻ ڪنهن ناريءَ جي سِرَ جا،
ڀنيا ڀنيا وارَ اسان.

جڳ جي رونق ”مير“ اسان،
جهرمر ۾ جنسار اسان.

پري پريات آهي دوستو!
اڃا پي رات آهي دوستو!

پري پاڻي اسان جو ٿي وَيو،
نہ ئي برسات آهي دوستو!

اِئين ٿا حق گُهرون پنهنجو، جِئين،
گُهري خيرات آهي دوستو!

ڏِسي ٿو ذات کي ۽ پات کي،
وڏو ڪم ذات آهي دوستو!

مٿاهين ناتو ڪان ۽ ڏاتو ڪان،
اسان جي ڏات آهي دوستو!

نہ ڪنهن آلاپيا سُرَ ۽ نہ ئي،
پکيءَ جي لات آهي دوستو!

ڪٿي جذبن جو لَٿجي لوڙهہ ٿو،
ڪٿي بارات آهي دوستو!

ڪڏهن پي "مير" جابر جي هٿان،
نہ ڪاڏي مات آهي دوستو.

کنهنجو سورُ سمائڻ گهرجي،
جيون کي جرڪائڻ گهرجي.

ڪاٿي ڳالهه لڪائڻ گهرجي،
ڪاٿي ڪجهه فرمائڻ گهرجي.

ڪنهن کي شرمائڻ کان اڳ ۾،
پاڻ کي ڪجهه شرمائڻ گهرجي.

ڪڏهين ڪڏهين ٻُڏبي آهي،
ڪڏهين پاڻ ٻُڏائڻ گهرجي.

جيڪو روڪي وات اسان جي،
تنهن کي وات ونائڻ گهرجي.

ڪاٿي ماکي هاري ڇڏجي،
ڪاٿي زهر ٻه کائڻ گهرجي.

واءُ جو ڪمُ ته وِسائڻ آهي،
ڏيئو پو ٻه جلائڻ گهرجي.

ڪنهن جو ٽورو لاهي ڇڏجي،
جي نه لهي، ته ٻه ڳائڻ گهرجي.

جئَن جئَن، رات لڙي ٿي، تئَن تئَن،
جذبن کي جاڳائڻ گهرجي.

ڪاٿي حُجت ڪانه هلي ٿي،
ڪاٿي "ميرَ" هلائڻ گهرجي.

هيڪر اچين تہ وہ واہ.
دلبر! اچين تہ وہ واہ.

ڪنهن ريت، ڪنهن بهاني!
هرهر اچين، تہ وہ واہ.

تنهنجا سلام پهتا،
تون پر، اچين تہ وہ واہ.

اُدما هزار آهن،
آذَرَ! اچين تہ وہ واہ.

ڏاڍو اُداس آهيان،
جيڪر اچين تہ وہ واہ.

ڏرتيءَ جو حال اورڻ،
رهبر، اچين تہ وہ واہ.

جي "مير" سان ڇڏي اچ،
نَهڪر، اچين تہ وہ واہ.

پيار ڪرڻ جو ڏوهه ڪيو مون.
ساهه ڪٽڻ جو ڏوهه ڪيو مون.

هُو جو آيو، چندُ لِڪي ويو،
وجههَ وٺڻ جو ڏوهه ڪيو مون.

ڪاتي جوين گهاري آئين،
ڳالهه پُڇڻ جو ڏوهه ڪيو مون.

اک جو پرجي آئي هُن جي،
لُڙڪ اُگهڻ جو ڏوهه ڪيو مون.

سچ به ڏوهي، مان پي ڏوهي،
سچ چوڻ جو ڏوهه ڪيو مون.

ڌرتيءَ خاطر، سرتيءَ خاطر،
ويڙهه ڪرڻ جو ڏوهه ڪيو مون.

قاتل! تنهنجي ڪنڌ مٿان ڪو،
ڪاتُ هڻڻ جو ڏوهه ڪيو مون.

ڪنهن جي پنيان ڪو نه هلان ٿو،
”مير“ هجڻ جو ڏوهه ڪيو مون.

بوند پوي ٿي، واءُ وري ٿو
هِير لڳي ٿي، هانءُ ٺري ٿو
ڏِيل ٿلي ٿي، مور نچي ٿو
ڪو تہ اچي ٿو منھنجي اڱڻ تي!

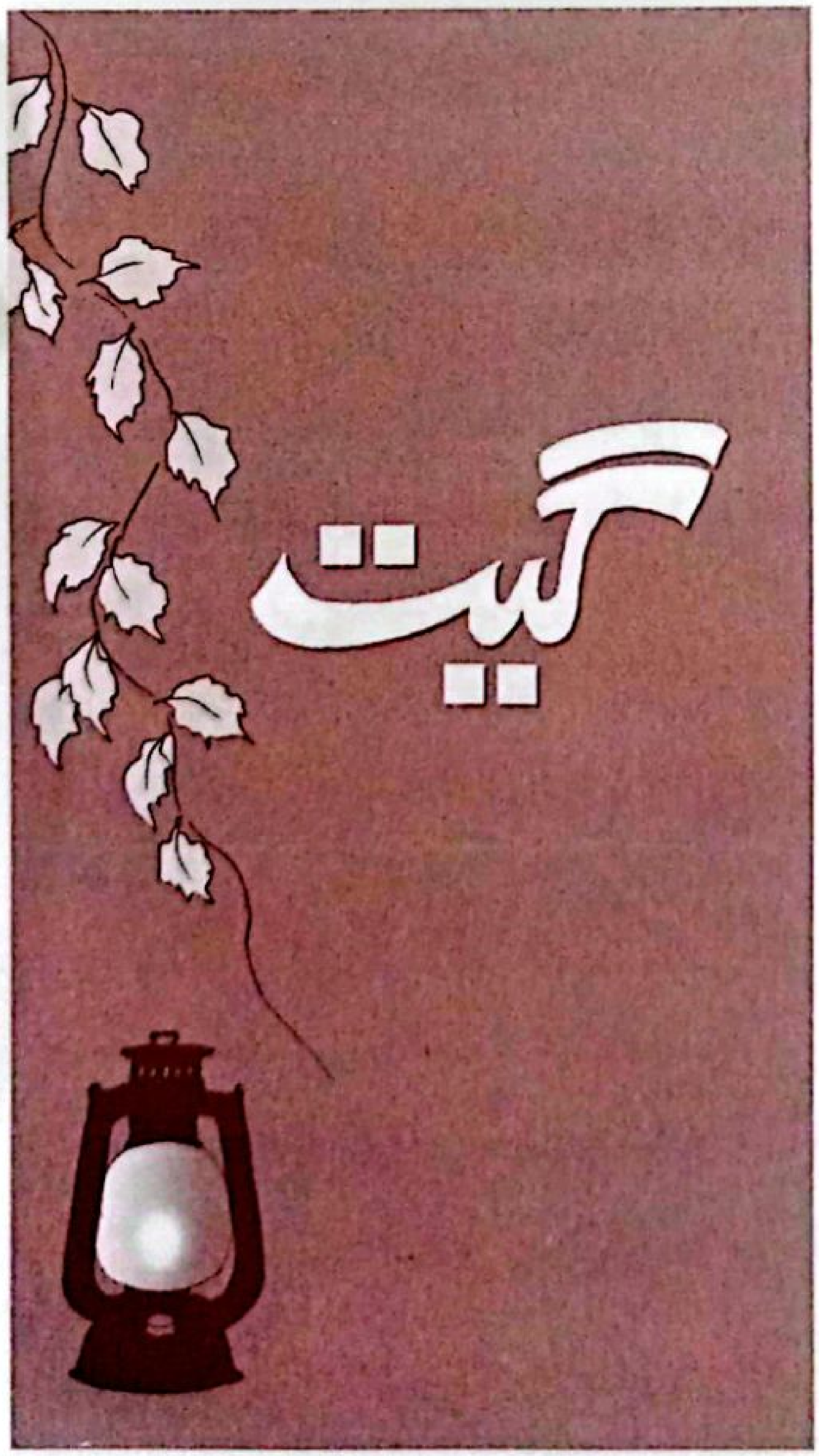

مير عبدالرسول ”مير“ جديد ۽ ترقي پسند شاعرن جي صف ۾ متاهون مقام رکي ٿو. هُو ان ست جو سڄاڻ، سُخنَور ۽ سهڻو شاعر آهي. سندس ڪلام پڪو ۽ پختو، ٻولي ٻاجهاري، سادي سلوڻي ۽ مِٺي، تشبيهون ۽ تمثيلون ٺيٺ سنڌي ماحول ۽ معاشري جي ترجماني ڪندڙ ۽ مجموعي طور تي سندس شاعري نه رڳو ماحول ۽ حالتن جي چِٽي تصوير پيش ڪري ٿي، پر پڙهندڙ/ ٻُڌندڙن کي بيحد متاثر پڻ ڪري ٿي. سندس ڪلام ۾ گهڻو ڪري ڊرتيءَ ڄاين، ديسي سيڻن جي ڀرپور سِڪ سمايل آهي. هُن پنهنجي شاعريءَ ۾ ٺيٺ ٻهراڙيءَ جي زبان استعمال ڪري، سنڌي ٻوليءَ جي وڏي خدمت ڪئي آهي.

مير عبدالرسول ”مير“ جي شاعريءَ جي سيني صنفن جيان، مون کي سندس گيت به نکريل، نسريل ۽ سرنهن جي گُلن جيان ڦولاريل نظر اچن ٿا:

”مير“ جا گيت پڙهڻ سان پڙهندڙ جي دل ۽ دماغ ۾ سريلو سنگيت گونجي ٿو!

عنايت بلوچ

مون کي تنهنجون سارون سهٽا.
ڇڻ کي ميگهه ملهارون، سهٽا!

جيکي توسان گهڙيون گهاريم،
ماکيءَ جون سي لارون، سهٽا!

موٽڻ جي تو ڪانه ڪئي آڇ،
هئه هئه! بوند بهارون، سهٽا!

تو کان پوءِ ويران لڳن ٿيون،
شهر، گهٽيون، بازارون، سهٽا!

توبن جيون ڇيهون ڇيهون،
هينئڙو ڦارون ڦارون، سهٽا!

"ميرَ" وصل جون واڳون واري،
دردن جو ڪر دارون، سهٽا!

♠

اَکِ ڦَري ٿي، گِرَهہُ ڪري ٿو،
ڪو تہ اچي ٿو منهنجي اڱڻ تي!

ويل وصُل جي آئي سرتي، آئي جائي پائي سرتي،
پنڌ ۾ آهي، بس ڏِسجي ٿو!
ڪو تہ اچي ٿو منهنجي اڱڻ تي!

بوند پوي ٿي، واءُ وري ٿو، هيرَ لڳي ٿي، هانءُ ٺري ٿو،
ديل ٽِلي ٿي، مورُ نچي ٿو!
ڪو تہ اچي ٿو منهنجي اڱڻ تي!

ٻَنَ چُرن ٿا، لام لڏي ٿي، ڪنهن جي اچڻ جي آهٽَ ٿئي ٿي،
اِيئَن لڳي ٿو، درُ ڪڙڪي ٿو!
ڪو تہ اچي ٿو منهنجي اڱڻ تي!

واه جا وکريا رنگ هوا ۾،
واه جا وکريا رنگ!

ڪامنهن، ڪانهن، ڪنڊيون، ڪانڊيرا،
ڦيريون پائن سؤ سؤ ڦيرا،
جهومن ڦيا جهرجهنگ، هوا ۾،
واه جا وکريا رنگ!

ڪوئل، ڪونجون، ڪبريون، ڳيرا،
آڙيون، جهرڪيون، طوطا، هيڙها،
ڪانگ، ڪبوتر، ڪنگ، هوا ۾،
واه جا وکريا رنگ!

سرتيون سرمو پائي نڪتيون،
گهاگهر چيلهه تي چائي نڪتيون،
وار وجهن ٿا ونگ، هوا ۾،
واه جا وکريا رنگ!

برسي بوند بهاري آهي،
موتي مند ملهاري آهي،
سارَ لڌي سارنگ، هوا ۾،
واه جا وکريا رنگ!

مست ملنگي ساري فضا آ،
رنگ برنگي ساري فضا آ،
اُڏريا "ميرَ" پتنگ، هوا ۾،
واه جا وکريا رنگ!

♠

ورجايو هي نعرو:
جيئي ڏرتي، جيئي ڏرتيءَ وارو!

مُند تہ مٺبي رهندي يارو!
سرءُ هجي يا سيارو.
ورجايو هي نعرو:
جيئي ڏرتي، جيئي ڏرتيءَ وارو!

چنڊ ڪِڙي يا ٽمڪي تارو،
ڪونہ سُجهي ٻيو چارو.
ورجايو هي نعرو:
جيئي ڏرتي، جيئي ڏرتيءَ وارو!

پاڻي وهندو آ لهوارو،
ڪونہ وَهي اوڀارو.
ورجايو هي نعرو:
جيئي ڏرتي، جيئي ڏرتيءَ وارو!

پنهنجو ديسُ سڀن کي پيارو،
منهنجو ديس نيارو.
جيئي ڏرتي، جيئي ڏرتيءَ وارو!

گيت امن جو آهي اشارو،
جنهن جو مقصد سارو:
ورجايو هي نعرو:
جيئي ڏرتي، جيئي ڏرتيءَ وارو!

♠

شام لڙي ٿِي،
رات ٿئي ٿي،
اکڙيون مهنجي ياد اُٿي ٿي!

اُڀ تي تارن جهرمِر لاتي،
دلڙي ڪنهن لئہ اڳ ڪان آتي،
ڪانہ سَري ٿي،
رات ٺَري ٿي،
اکڙيون مهنجي ياد اُٿي ٿي!

مونجهہ اندر ۾ موج ڪري ٿي،
ڪاٿي هڪڙي ويل ٺَري ٿي،
پل نہ پري ٿي،
تات تري ٿي،
اکڙيون مهنجي ياد اُٿي ٿي!

هيڏي هوڏي اُٿلان پُٿلان،
هنڌ ڪٿولي سان سُڏڪان،
پرهہ ڦُٽي ٿي،
بانگ اَچي ٿي،
اکڙيون مهنجي ياد اُٿي ٿي!

♠

اَڄ اَڄ، مون ڏي اچ،
الا سچ پچ...
تون مون ڏي اچ!

سونهن تہ آ ساٺيهہ جي،
ٻيو سڀ ڪورو ڪَچ،
الا سچ پچ...

مارِي مڙندا ڪينڪيِ،
مارِن ڪان تون بچ،
الا سچ پچ...

تن ۾ تنهنجي تانگهہ آ،
من ۾ ٻاريو مچ،
الا سچ پچ...

الفت جي آڙاهہ ۾،
پتنگن وانگر پچُ،
الا سچ پچ...

توسان اورڻ چاهيان،
ڳالهيون آهن ڳَجُ،
الا سچ پچ...

♠

ٽر ڪي تنهنجي سارَ،
او بادل يار!
ڪٿي آن تون.

عرصي کان تون آيو ناهين،
ڪارونجهر تي ڇايو ناهين،
سانگيئڙن جي سارَ:
او بادل يار!
ڪٿي آن تون.

ٿر تہ سڄوئي ٻر تي ويو آ،
ٻاهہ برابر ٿَرُ تي ويو آ،
ٿر ۾ ڪر ٿڌڪار،
او بادل يار!
ڪٿي آن تون.

ڪيڏو پٽ تي رائو آهي،
ڳاهُہ نہ ڪاٿي سائو آهي،
مرڪي موٽ ملهار،
او بادل يار!
ڪٿي آن تون.

واهُ ورائي ڪو چوماسو،
رڻ ۾ رنگ رچائي خاصو،
وَسُ وَسُ ڪر وسڪارَ،
او بادل يار!
ڪٿي آن تون.

♠

ڪونہ سُجهي ڪو گس،
او ڏيئڙا،
ڪونہ سُجهي ڪو گسُ.

پنهنجو پنهنجي ئي ماٺن تي،
ڪونہ هلي ٿو وس،
او ڏيئڙا،
ڪونہ هلي ٿو وَسُ.

ذهنن تي جڻ زنگ لڳي ويو،
اکڙين ۾ آرس،
او ڏيئڙا،
اکڙين ۾ آرسَ.

اونداهي آ اُوٺتيهينءَ جي،
راهن ۾ تون رَس،
او ڏيئڙا،
راهن ۾ تون رَسُ.

پونم جهڙي وات ڪٿي آ؟
تون ئي ڪٿي ڏي ڏس،
او ڏيئڙا،
تون ئي ڪٿي ڏي ڏسُ.

♠

ڌرتي! توسان پيار، اسان جو،
ساڳيو آ...

ڳاٽ ڏئي تا واٽ ٻٽايون،
ٻاٽ منجهان تا لاٽ ٻٽايون،
سوچ، سرت، سينگار اسان جو،
ساڳيو آ...

"دُوڪي تي هُٽ جند نہ ڏيسون،
مَرويسون، پر سنڌ نہ ڏيسون"،
هوشوءَ سان اقرار اسان جو،
ساڳيو آ...

ٻانهون جڙ تہ ڪهاڙيون آهن،
اکيون آڳ - اُماڙيون آهن،
ويريءَ مٿان وار، اسان جو،
ساڳيو آ...

هرگز ناهہ نہ تيٽو آهي،
جيسين تائين جيٽو آهي،
ڪانئر سان تڪرار اسان جو،
ساڳيو آ...

SOORIH SINDHI ADAB

پريت تہ آهي پريت، او پيارا،
پريت تہ آهي پريت!

پريت تہ پوتر پاڻي آهي،
تنهن کان پڇ، جنهن ماڻي آهي،
پريت رسم ۽ ريتَ، او پيارا،...

پريت ڪستوري خوشبوءِ وانگي،
پريت [illegible] خوشبوءَ وانگي،
پريت گلن جي نيت، او پيارا،...

پريت برهہ جي [illegible] آهي،
پريت سُرن جي [illegible] آهي،
پريت آ گيت سنگيت، او پيارا،...

پريت تي آڱر جو بہ ڪٽي ٿو،
پنهنجي پير تي ڪات هڻي ٿو،
پريت جي آهي جيت، او پيارا،...

پريت شرم آ، پريت پرم آ،
پريت حرم آ، دين ڌرم آ،
من جي آهہ مسيت، او پيارا،
پريت تہ آهي پريت!

SOORIH SINDHI ADAB

مون ڏني ترجيح
گمناميءَ کي!
ڇو تہ مشهوريءَ کان،
امن ان ۾ آ وڏيڪ!!

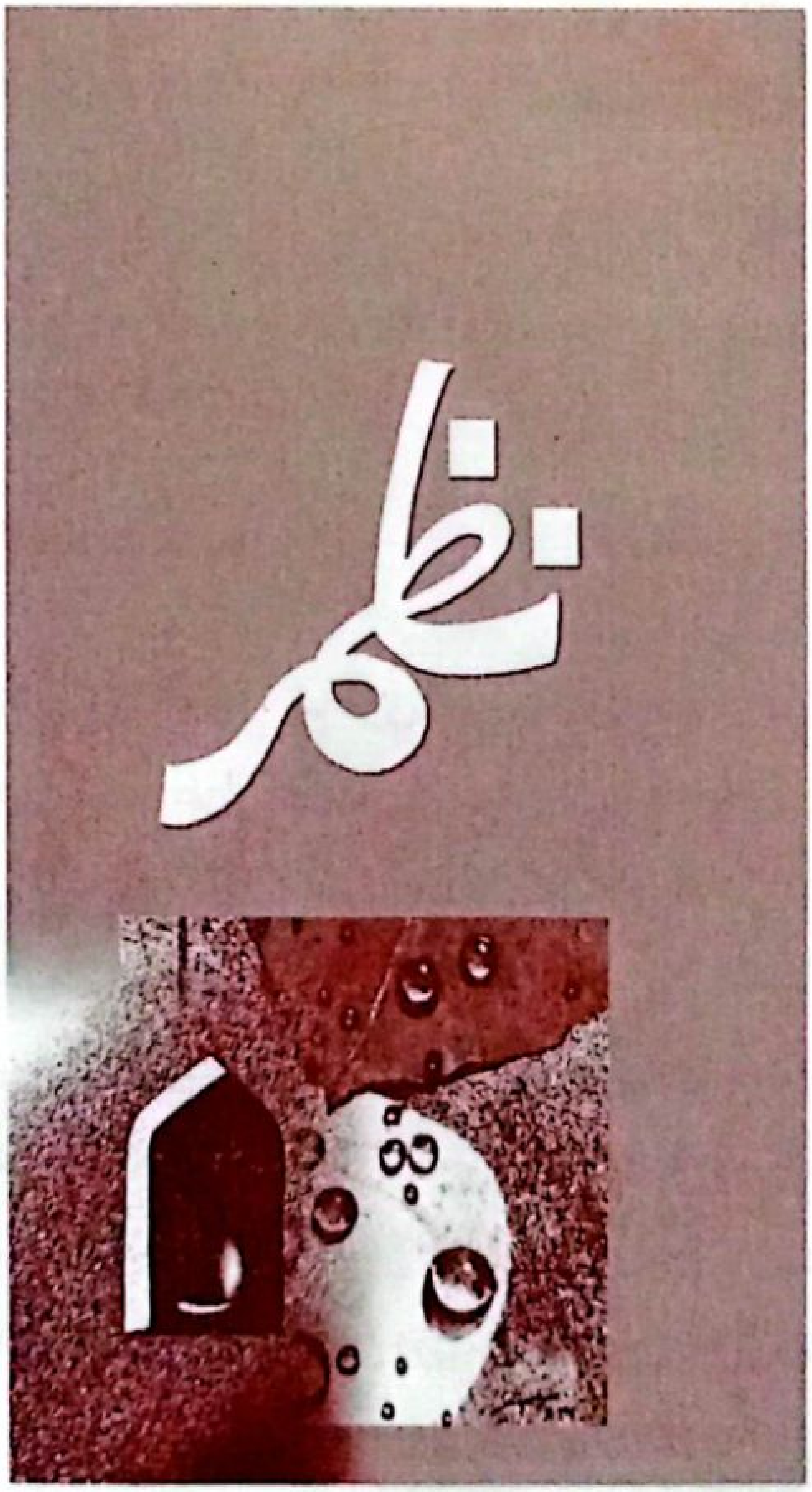

مير عبدالرسول "مير" شاعريءَ جي سيني صنفن تي طبع آزمائي ڪئي آهي. هن گيت، غزل، ڪافيون، وايون، بيت ۽ نظم وغيره لکيا آهن، پر هُو نظم جي صنف جو وڏيڪ سگهارو شاعر آهي. مون ڪي سندس نظم وڏيڪ پاورفل محسوس ٿين ٿا.

جديد دَور جي ناميارن شاعرن ۽ نقادن نظم جون جيڪي وصفون ۽ ضرورتون بيان ڪيون آهن، انهن جي ڪسوٽيءَ تي اسين جيڪڏهن مير عبدالرسول "مير" جي نظمن کي پرکينداسون ته اُهي بنا ڪنهن شڪ جي جديد دَور جي تقاضائن موجب لکيل آهن ۽ انهن مان ڪي ته اعليٰ معيار جا نظم آهن.

شوڪت شورو

✍

زندگي...

توکي کهڙي
زندگي ڏيندا اُهي،
جن جي پنهنجي زندگي
پنهنجي نہ آ...!

✍

خوف

موت جو احساس رک،
پر انهيءَ جي خوف ۾،
ڏِسُ متان گهبرائجي، گم ٿي وڃين، جو
زندگي وسري وڃئي!

✍

پاڇو

پنهنجي پاڇي کان بہ جيڪي،
ڇرڪ وڃنا ٿا ڀرن!
تن جي پاڇي ۾ الائي،
زندگي ڪئَن ٿو ڪٽين!؟

✍

...؟

آرسي ويٺو ڏسين،
يا پاڻ کي!؟

✍

اي پرين

ڪاش مان تنهنجي هجان ها آرسي.
روز تون مون کي ڏسين ها،
روز مان توکي ڏسان ها،
۽ اِئين ئي هڪ ٻئي کي،
هڪ ٻئي ۾،
اي پرين!
پسندا رهون ها!

✍

هوءَ

آرسيءَ کي جيڪڏهن
ناهن اکيون،
پو ڀلا هر روزُ توڏي
ڇو ڏسي ٿي!
ڇا ڏنو تو ۾ اٿائين؟
جو اِئين ئي ٽڪ ٻڌي
توکي ڏسي ٿي
روز هوءَ!!

✍

جهولي

ڇو جهلي جهولي انهيءَ آڏو اٿئي!؟
جنهن نہ جهوليءَ جو،
نہ اوليءَ جو،
نہ لوليءَ جو،
نہ ٻوليءَ جو،
رکيو ڪڏهين ڀرم!

✍

اوڇو

ڏرتيءَ ڪان جي اوڇو ويندين!
ٻُٽ بہ ٿيندئي،
ڳُهٽ بہ ٿيندئي،
ساهہ بہ گُهٽبئي!
ساڻو ٿيندين!!

✍

اگہ - پٽ

جنهن جي ڪا "اگ - پٽ" ئي ڪانهي،
تنهن جي ٻويان،
ڪِيئَن لڳين ٿو!

✍

خوشبوءِ

خير گهرين ٿو خوشبوءَ جو، پر
گلَ پٽڻ کان پوءِ...!

✍

ذات

ڇا لِڪائي چنڊُ ڪاري ۾ سگهين ٿو؟
سجَ جا ڪرڻا ۽ اُنجي روشني
روڪي سگهين ٿو؟!
ڪنهن بہ گُل جي واس کي
واڙِي سگهين ٿو؟
سچَ کي ٻوڙي سمونڊن ۾ سگهين ٿو؟!
ڪيئَن سمجهين ٿو تہ:
ڳوِتا ڪنهن ڪَويءَ جي،
ڏادَ تنهنجي ڪان ڏکي پيي تي سگهي!
تنهنجي ڊپ ۽ ڊاءَ کان
ٽورو ڊڄي پيي تي سگهي!
يا انهيءَ کي ڪنهن طرح پيي،
ڪنهن بہ قيمت تي ڪڏهن
روڪي سگهين ٿو!
يا تہ پڪڙائي ۽ جڪڙائي ڪڏهن ماري سگهين ٿو!
ذات کي ذاري سگهين ٿو ذادِ سان؟
يا ڪٽي ماري سگهين ٿو!؟

✍

جياپو

ضرورت اهمُ آهي، يا
مُحبت اهمُ آهي؟
جياپي ڪاڻ اي جيڏا!

✍

اي روشني

ڇا ڏسان تو ڪان سواءِ
اي روشني!

✍

زندگي!

ڪيئن جيان توڪان سواءِ
اي زندگي!

✍

"آرسي"!

آرسيءَ ۾ ڇا ڏسين ٿو،
'آرسي'!
پاڻَ ۾ ڏس،
پاڻ ڪي!!

✍

شڪر

ڪالهہ هڪڙي ڊاڪٽر،
ٺهڪ ڏيندي
هيئَن چيو:
”شڪر آهي ربَ جو،
روز مون وٽ انگ ٿو
وڌندو مريضن جو وڃي“!

✍

نانگ...!؟

نانءُ تنهنجو نانگ ناهي!
پو بہ تنهنجي نانءَ کان،
لوڪ ڇو ڇرڪي پيو!؟

✍

چهرو

آرسيءَ ڪي تو جيان ناهن اکيون،
پو بہ توکي تنهنجو چهرو،
روز ڏيکاري پئي!

✍

ناڻ

ڇو ٻُڌين ٿو؟

ڪنهن ٻئي جي ناڻ سان

مون کي پرين!

ناڻ پنهنجي ڪان سوا!

✍

سوچَ

هُنَ چوائي موڪليو

آهي اهو:

هڪ دفعو توڏانهن

مان ايندس ضرور،

۽ اَوَس ملندو اٿم

توسان مگر،

هڪ دفعو، بس هڪ دفعو!

مان اهو سوچيان پَيو ٿو:

موت ٻڌجي،

يا الائي

زندگي!!

✍

زبانَ

مان ڪُجي ڪيئَن ٿو سگهان

تنهنجي اڳيان

منهنجا پرين!

مون جڏهن توکي

ڏني آهي زبان!!

✍

پيارَ جا پرڙا

هي جي پرڙا پيارَ جا آهن،
اخبارن جي سُرخين ۾!
ڪهڙو نانءُ انهن کي ڏيندين!
آزادي يا
ڇڙواڳي؟!!

✍

سَوالُ

ڇا ڪَجي اُنَ لوڪ کي،
جو شرافت کي سَڏي ٿو
بزدلي!
۽ ڪميڻپ کي چوي
مُڙسي پيو!!

✍

سادگِي

ايترو سادو ٿئين، جو
لوڪُ تنهنجي
سادگيءَ کي
بيوقوفي ٿو سڏي!

✍

روشني

چنڊ کان تون روشني،
گُهرندو نہ ڪر!
چو تہ هن ڪي روشني،
پنهنجي نہ آ.

✍

اڪيون

تون اڪيون ڪولي بہ مون ڪي،
ڪونہ ٿو ڪڏهين ڏسين!
مان اڪيون ٻوٽي بہ توکي،
روز ٿو ڏسندو رهان!

✍

رات

مان زمانن کان وٺي
تو لاءِ جاڳان ٿو پَيو!
تون تہ هڪڙي رات ٻي
مون سان نہ ٿي
جاڳي سگهين!
اي زندگي!

ڪاش!

ڪاش! هُوءَ
ايندي رهي
ويندي رهي.
ڏينهن پويان
رات جئَن!

ماٺهو

ڀهراڙيءَ جا ماڻهو،
جيڪي شهري ٿي نہ سگهيا!
ڪِيئَن اهي بازاري ٿيندا؟

شاعري...؟

هِي بہ شاعِرُ،
هُو بہ شاعِرُ،
تون بہ شاعِرُ،
مان بہ شاعِرُ،
پر ڪٿي آ شاعري؟!

✍

مجبوري

حَقَ ادائيءَ ڪي بہ پنهنجو
تو چوين احسان تون!
۽ اسان جي مهرباني
ڪي بہ مجبوري سڏين تو!!

✍

درد

درد ڪان چو تو پَچين!
چو لڪين تو درد ڪان؟!
درد ئي انسانيت جو
درس آهي،
درد ئي انسان جو
آ ماڻهپو،
مرتبو ۽ مانُ پڻ!
درد ئي انسان جو
معراج آهي،
دراصل!!

✍

لقب القاب

هي لقب القاب ۽ انعام سندون،
هيءُ مجتا جا گنل پينل، ڊنل سرٽيفڪيٽ،
هي آوارڊن جون پڳل بيساکيون!
پاڻ وٽ محفوظ رک!
يا انهن کي ڏي وجي،
ذهن هوندي،
جي نٿا سوچي سگهن، لوچي سگهن!
پنهنجي پيرن جي ٻه هوندي،
پنهنجي پيرن تي نٿا بيهي سگهن،
يا هلي اڳتي سگهن!
هي انهن جي آ ضرورت،
جي پڳل بيساکين جي ئي سهاري تا رڙهن!
زنده رهن!!

✍

قَلمُ

هي جو منهنجي هٿَ ۾
آهي قلمُ!
ڇڻ ڪو عَلمُ!!
جنهن سان منهنجي
ديس جو ٿو
دور ٿئي،
درد و غمُ، رنج و المُ!
ڇا انهيءَ جي
مَسُ ڪي،
تون ڪُٿائي ٿو سگهين؟
يا سُڪائي ٿو سگهين؟
۽ قلمُ منهنجو پڇي پورا ڪري!
شاعري منهنجي
جلائي ٿو سگهين!
جي اِئين ناهي ته پوءِ،
ڪِيئَن سمجهين ٿو ته:
مون ڪي
مات آهي تو ڏني!

ڪتاب

مون ڏنو تنهنجي هٿن ۾ هي ڪتاب،
شاعريءَ جو
رهبريءَ جو،
زندگيءَ جو،
روشنيءَ جو!
پو ٻه جي توکي ملي ٿي
ڪانه ڪائي
راهه روشن،
يا نئو رستو ملي اڳتي وڌڻ جو!
۽ اچا پيي ماڳ ۽ مارڳ
نئا توکي ملن!
پو پلا مان ڇا ڪريان؟!
مون ڏنو تنهنجي هٿن ۾ هي ڪتاب،
رهبريءَ جو،
زندگيءَ جو،
روشنيءَ جو،
شاعريءَ جو!
جيڪڏهن تو ۾ نه آهي
ڪو شعور!
ڏوهه ڪنهن جو؟!

آرزوءَ جي شام

روح منهنجو ريگزارن جو هرڻ!
پياس ۾ تڙپي پيو،
ڏرتتيءَ ۾ چانوَ تو ڳولي پيو،
چؤطرف آهن هوائون،
پر گرم!
باهه جا جهڙا اُلا،
باهِ جون جهڙيون چِڻيون!
ڊوڙندو ڊُڪندو رهيو،
تيز ڪائيندو رهيو، پر
رُڃَ ساڳي، اُڃَ ساڳي،
ساڳيو رولو، ساڳيو جهولو،
لوڇَ ساڳي، سوچ ساڳي!
آسمان ڏي پنهنجي اکڙين
کي کڻي، رُڪجي ويو،
سَهڪي پيو!
آرزوءَ جي شام تي،
ٿڪجي پيو!!

ڌرتيءَ جا ڳيچ

ڳائڻ واريون ڳائن ٿيون،
گيچ هوا ۾،
ڌرتيءَ جا ـ
اِيئَن لڳي ٿو:
ڄڻ تہ الهڙ جي،
ڪيرُ ڳچيءَ ۾ ڳٽين جا
ٿو ڳٽَ پارائي!
پو بہ تہ منهنجو هانءَ ٺري ٿو،
ڇو تہ اِهي ئي
ڳٽين جا ڳٽَ،
آخرڪار تہ ٻڻجي ويندا،
هارَ ڳچيءَ ۾ آزاديءَ جا!
اِهڙو ڏينهن بہ اچڻو آهي
آزاديءَ جو!
تنهنجي منهنجي آزادي،
ڳائڻ وارين جي آزادي،
ساري ڌرتيءَ جي آزادي!

✍

ڪارو ٿَهُ

سوچِيان پيو ٿو زماني جي نگاهن جي ٺئي تي
ابتدا ۽
انتها ڪهڙي طرح!؟
مان تہ اڪثر ٿو ڏسان،
پِنٽي اِها، نَچٽي اها،
جنهن جي ڪهڙي آسَ آهي!
جنهن کي ڇا جي پياس آهي!
زندگيءَ جي آرزو،
بس ڳپي جي جُستجو!
هٿ ڊگهيري پئي پِني!!
ڊوڙندي، ڊُڪندي رهي ٿي صبح شام
گاڏِين جي درميان،
پورَ مانيءَ جي پُنيان،
پَئي ڪري ٿيءَ التجا:
او وڏيرا، او رئيس!
پنهنجي سِرَ- صدقي الا ڪُجھ خير ڏي،
پيءُ آ بيمارُ منهنجو، ماءُ پڻ آهي مريض!
پينرون معصوم آهن، ياءُ پي معذور آ!
او وڏيرا، او رئيس!

پنهنجي سِر- صدقي آلا، ڪجهه خير ڏي!
”معاف ڪَر ڪونهي ڪُليو
معاف ڪر ڪونهي ڪُليو“
سچ لَڳي تائين اِئين ٻڌندي رَهي ٿي سو دفعا!
... ...
اَڄ ڏنو مون اُوچتو،
سِچَ لهڻ جو وقت هو،
ڪا ڊگهي گاڏي اَچي بيهي رَهي هُن جي اڳيان!
ڪارِ واري، ڪارِ جي ڪولي دَري هُن کان پڇيو:
ڏي خبر ڇا حال آ؟
ڪيترا پئسا مليا ٿي اَڄ پلا؟
اَڄ، اَچي تون ويهه گاڏيءَ ۾ ڇَري!
تنهنجي ۽ منهنجي ضرورت،
جيئَن ٿي پُوري سگهي!
هُوءَ هن جي ڳالهه کي سمجهي وئي،
پنهنجي جهوليءَ کي صفا خالي ڏسي،
ويهي رَهي، هوءَ ڪار ۾!!
مون ڏنو گھُوري شفق ڏي،
۽ سندس لالاڻ پي گھوري ڏنم،
جنهن مٿان چڙهندو وَيو پئي
ڪارو تَهُ!

ٻارڙن جو عالمي سال

ڪالهه مون ۽ تو ملهايو سال هو،
ٻارڙن جو عالمي!
اِجتماعي، انفرادي،
ڪيتريون گڏجاڻيون،
ٻارڙن جي بيڪسي مَعصوميت ۽
بي وَسيءَ جي سلسلي ۾ ٿيون، وري گذري ويون،
ڪيتريون هامُون هَڻيون،
اِجتماعي، انفرادي،
تو ۽ مون!
ڪيتريون ئي ڳالهيون،
ٻارڙن جي مسئَلن کي حل ڪرڻ جي لاءِ ٿيون، پَر
اَڄ سڀئي وِسري ويون!
ڪيترا اعلان ٿيا ها ٻارڙن جي حَقَ ۾،
ڪيترو ماحول روشن پَئي لڳو،
ڪيترا ڪرٽا لڳا نِروار پي،
نُور جون لاٽون ڪٽي اڳتي وڌيا هئا ڪالهَ، پر
اَڄ اِئين ٿو ڀاسجي جڻ،
رات ڪاريءَ ۾ هڙئي گم ٿي ويا!
ٻارڙن جي حَقَ ۾،
ڪيترا نهراءَ ٿيا ها پاس ۽

ڪيترا اُميد پريا پي مليا اُهڃاڻ، پَر
اَڄ اِئين ٿو ڀاسجي جڻ،
سي سيئي گم ٿي ويا!
... ...
اَڄ بہ ساڳيا ٻارڙا،
انگ اگهاڙا ٻارڙا،
پيٽ سان پَٿر ٻڌي ڪائن پيا ڦيراٽيون،
پورَ مانيءَ جي پٺيان!
زندگيءَ جي آرزو،
جڻ ڳيي جي جُستجو!
آليون اکڙيون ڪٽي آڪاس ڏي،
بيڪسيءَ وارين نگاهِن سان تَڪيندا ٿا رهن!
اَڄ بہ ساڳيا ٻارڙا،
انگ اگهاڙا ٻارڙا،
باهہ جهڙي پونءِ تي، پيرين اگهاڙا،
لِڱَ ڏانديءَ وانگيان،
وِارَ واريءَ گاڏڙو،
ڪيترو ڪوماڻجي ءِ
ڪيترو مايوس ٿي،
روح کي رولن پيا،
پنهنجو حق ڳولن پيا
ڏرتتيءَ ۾،
ڏوڙ ۾!!

✍

چار وارتائُون

کالهہ هئي تنهنجي هٿن ۾
مون ڏٺي،
لَٽ پي ۽ چَٽ پي!
۽ اَسان سڀني کي ڏيکاريون هُيون تو ٻئي شيون،
لَٽ سان گڏ چَٽ پي!
جيَڪو تنهنجي لَٽ ڪان
هيٺو هيو،
سو وَيو گهبرائجي،
۽ وڃي ويهي رهيو
ڪنهن ڪنڊ ۾!
... ...
ڪو تہ تنهنجي چَٽِ تي
ٿي پيو چڪن،
۽ اچِي تنهنجي اڳيان ٻيهي رهيو،
هَٿَ ٻڌي،
تنهنجي پيرن ۾ ڪِري
آخر پيو!
تو رکيو هُن جي اڳيان
تنهن چَٽ کي،
هُو سوا سَاهي پنڻ جي
چَٽ کي ويٺو لڪڻ!
زندگي اَن ريت هُو وَيٺو ڪٽڻ!
... ...
هي بہ مون کي ياد آهي،

ڪالهہ هڪڙو شخص هو،
هي بہ مون کي ياد آهي،
ڳالهہ ساڳي شخص جي،
ڇا تہِ هن جو ظرف هو،
ڇا هُيو هن جو ضمير!
جنهن نہ تنهنجي لَٽَ کان لهرائيو،
جنهن نہ تنهنجي ڇَتَ ۾ لڪ لَڪ ڪئي،
جنهن نہ تنهنجي خوفَ کان گهبرائيو!
تنهن ڪَسِي تنهنجيِ هٿن مان ڇَٽِ ڪي،
تنهنجي ٻچڙي ٻوٽ تي
ان کي ڪٽي اُڇلائِيو،
ٻوٽ تنهنجي تي هُيو ٺُوڪارِيو!
تو انهيءَ بي خوف ۽ بيباڪ ۽ بيداغ ماڻهوءَ کي ڪٽي
ڪاٺ ۾ ڦاسائِيو،
تڙپائيو!
نيٺ هڪڙي اَسر جو سوريءَ مٿان
اُن کي وِٺي لڙڪائيو!
ڇو تہ هو بي خوف هو، بيباڪ هو، بيداغ هو!
... ...
اَڄ بہ مان تنهنجي هٿن ۾ تو ڏسان،
لَٽ ساڳي، ڇَٽ ساڳِي،
اَڄ بہ تنهنجي آهہ وَس ۾
وارُ ساڳو، ڄار سَاڳيو
دار ساڳي، ڪار ساڳي!
پو بہ گهبرايان نہ تو مان،
ڇو تہ منهنجا پونءِ تي آهن ڪُتل،
پير ڪارونجهر جِيان!

✍

او پٽ ڏٽي، او پٽ ڏٽي!

عَرصي کان پِيڙا ۾ آهن!
تنهنجي ڌرتي جا هي ماڻهو،
او پٽ ڏٽي، او پٽ ڏٽي!
ڪيڏو گهگهُه انڌيرو آهي،
ڪوهين ڏور سويرو آهي.
ڪيڏيون گهُٽون، ٻوسٽ آهن،
وحشي هٿ ۾ نِرگهٽُ آهن.
جِيءَ سڄي ۾ جهير لڳن ٿا،
ذهنن ۾ زنجيرَ لڳن ٿا،
سارا رستا روهَه لڳن ٿا،
ٻوهن پويان ٻوهَه لڳن ٿا.
ڪيڏي مَنَ ۾ مونجهه رهي ٿي،
نظرن ۾ ڪارونجهه رهي ٿي!
سِنڌو آهي ساهُه اسان جو،
هڪڙو ئي درياهُه اسان جو،
ڏکُ سکُ ۾ همراهُ اسان جو،
ان تي ئي ويساهُه اسان جو.
سُو بہ سُڪِي ٿي واري ويو آ،

سنڌ سُڪائي ساري ويو آ!
مستقبل اونداهه لڳي ٿو،
واهيءَ وانگر واهه لڳي ٿو.
اهڙو ڪوئي واءُ لڳو آ،
سَر سَر کي سوداءُ لڳو آ.
کيت سمورا ڪورا ٿي ويا،
سارا خواب اڌورا ٿي ويا.
ٿامي وانگر پونءِ تَتي آ،
وِيچارَن ۾ سنڌ وَتي آ.
جيڪي مير مهاڻا آهن،
جن کي ديپ اُجهاڻا آهن.
ڌرتيءَ جو ڇا هاري آهي؟
ڪوئي جڻ ڌوهاري آهي!
وڻ ٽِڻ سارا سُڏڪا، سڏڪا!
واهڻ سارا سڏڪا، سڏڪا!!
توبن ڪوبه سَهارو ڪونهي،
توريءَ ڪوئي چارو ڪونهي!
او پٽ ڏٽي! او پٽ ڏٽي!!
اوتارن ۾ اُڃ ئي رُڃ آ،
جاڏي ڪاڏي سُڄَ ئي سُڄَ آ.
واهر ڪَر ڪا هاڻي هاڻي،

کيرُ تو ڄاڻي سِڄُ سُياڻي!
دردن جو ڪو ڏيرو آهي،
گهاوَن جو ٻي گهيرو آهي!
گهات ۾ آهن، ڪات ۾ آهن،
ڄَڻ ڪنهن واڳوءَ - وات ۾ آهن،
ٻَستيءَ ٻَستيءَ جا هي ماڻهو!
تنهنجي ڌرتيءَ جا هي ماڻهو،
او پٽ ڌٽي، او پٽ ڌٽي!
عَرصي ڪان پيڙا ۾ آهن!!!
وستيءَ وستيءَ جا هي ماڻهو.
تنهنجي ڌرتيءَ جا هي ماڻهو!

اُڃ، رائو، رَڃ

ڇو ٿو رُڃ جي آس لڳائين،
ويرانن ۾ پيرا پائين،
پورن جا ٿو پارَ پڇائين،
ويچاريءَ دل کي تڙپائين!

هلندي هلندي ٿڪي پوندين،
ٿڪي، تڙپي، ٿڪي پوندين،
ڦٿڪي، ٿڪي، ٿڪجي پوندين،
سُرڪيءَ خاطر سهڪي پوندين!

اُڃ، رائو، رُڃ، ڪوسو واءُ،
گهڙي گهڙي، ڄڻ گهرو گهاءُ!!

ڇو ٿو پنهنجو پاڻ لُٽائين،
ڪنڊن ۾ ٿو جانِ اَڙائين.
ڦاسي پوندين، ڦٿجي ويندين،
ننهن کان چوٽيءَ رت ٿي ويندين!

ناهي ان ۾ ڦيرُ او سائين،
پاءِ پروڙي پيرُ اِو سائين،
پنهنجو گهرُ تون خيرُ اِو سائين،
ڪونهي ڪنهن جو ڪيرُ او سائين!

پيار ۾ پيڙا ءِ پڇتاءُ،
گهڙي گهڙي ڄڻ گهرو گهاءُ!

گيتَ سنگيت

مير، الهڙ جي جهاتيءَ وانگر،
مون کي تنهنجا گيت لڳن ٿا.
گيتن ۾ سنگيت مِلن ٿا.

روز مان توکي پڙهندو آهيان،
پڙهندو، پڙهندو رهندو آهيان،
راتيون راتيون ديس جون باتيون،
پڙهندو آهيان، ڪڙهندو آهيان.

هَر ڪو شعر ڪا راهہ ڏسي ٿو،
اڳتي وڌڻ جي واهہَ ڏسي ٿو،
پڙهنديِ ٽڪبو ناهيان، ڇو جو،
نُقطو نُقطو ڏاهہَ ڏسي ٿو.

تنهنجي گيت جو رنگ نرالو،
اونداهين ۾ آهہِ اُجالو،
تنهنجي شعرن جو َمان آهيان،
جڻ شيدائي ۽ مَتوالو!

جڻ ڪي ساونڻ مينهن وسن ٿا،
سوچَ جا تازا گوُنچ ڦٽن ٿا،
ذهن منهنجي تان زنگ لهن ٿا،
اُجرا اُجرا خيال اُٿن ٿا.

ماروئڙن تي ميگهہ مَلهارُون،
مون لئہ تنهنجا گيت بَهارُون،
منهنجي دل جون ڇيڙن تارُون،
لفظ لفظ ۾ ڇڻ للڪارون.

ڪوهہ مٿان ڪونجن جون قطارون،
سات سڏڻ جي لاءِ پُڪارون،
مون کي تنهنجا گيت لڳن ٿا،
اُپ ڏي آهن ڇڻ تہ اُڏارون.

سُرهيون سُرهيون ساهہ سنپارون،
پياريون پياريون پيار پچارون،
مون کي تنهنجا گيت لڳن ٿا،
نندپڻ جي ”لڪ ڇپ“ جون سارون.

ڇڻ ڪي اُولي مان اُڇنگارون،
ڇڻ ڪو هينئڙو ڦارون ڦارون،
مون کي تنهنجا گيت لڳن ٿا،
ڇڻ ڪي مارُن لاءِ ميارون.

ڪيڏو تن ۾ ساهُ ملي ٿو،
توڙي ڪو سوداءُ ملي ٿو،
پو بہ تہ مون کي وڻندا آهن،
ايڏا پيارا لڳندا آهن:

ڪنهن ممتا جي ڇاتيءَ وانگر!
مون کي تنهنجا گيت لڳن ٿا.
گيتن ۾ سنگيت ملن ٿا.

تون ئي تون

هَر دل ۾ تون وَسين ٿو،
محفل ۾ تون وَسين ٿو.

مارڳ ۾ تنهنجا جَلوا،
منزل ۾ تون وسين ٿو.

مَمتا جي مَرتبي ۾،
جيجل ۾ تون وَسين ٿو.

ڪوئل جي ڪوڪ ۾ تون،
بلبل ۾ تون وسين ٿو.

موجن ۾ تون ئي تون ءِ،
ساحل ۾ تون وسين ٿو.

شاهَن جي شانِ ۾ تون،
سائل ۾ تون وَسين ٿو.

بادل وَسي ڪِڻي پي،
بادل ۾ تون وسين ٿو.

تون ڪنڌ تون ڪنارو
بيجل ۾ تون وسين ٿو!

گُل ڦل ۾ تون وَسين ٿو،
هَر گُل ۾ تون وَسين ٿو.

ماٺهو - مانگر مڇ

ماٺهو، ماٺهو،

ڪي ڪي ماٺهو،
جهڙا مانگر مَڇَ!

تَنَ جا ڪارا، مَنَ جا ڪارا،
اندر ٻاهر، هَرجا ڪارا،
سوچ اُنهن جي ٻاهِ ڪَکنِ ۾،
ذهن، اِئين ڄڻ ڪير اَڪَنِ ۾!
آس اندر ۾ منهنجي آهي،
ساٿِي ميڙي، ساٿ سَنباهي،
تن تي ڪَريان ٻڇَ!
جهڙا مانگر مَڇَ!

ماٺهو، ماٺهو،

ڪي ڪي ماٺهو،
جهڙا مانگر مَڇَ!

✍

ڪنهن جا ڪنهن جا روح

ڪَنهن جا ڪَنهن جن جا رُوحَ،
صَحرا جا سودائي!
راتو ڏينهان رولو جهولو،
واٽ ۾ واسينگن جو ٽولو.
هلندي ڊڪندي، پلجن پَٽڪَنِ،
سُرڪِي خاطر سهڪن ترِپنِ!
هَرڻ جيان رُج ڪاريءَ ڪي،
پاٽي سمجهي واريءَ ڪي،
ڪيڏي ڪن ٿا لُوهَ!
ڪنهن جا ڪنهن جا رُوحَ،
صَحرا جا سودائي!

✍

✍

پارَ

نـنيڙو، نـنيڙو پارُ،
گُلڙن جهڙو پارُ.
ٽـِڙندو ٽـِڙندو، ڪِرندو ڪرندو،
رڙهندو، رڙهندو، اُٿندو وِهندو،
هوريان هوريان، ٿِلندو ٿِلندو،
ٿِلندو ٿِلندو، لُڏندو لَمندو،
ٿوري گهٽي تي، چِڙندو رُسندو،
آخر ڪنهن ڏينهن، ٽپندو ڪُڏندو،
وَڌندو ويندو، وَڌندو ويندو،
ڏسندي ڏسندي، وڏڙو ٿيندو،
منهنجي هِينئين جو هارُ،
نـنيڙو، نـنيڙو پارُ،
گُلڙن جهڙو پارُ.

جي يارُ اسان جو ٿي ويندو
سنسارُ اسان جو ٿي ويندو!
هنَ پارَ جِيان اي يارَ سڄڻ،
هُوَ پارُ اسان جو ٿي ويندو!!

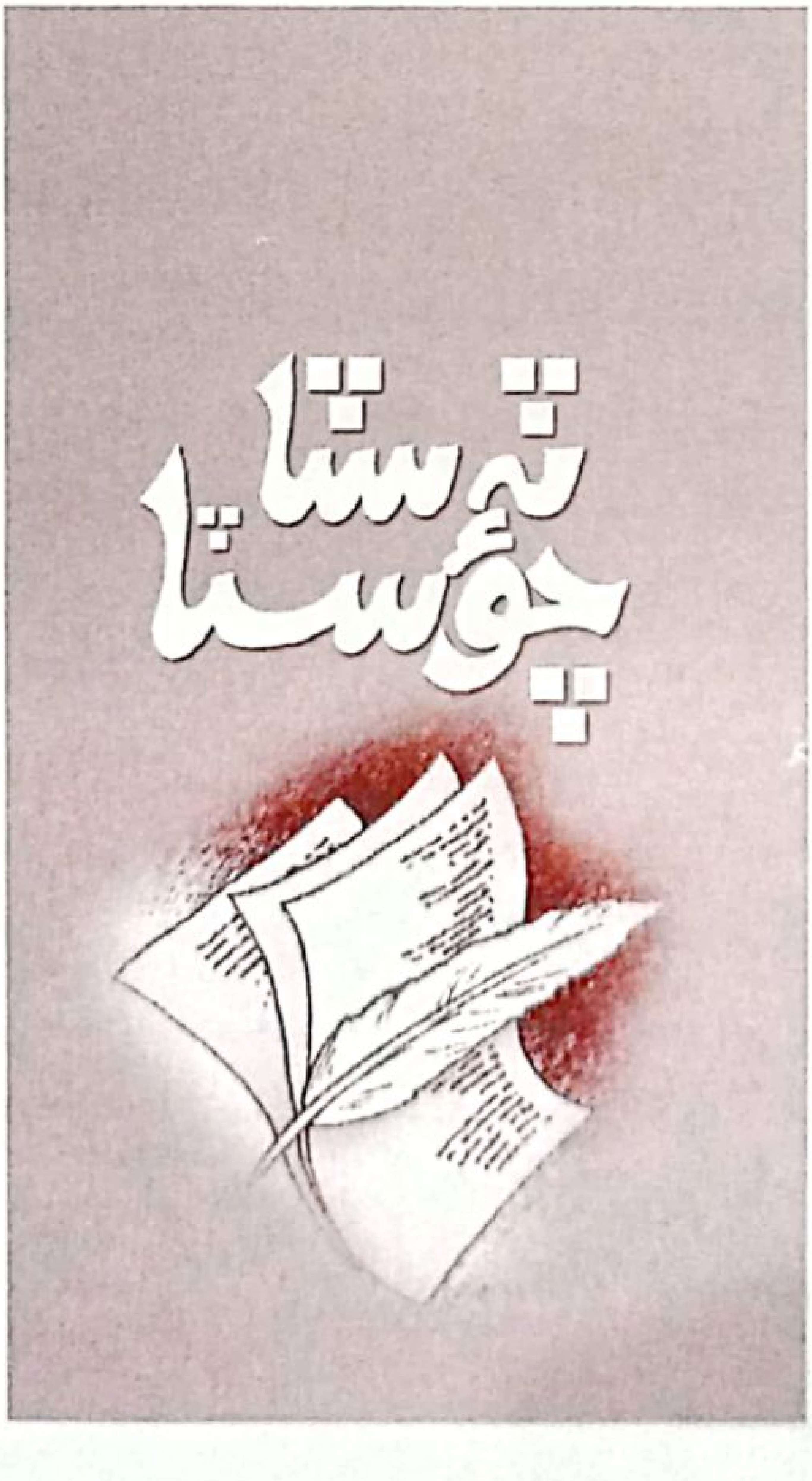

هونءَ تہ مير عبدالرسول ”مير“ جديد سنڌي ’ڪافيءَ‘ جو پڳدار شاعر ٿي اڀريو، پر سندس فني توڙي فڪري ڪمال اهو بہ آهي تہ هُو شاعريءَ جي جيڪا بہ صنف لکي ٿو تہ اُن صنف جو ٿي لکي ٿو!

مير صاحب جا تہ سٽا ۽ چَوسٽا بيحد پرپور، معنيٰ خيز ۽ وزنائتا آهن، جن کي پڙهي ڪارونجهر جي ڪورَ تي نچندڙ مورن جا رقص ۽ ساوڻ جي وسڪاري ڪان پوءِ اُڀرندڙ اندلٺ جا رنگ ذهن تي تري اچن ٿا!

معشوق ڌاريجو

پيچ پٿائي پيچ!
تون ئي دارون درد جو،
تون ئي منهنجو ويچ.

★

تو جي چيا بيت:
سِرجي پيا سنڌ ۾،
ڪلي پيا ڪيت.

★

تو وٽ جوت جمال.
مون وٽ خالي هٿڙا،
داتا! تو در سوال.

★

سوچيان وينو آنءُ،
جيڪو پانڌي پيار جو،
تنهن جو ڪهڙو نانءُ؟

★

سياري لڏي سار.
سيڪين ٻاجهر جا ڳيا،
مَنَهن اندر ٻارَ.

★

سُڏڪڻ لڳو ساز:
عرصي کان ناهي ٻڌو،
تنهنجو مون آواز!

★

آيم تنهنجي لاءِ.
ڏاڍو ٿڪل آهِيان،
مُرڪي بس ڳالهاءِ.

★

وني روز وياج،
هاري ۽ مزدور کان!
اندو هيءُ سماج!!

★

"ماٿيليءَ" جي مُک.
اکيون اُلا آڳ جا،
لڳي پيئي لُک!

★

سيڪو گهر ۾ سُک.
اک ٿي نکري ڪانءَ جي،
لڳي پيئي لُک!

★

ڪٿي آهين تون؟
وڻ وڻ ڪَئين وٽڪار جا،
ڳولي ڏٺو مون!

★

ڏينهن هُجي يا رات.
مات نہ ملندي ذات کي،
ذات کي ڪهڙي مات!؟

★

ٻاروچِي ٻولي.
جڻ ڪنهن ننڍڙي ٻار کي،
ماءُ ڏني لولي.

★

جاڏي جهاڳيان آنءُ.
تاڏي پَسان تو پِيو،
نرمل! تنهنجو نانءُ.

★

چو ٿي ڳوليو مون،
توکي ڪالهہ مسيت ۾.
ڪٿي ناهين تون!؟

★

تنهنجي نيڻ - نهار.
سڄڻ منهنجي ساهه جا،
باک ڦٽڻ جا پار.

★

آئي آهي هاڻ.
منهنجي آڳر تي ڪٽي،
چاندوڪيءَ چانڊاڻ.

★

روئڻ ۽ مرڪڻ:
سيئي نالا نينهن جا،
رُسڻ ۽ پرچڻ.

★

موسم ڪاڏو ڦير.
ٽڙيا گل گلاب جا!
آيو آهي ڪيرُ؟

★

مِينهَن سان گڏ جهڪَ هئي!
پو بہ پهتو مهہ لڪا
پاڻ ڪي پِي پَڪَ هئي!

★

ابتدا تو ڪان گُهرانٿو.
انتها تو ڪان گهرانٿو.
ڪنهن اڳيان جهولي نہ جهلبي،
اي خُدا، تو ڪان گهرانٿو!

◆

منهنجي تن مَن جا ڏٺي!
ماڻهپي ڪي مانُ ڏي.
مان رڳو توڪان گُهران،
ايترو ايمانُ ڏي!

◆

توکي سارينديو اڃان توڙي پيو،
۽ پڪارينديو، اڃان توڙي پيو.
قول جيڪو مون ڪيو توسان پرين،
سوئي پارينديو اڃان توڙي پيو.

◆

کڏهن ڪا گهڙي ڪونہ آئين پرين.
ڪٿان ڪان لڙي ڪونہ آئين پرين.
پئي روز تنهنجون ٿي راهون سدا،
ڏسان مان ڪڙي، ڪونہ آئين پرين!

◆

هر دل تي چاهي توکي.
محفل تي چاهي توکي.
منزل جي تون ئي منزل،
منزل تي چاهي توکي.

◆

نہ هيڏي ڏنوسين، نہ هوڏي ڏنوسين،
جڏهن ڪان وني يارَ! توڏي ڏنوسين!
جتي تون ئي تون ۽ جتي تنهنجا جلوا،
جڏهن پي ڏنوسين، تہ اوڏي ڏنوسين!!

◆

زمانا، مان توکي ٻُڌائڻ گهُرانٿو،
تہ مان سنڌ ڌرتيءَ سنڌو ساھہ آهيان.
متان مون کي پاڻيءَ جو ڦوٽو تون سمجهين،
پلي غور سان ڏِسُ، مان درياھہ آهيان.

◆

زمانا! مان توکي ٻُڌائڻ گهران ٿو،
تہ مان ئي سُجاڳيءَ جو سامان آهيان.
متان مون کي جهُوٽو هوا جو تون سمجهين،
پلي غور سان ڏِسُ، مان طوفان آهيان.

◆

زمانا! مان توکي ٻُڌائڻ گهران ٿو،
تہ مان سنڌ ڌرتيءَ جي تصوير آهيان.
متان شعر منهنجا ٽَلها ٻَول سمجهين،
پلي غور سان ڏِسُ، مان تحرير آهيان.

◆

اُجالي سان پرپور هر دل ڏسان ٿو،
مَتي آهہ يارن جي محفل ڏسان ٿو.
اُتو اوجهڙن مان وِکن کي وڌايون،
پري ناهہ منزل، مان منزل ڏسان ٿو.

◆

صبر وارو پيالو جي لبريز ٿي ٿو،
تہ مظلوم اڪثر بغاوت ڪندو آ!
ٿيو پيٽ خالي آ جنهنجو بکن کان،
اَهو ڇا بُکيو ڪا شرافت ڪندو آ!؟

◆

رات ڪُٽڻ ۾ دير آ ساٿي!
جانِ ڇُٽڻ ۾ دير آ ساٿي!
مان جو وَٽِ کي سوريان ويٺو،
باکَ ڦُٽڻ ۾ دير آ ساٿي!

◆

نہ ئي لُڇبو، نہ ئي ڪُڇبو، هليا، چپ چاپ ويـنداسيـن،
اسان سڀ آسرا پنهنجا پليا، چپ چاپ ويـنداسين.
نہ ڪنهن سان سور سلبا ۽ ڏبا ڪنهن کي نہ ڏورابا،
شمع جان "مير" جلنداسين، جليا، چپ چاپ ويـنداسين.

◆

سَوا تو حياتي آجائي پـريـن،
گهڙي راس هڪ پي نہ آئي پرين!
نہ منزل نہ چارو نظر ٿو اَچي،
رڳو سور توريءَ سوائي پـريـن!

◆

اي دوست! ڇا پُڇين ٿو، احوال ڪهڙو ڪهڙو،
ڇا ڇا ٻڌايان توکي، ڇا ڇا تباهہ ٿي ويو!
طوفانُ اهڙو آيو، آنڌي بہ اهڙي آئي،
ساحل تباهہ ٿي ويو، دريا تباهہ ٿي ويو!!

◆

الا! ديس توکي لڳي ڪا نظر وئي،
ڪٿي آهي تنهنجو اڳيون اَڄ نظارو.
سندءِ چهرو سُرسبز ڪاڏي هليو ويو،
نہ ئي ڪيت ساڃيا، نہ ئي ساڃيو چارو!!

◆

اگر ڪوبہ هوشوءَ پارو هُجي ها،
۽ سنڌوءَ جو ساٿي سَگهارو هجي ها!
ڪٿي "مير" ڪورا هُجن ڪيت ها اَڄ،
ڪِٿي مال پنهنجو اُجارو هجي ها!!

◆

سِنڌُ سوچي پئي، سِنڌُ جاڳي پئي.
سنڌ ناهي سُتي، سِنڌُ جاڳي پئي!
ڪير آهي پرائو ۽ پنهنجو هِتي،
سِنڌُ سمجهي پئي، سِنڌُ سمجهي پئي!!

◆

رڳو خواهشن کي وڌائي سگهياسين،
نہ توسان، نہ خود سان نڀائي سگهياسين!
نڪو "مير" مارڳ کي ماٺي ڏٺوسين،
نہ ئي ماڳ پنهنجو ٻڌائي سگهياسين!!

◆

بيترس اسان کي ياد اچي ٿو،
ڪو شخص اسان کي ياد اچي ٿو!
جئَن هُن کي وينا "مير" وساريون،
تئَن سرس اسان کي ياد اچي ٿو!!

◆

درد جو درياهہُ جهاڳي ڪيترو،
ڪيرُ ڪنهن جي ڪاڻ جاڳي ڪيترو!
"مير" پنهنجو پاڻ کي ڪيسين رکان،
دَمُ - دلاسن ساڻ واڳي ڪيترو!؟

◆

سمونڊن جو پاڻي سُڪائي نہ سگهبو،
قصو فرقتن جو ڪُٽائي نہ سگهبو!
محبت جو بدلو مليو ”مير“ اهڙو،
ٻُڌي ڪونہ سگهندو، ٻُڌائي نہ سگهبو!

◆

سوچي سوچي مان تہ ٻُڏندو تو وڃان،
ذهن ۾ اوڙاهُہ آهي دوستو!
وهڪرن جي جاءِ تي رائو رڳو
هي بہ ڪو درياهُہ آهي دوستو!

◆

سوچي سوچي مان تہ سڙندو تو وڃان،
ذهن ۾ آڙاهہ آهي دوستو!
پيٽ مان طوفان واريءَ جو اُٿي،
ديس جو درياهُہ آهي دوستو!

◆

سونهن - سفر آ ميربحر جو،
۽ ساگر آ ميربحر جو!
پاڻيءَ تي هي نيڪا ڇا جا؟
”مير“! بحر آ ميربحر جو!

◆

مشڪلن کي منهن ڏيڻ جو نانءُ آهي زندگي.
ماڳ کي لوچي لهڻ جو نانءُ آهي زندگي.
زندگي بيمار صنعت ڪانه آهي دوستو،
زندگيون پيدا ڪرڻ جو نانءُ آهي زندگي.

◆

اِيئَن ’هٿ تي هٿ رکي‘، وينو ڏسي،
آرسيءَ کي ’آرسي‘ وينو ڏسي!
روشنائيءَ ۾ اکيون پُوري ڇڏئين،
”مير“ ٻوڙي(1) ٻاجهري، وينو ڏسي!

(1) ٻاجهري ٻوڙڻ: سڀ ڪجهه تباهه ڪرڻ

نرالي ماجرا آهي، مثالي ماجرا آهي!
ڪٿان پِي ابتدا ناهي، ڪٿي پِي انتها ناهي!!
اهو آخر پلا ڇاهي؟ اسان کي ڪيرُ سمجهائي!
اسين جنهن جي رضا چاهيون، اُهو تنهنجي رضا چاهي!!

◆

سندءِ در جا فقير آهيون، سندءِ حُبَ ۾ حقير آهيون،
خُدا جو شڪر آهي، جو اسين تنهنجا اسير آهيون!
انهيءَ اعزاز جو ۽ سَرفِرازيءَ جو سبب هي آ:
اسين مَنَ جا امير آهيون، اسين زنده ضمير آهيون!!

◆

اسين ڪجهه پي نٿا سمجهئون شهنشاهن جي شاهيءَ کي،
اسان بس سُونهن جي آڏو سلاميءَ کي قبوليو آ!
اسين تنهنجا غلام آهيون، انهن جا پِي غلام آهيون،
جني تنهنجي غلامن جي غلاميءَ کي قبوليو آ!!

◆

مون کي تنھنجون سارون سھڻا

ھن سان ملڻ ۾ ۽ ملڻ کان پوءِ عجيب اُداسي اوھان کي گھيري سگھي ٿي، اکين جو ڪم ڪھڙو ھوندو آھي؟

اُھي روئي سگھن ٿيون، نھاري سگھن ٿيون، اوھان جي دردن کي سموئي سگھن ٿيون ۽ اوھان کي پنھنجي مالڪ جي اندر ۾ جھاتي پائڻ جو موقعو ڏئي سگھن ٿيون. اُھي اوھان سان پرچي به سگھن ٿيون، ته رُسي به. اوھان نگاھ جي دائري ۾ اچي وڃو ته پوءِ ڪٿان ٿا جند ڇڏائي سگھو!

۽ جند ته توھان مير صاحب جي نگاھ مان به نه ٿا ڇڏائي سگھو.

آزادي عجيب شيءِ آھي، پر ڪٿي ڪٿي ماڻھو آزاد ٿي نه سگھندو آھي. يا وري آزاد ٿيڻ نه چاھيندو آھي. محبت جو مامرو اھڙو ئي آھي، اوھان قيد کي آزاديءَ تي ترجيح ڏيندا آھيو ۽ يقيناً مير صاحب سان محبت جو قيد اوھان دل سان گوارا ڪندؤ.

محترم مير عبدالرسول "مير" سائينءَ سان مان ورھين جي ملاقات جي دعوا دائر نه ٿو ڪري سگھان، پر وري ھڪ ٻيو خيال اچي پيو ته جن سان ورھين تائين يا ورھين کان ماڻھو گڏ ھوندو آھي، انھن کي ڪيترو سڃاڻي ٿو سگھي؟

اوھان ته ھڪ گھڙيءَ ۾ سالن جا سفير ھوندا آھيو يا وري سالن ۾ به ناشناسا... مان ڄاڻ جي مرحلن مان لنگھندي مير صاحب کي ٿورو ڄاڻڻ جي امان حاصل ڪرڻ ٿو گھران.

بنھ سادو، سڀاجھو، ڪم سان ڪم رکندڙ ۽ پنھنجي ڳالھ کي مفصل بيان ڪندڙ مير صاحب جنھن سان محبت ڪري تنھن کي "بابا سائين" چئي مخاطب ٿيندو آھي. گفتگو ڪندي سندس زبان گھٽ ۽ نگاھ وڌيڪ مخاطب ٿيندي آھي ۽ سندس ذھن ڪڙڪيون ڪوليندو ويندو آھي. منھنجي جڏھن به ملاقات ٿي ھوندي ته ھنن ھميشه پنھنجي سوچ ۽ ان جو اظھار چئي نموني مون سامھون رکيو ھوندو.

مير صاحب، شاعريءَ جي رنگن کي اظهار جي پيرائي ۾ ظاهر نہ ڪري ٿو، پر گڏوگڏ ڪيس سُرن جي بہ ڪمال ڄاڻ آهي. لڳي ٿو تہ هو پاڻ بہ پلو راڳي آهي، ڇاڪاڻ تہ سندس لفظن جو ردم، سندس آواز سان سلهاڙيل لڳندو آهي. لفظ نهندا آهن، تتندا پرندا آهن ۽ سندس آواز جو ويس اوڙهيندا آهن ۽ تڏهن ئي تہ سندس لهجو ڪمال جو هوندو آهي:

تنهنجي ماٺ کي ڪيئن اظهار چوان،
انڪار کي ڪيئن اقرار چوان
ڪيئن پردي کي ديدار چوان،
ڪهڙا ناهہ اجايا ناهيان مان،
تنهنجي پيار جي لائق ناهيان مان،
ڪٿي ڪيڏو بہ توکي چاهيان مان!

هُو هڪ مڪمل انسان هوندي بہ نامڪمل لڳندو آهي. ائين محسوس ٿيندو آهي تہ ڪو هُيو، جيڪو ڪيس درد جي دروازي ۾ بند ڪري، چاٻي ڪٿي روانو ٿي ويو آهي ۽ ڪانئس موٽڻ وسري ويو آهي!

توکان پوءِ ويران لڳن ٿيون، شهر، گهٽيون، بازارون سهٽا،
مون کي تنهنجون سارون سهٽا، ڇڻ کي ميگهہ ملهارون سهٽا.

ائين ئي سندس زخميل روح، ڪاغذن تي رت اوتيندو رهي ٿو. خاموشي سندس اندر جا ايوان گهمي ٿي، ٻاهران ڳالهائيندڙ مير، شايد اندر جي ماڻهوءَ جي رڙ واڪي کي دٻائڻ چاهيندو آهي:

آپ سے گلا، آپ کی قسم، سوچتے رہے، کر سکے نہ ہم،
اُس کی کیا خطا، لادواھی غم، کیوں گلا کریں چارہ گرسی ہم.

هي سڀ منهنجي سوچ آهي، پر ان سوچ سان هڪڙو يقين سلهاڙيل آهي تہ اهو درد ئي آهي، جيڪو مير صاحب کي انهن خوبصورتين جي اظهار جو موقعو ڏئي ٿو.

هنن کان هڪڙي شڪايت لاءِ دل بار بار چوندي آهي تہ هو ٿورا سست آهن، سالن کان مجموعو تياريءَ جي مرحلن ۾ آهي، پر الائي ڇو نٿو

چيچي! هنن ستن ۾ نيازمنديءَ سان عرض ڪندس ته حياتيءَ جا سڀ سلسلا پنهنجي پنهنجي جاءِ تي، ڪوشش ڪيو ته ٿورو وقت ڪڍي ديوانِ مير چپرائي ڇڏيو.

ڪيف ڀوپالي چوي ٿو:

دل نادان نه ڈهڑک، اے دل نادان نه دهڑک،
کوئی خط لیکے، پڑوسی کے گھر آیا ہوگا.

گل سی لپٹي ہوئی، تتلی کو گراکر دیکھو،
آندھیو! تم نے، درختون کو گرایا ہوگا.

مير صاحب ڪي هاڻي اهو سمجهڻ گهرجي ته جيتوڻيڪ نگاهه جو اثر رسوخ گهٽ ناهي ٿيو ۽ سندس اظهار جو پيرايو به سڀ وزن ساڻ رکي ٿو. پر هاڻي ڪاب آنڌي، هن جي وجود جي پوپٽ جو شاعريءَ جي گل سان ڀاڪر الڳ نه ٿي ڪري سگهي. مير صاحب ڪي اهو قيد سڄي عمر لاءِ مليو آهي ۽ جيڪو ڪجهه ڪيس قبول به آهي ته پوءِ ڇو نه هو هاڻي پنهنجو ڪل وقت ان شاعريءَ ڪي ارپي ڇڏي. مولاءِ ڪل سندس ذهانتن جا سڀ ڏيئا روشن رکي. آمين

اسين اُداس اکين وارا مسافر، هن جي شاعريءَ جي جوت ۾ ڪجهه وڏيڪ پڙهڻ گهرون ٿا.

محمود مغل

سونهري سٿون سرجيندڙ ”مير“

جڏهن بہ پنهنجي اندر جي صلاحيتن کي دريافت Discover ڪري وٺبو آهي، تڏهن پاڻ تي ڪنهن حاصلات ٿيڻ جو انڪشاف ٿيندو آهي. هڪ شاعر کي پنهنجي شاعر هئڻ جي پڪ ان وقت ٿي وڃي ٿي، جڏهن منجهس زندگيءَ ڏانهن نهارڻ لاءِ نڪور جذبا ۽ اجرا احساس اٿلي پون ٿا ۽ ڪائنات جي وشالتا ان جي وجود جو حصو بڻجي وڃي ٿي.

بائرن Child Harold, Byron ۾ چيو:

I am not in my self, but I become portion-of arround me.

ائين سنڌ جي ڀڳڙي شاعر مير عبدالرسول ”مير“ جون اکيون بہ ڪجھ اهوئي پسن ٿيون:

پاڻ کي ويٺو ڏسان مان چوڌاري،
آرسي دنيا اسان جي ٿي وئي.

مير هڪ اهڙو تخليقڪار يا ڪلاڪار آهي، جنهن کي گهڻو اڳ پنهنجي وجود جو احساس جاڳي چڪو هو. انگلينڊ جي مشهور ليکڪ جارج اورويل کي بہ پنهنجي ڪلاونت هئڻ جي خاطري هئي- چيائين:

I knew that, I should grow up, I should be a writer.

مير عبدالرسول ”مير“ پنهنجي پسِ منظر ۽ پيش منظر ۾ موجود آهي. هو ڪٿي بہ غائب نہ ٿو ٿئي. هن کي پنهنجي هئڻ جو احساس اڳ بہ هو، هاڻي بہ آهي ۽ اڳتي بہ چاهي ٿو. هو پنهنجي سوچن سان اڳتي وڌندو رهي ٿو. سسئيءَ جي پيرن سان سوچن جو اڻٿڪ سفر ڪري ٿو. انگريزي چوڻي آهي:

Ideas have legs

پنهنجون سوچون ڪٿي وڌندڙ مير انساني شعور کي پَرَ (Wings) ڏئي ٿو. هن وٽ شاعري آهي، جنهن کي سهيڙي ڪتاب جي سوکڙي ڪري

خوبصورت هٿن تائين پهچائڻ ۾ ذهنن کي اجرو بڻائڻ هن جو خواب آهي. هن جي آدرش ۾ اڳتي وڌڻ جو ڏس آهي:

مون ڏنو تنهنجي هٿن ۾ هي ڪتاب،
شاعريءَ جو، رهبريءَ جو، زندگيءَ جو، روشنيءَ جو،
پوءِ به جي توکي ملي ٿي ڪانه، ڪائي راهه روشن،
يا نه ٿو رستو ملي، اڳتي وڌڻ جو،
پوءِ پلا مان ڇا ڪريان؟
مون ڏنو تنهنجي هٿن ۾ هي ڪتاب،
رهبريءَ جو، زندگيءَ جو، روشنيءَ جو، شاعريءَ جو
جيڪڏهن تو ۾ نه آهي ڪو شعور،
ڏوهه ڪنهن جو!؟

اهو شاعر پنهنجي سوچ سان گڏ رهڻ ۽ پهچڻ ٿو چاهي. شاعر پنهنجي شعر جي مقصد ڪان الڳ نه ٿو رهي سگهي. Tennyson جي اپياس ۾ پروفيسر ايف جي رائي هن بابت لکيو:

This is present in every poem, he has ever written.

مير عبدالرسول ”مير“ جهڙن جهانديده شاعرن کي ذاتي Alienation پنهنجو نه ٿي ڪري سگهي. اجنبيت، پراسراريت ۽ اڻ ڏٺل دنيا وقت جي شاعرن ڪان پري هوندي آهي، شاعر ته وقت جي صدا آهي، تڏهن ته مير چوي ٿو:

گونجي منهنجا گيت، ماڻهن ڏيندا ماڻهپو،
ڏيندا ساري ڏيهه، سوچن جا سنگيت.

مير جي سوچن جا سُر دلين کي اتساهيندڙ Rhythm سان وڻندڙ ڪيفيتون پيدا ڪن ٿا. هُن جي شاعري حيات ۽ ڪائنات جي اٽل اصولن جيان باترتيب آهي. ان ڪري مير Measured Scale جو دامن وٺي ٿو، روانيءَ ڪان خالي شاعريءَ کي شاعر Roger پنهنجي نظم A Good Poem ۾ اٽوٽندڙ ڪوٺي ٿو.

”مير“ شاعريءَ جون اهڙيون سٺون سنواريون آهن، جن ۾ سونهري ٻوليءَ Aureate Language جو رنگ پريل آهي. شاعريءَ کي فني سونهن بخشي آهي. ورڊس ورٿ Preface to lyrical ballad ۾ به شاعريءَ ۾ وزن کي

SOORIH SINDHI ADAB

اهميت ڏني آهي. لکيائين Methe is adventitions to poetrys ان ڪري شاعري هر ڪنهن جي وس جي ڳالهہ نہ آهي. تنهن ڪري شاعرن کي پيامبر سمجهيو ويندو آهي. Paul valery جي خيال ۾ اعليٰ ڪلام ۾ اڪثر ايتري همواري، ايتري رواني ۽ ايتري بي تڪلفي هوندي آهي، جو پڙهندڙ اهو سوچيندا آهن تہ جڻ وڏي سگهہ ڪانئس اهو لکرايو آهي تہ اها رواني، لفظن جي هجي يا خيالن جي. ”مير“ وٽ ڳولڻ بنان ملي سگهي ٿي. ”مير“ جي شاعريءَ ۾ ڪي آبشار، نديون، درياءَ ۽ سمنڊ جون ويرون، ڇوليون، لهرون، جهرٽا، ڪنيون ڪونهن، انهن ۾ هڪ سانتيڪي لهر آهي. اها سارنگي، ستار، طنبوري، بينجي، دنبوري جي تارتي ڇيڙيل نہ آهي، اها تہ دل جي تار ۽ تال تي رچيل آهي:

مهڪو جيون، توريءَ آ بن.
جاڙ ڪريو ويو، جيئري جوبن!
ذات آ ماکيءَ مصري فن،
تولئہ اجرو، دل جي درپن!
”مير“ رکيو مون، اجرو دامن!

اها رواني، اهو آهنگ، اهو ترنگ دل جي ڌڙڪڻ جهڙو آهي. مير جي شاعري دل جي تارسان ڳنڍيل آهي، ان ڪري مون ان جي شاعريءَ ۾ زندگيءَ کي تڙندي، مرڪندي ۽ ڪجهہ ڪندي ڏٺو آهي. زندگيءَ کان پري موت جي اٿاهہ گهراين جي خوف کان گهڻو ڏور زندگيءَ لاءِ جاڪوڙيندڙ، جاليندڙ، ولوڙيندڙ، ويندڙ:

آرزوءَ جي ڳالهہ ڪر،
جستجوءَ جي ڳالهہ ڪري،

زندگيءَ جون اُباڻڪايون، نراسايون، تڪليفون، مايوسيون بہ ”مير“ جي لفظن ۾ پناهہ وٺن ٿيون. پر هو زماني ڪان بي خبر هرگز ناهي. هو حالتن کي سمجهڻ جي سگهہ ساري ٿو. وقت وڏو استاد آهي، هو گهڻو ڪجهہ سيکاري ٿو ڇڏي. انسان جڏهن ذهني ولوڙ مان گذري ٿو تہ وقت ۽ حالتون ان تي ڪيترين حقيقتن کي روشن ڪن ٿيون. وقت جو لمحو لمحو، سوچ جي هر پل ۾ هڪ نئون اپٽار ڪري ٿو. جيڪو تاريڪين ۾ گس ناهي ٿو.

مختيار ملڪ

SOORIH SINDHI ADAB

میر عبدالرسول ”میر“ سنڌي ٻوليءَ جي اُھا شخصيت آھي، جنھن سنڌي ٻوليءَ ۾، خاص طرح ’ڪافيءَ‘ جي حوالي سان، سڄي سنڌ ۾ پنھنجي ھمعصرن ۾ تمام گھڻو نالو ڪڍيو آھي. سنڌيءَ جا جيڪي ’ڪافي گو شاعر‘ آھن، انھن ۾ مير صاحب جي ڪافيءَ جو مطالعو اسان لاءِ بلڪل اينئن آھي، جيئن ماڻھو صبح صبح اُٿڻ سان خوبصورت پکي چھچاٽيندو ڏسي، جيئن انھن جا رنگ روپ ۽ ٻولي دل کي موھي ٿي، سندس شاعري بہ جڏھن اسان سنڌ جي فنڪارن کان ٻُڌون ٿا تہ اُھا بہ اسان کي بلڪل اينئن ئي موھي ٿي! ماڻھو جڏھن سندس شاعري فنڪارن جي آواز ۾ ٻُڌن ٿا تہ نہ صرف پسند ڪن ٿا، پر جھُومن بہ ٿا!!

نصير مرزا

مير عبدالرسول "مير" عامياڻي نه، پر عوامي شاعري ڪري ٿو. وٽس وطن جي حُب به آهي، انسان-دوستي به آهي، آزادي ۽ امن جا اُمنگ به آهن، ظالم کان نفرت ۽ مظلوم سان محبت به آهي ته قومي ۽ بين الاقوامي شعور به آهي!

"مير" مڪمل طرح سنڌ جي سجاڳ ۽ سڄاڻ شاعرن جو ساٿاري آهي. سندس ذات ۾ سچ به آهي ته ڏانءُ به آهي!!

شمشير الحيدري

Soorih Sindhi Adab

جي لهوارو لوڪ وهي ، تون اوچو وهہ اويار

0344 3919786

0300 3404488

Sahib Khan "SOORIH" Mirani